

รายงานสรุปการสัมมนา

นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ของประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี

คำนำ

สืบเนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดทำรายงานวิจัย เรื่อง การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ กลั่นกรององค์ความรู้และบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษา ตลอดชีวิตของประเทศที่คิดสรร พร้อมข้อเสนอการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับสังคมไทย เพื่อให้รายงานวิจัยดังกล่าวได้มีการรับรู้และวิพากษ์วิจารณ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ ร่วมกับ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ จัดสัมมนา เรื่อง นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งใน ระดับนโยบาย และปฏิบัติ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนผู้สนใจ ได้ร่วมกันระดม ความคิดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ พร้อมเสนอแนะนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ของประเทศไทย จากฐานความรู้ที่ได้จากผลการวิจัย อย่างไรก็ตาม การจัดสัมมนา เพื่อปรึกษาหารือแต่ละครั้งมีข้อจำกัดในเรื่องจำนวนผู้เข้าร่วม ดังนั้น สำนักงานฯ จึงได้ จัดทำรายงานสรุปการสัมมนาฉบับนี้ขึ้นเพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่และรับฟังความคิดเห็น จากทุกส่วนของสังคมในวงกว้าง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ขอขอบคุณผู้วิจัย ผู้นำการอภิปราย และผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่าน โดยเฉพาะกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้ร่วมจัดสัมมนาในครั้งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานสรุปการสัมมนาฉบับนี้จะเป็น ประโยชน์ต่อคนไทยทุกคน ที่จะได้ร่วมกันถกทอและสานต่อเพื่อนำพาสังคมไทยไปสู่สังคม แห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(นายรุ่ง แก้วแดง)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ตุลาคม 2543

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
บทนำ	
ตอนที่ 1 ผลการวิจัย การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทย ในศตวรรษที่ 21.....	1
ตอนที่ 2 สรุปสาระจากการอภิปราย เรื่อง “แนวนโยบาย ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต”.....	28
ตอนที่ 3 หลักการ เป้าหมายและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา ตลอดชีวิต : สรุปผลการประชุมกลุ่มย่อย	51
ภาคผนวก	
1. โครงการและกำหนดการสัมมนาทางวิชาการ.....	61
2. เอกสารประกอบการสัมมนา	
2.1 บทความ เรื่อง ทางเลือกของครู โดย พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ.....	65
2.2 บทความ เรื่อง ทรัพยากรบุคคลไทยด้วยคุณภาพ จริงหรือ โดย คุณชัยณรงค์ อินทรมีทรัพย์.....	69
2.3 การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 : บทเรียนจากผลงานวิจัยและแนวนโยบายส่งเสริม การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย โดย ดร. ชูเกียรติ ลีสุวรรณ.....	81
2.4 เอกสารแนวทางการประชุมกลุ่ม.....	85
3. รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา.....	86
4. รายชื่อผู้จัดทำรายงานสรุปการสัมมนา เรื่อง นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย	100

บทนำ

การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย มิได้จำเป็นเฉพาะในช่วงวัยเรียนเท่านั้น เพราะการศึกษาคือเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถที่จะปรับตัวให้มีความพร้อมที่จะเผชิญกับสภาพความเปลี่ยนแปลง และปัญหาต่าง ๆ ของสังคม และสิ่งแวดล้อมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อน รวมทั้งให้สามารถดำเนินชีวิตในแต่ละช่วงวัยได้อย่างเหมาะสม

ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย ได้ตระหนักถึงความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิตเป็นอย่างมาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงได้สนับสนุนให้ รศ. ดร. สุมาลี สังข์ศรี อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย-นครราชสีมา ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะได้ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศที่คัดสรรในภูมิภาคต่าง ๆ รวม 6 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย เกาหลี และญี่ปุ่น เพื่อสรุปทฤษฎีที่จะเป็นประโยชน์ และนำมาเป็นข้อมูลประกอบการเสนอแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมไทย

เพื่อให้การพัฒนานโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตมีทิศทางที่ชัดเจน จากฐานรากของการศึกษาวิจัยองค์ความรู้ ในวันศุกร์ที่ 26 พฤษภาคม 2543 สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ร่วมกันจัดสัมมนา เรื่อง “นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย” ขึ้น เพื่อให้ที่ประชุมได้รับรู้และเข้าใจผลการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ร่วมกันระดมความคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และพิจารณาเสนอแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย โดยผู้บริหารระดับนโยบายและแผนงานของหน่วยงานการศึกษาโดยตรงทุกระดับและประเภทการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ผู้จัดสรรงบประมาณ ผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคเอกชน องค์กร มูลนิธิต่าง ๆ ตลอดจนนักวิชาการ รวมทั้งสิ้น 200 คน

รายงานสรุปการสัมมนาฉบับนี้ จัดแบ่งการนำเสนอเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ผลการวิจัย การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21

ตอนที่ 2 สรุปสาระจากการอภิปราย เรื่อง “แนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต”

ตอนที่ 3 หลักการ เป้าหมายและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตลอดชีวิต :

สรุปผลการประชุมกลุ่มย่อย

ตอนที่ 1

ผลการวิจัย การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21

รศ. ดร. สุมาลี สังข์ศรี*

หัวข้อการนำเสนอ

1. ความเป็นมาของการศึกษาตลอดชีวิต
2. ความหมายและความจำเป็น
3. หลักการ
4. ประสบการณ์ของประเทศที่คัดสรร
5. ข้อเสนอแนะนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย

สาระสำคัญของรายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยหัวข้อการนำเสนอ ดังนี้

1. ความเป็นมาของการศึกษาตลอดชีวิต
2. ความหมายและความจำเป็น
3. หลักการ
4. ประสบการณ์ของประเทศที่คัดสรร
5. ข้อเสนอแนะนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย

ความเป็นมาของการศึกษาตลอดชีวิต

- การศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งที่คู่กัน
- ครอบครัว ชุมชน สังคม
- ปี 1960 ได้มีการกล่าวถึงและให้ความสำคัญกับ “การศึกษาตลอดชีวิต”

1. ความเป็นมาของการศึกษาตลอดชีวิต

1.1 การศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งที่คู่กัน

การศึกษาเกิดขึ้นพร้อมกับชีวิตมนุษย์ และอยู่คู่ขนานไปกับชีวิต กล่าวคือ มนุษย์เมื่อลืมตามองโลกก็ต้องเริ่มเรียนรู้ ทารกต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่

แตกต่างจากเมื่ออยู่ในครรภ์มารดา เมื่อหิว ร้อน หรือหนาว ไม่สบายจะต้องเรียนรู้ที่จะสื่อสารให้แม่ทราบ นอกจากนั้น ก็ต้องเรียนรู้สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ภายในบ้าน รอบ ๆ ตัว เมื่อถึงวัยเรียน

* สาระสำคัญจากการบรรยายสรุปของ รศ. ดร. สุมาลี สังข์ศรี อาจารย์ประจำภาควิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในการสัมมนา เรื่อง “นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย” เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2543 ณ ห้องรามอินทรา 2 โรงแรมหลุยส์ แทเวิร์น กรุงเทพมหานคร

จะมีสังคมกลุ่มเพื่อนและบุคคลที่ต้องเกี่ยวข้อง มีกิจกรรมหลากหลายมากขึ้น ทำให้ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ กว้างขวางขึ้น ไม่เฉพาะภายในโรงเรียนหรือภายในสถาบันเท่านั้น

เมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาออกมาสู่โลกของอาชีพ การเรียนรู้ของบุคคลก็จะกว้างขวางขึ้น ไม่เฉพาะที่เคยเรียนวิชาการหรือเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ ในวัยเรียน แต่ต้องมาเรียนรู้งาน เรียนรู้การปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ เรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน เนื่องจากสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาการและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้บุคคลต้องเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อติดตามให้ทันความเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงอาชีพการงานให้เหมาะสม ก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นอกจากนี้ ยังต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมตามช่วงพัฒนาการชีวิตในเชิงจิตวิทยา สรุปได้ว่า การศึกษาเกิดขึ้นพร้อมกับชีวิตและดำเนินไปควบคู่กับการดำเนินชีวิตของบุคคล ดังที่ APPS (1992) ได้กล่าวไว้ว่า **มนุษย์เรียนรู้ตั้งแต่วินาทีแรกที่เริ่มหายใจและต้องเรียนรู้ต่อเนื่องไปจนวินาทีสุดท้ายของการหายใจ**

1.2 การศึกษาเริ่มต้นจากครอบครัว ชุมชน สังคม

ชีวิตมนุษย์เมื่อยังเป็นทารกจะต้องเรียนรู้สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ภายในบ้าน รอบ ๆ ตัว สิ่งที่จะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ คือ พ่อแม่ บุคคลในครอบครัว พี่ ป้า น้า อา สิ่งแวดล้อมภายในบ้าน เมื่อเด็กเติบโตถึงขั้นเดินได้วิ่งได้ สังคมการเรียนรู้ของเขาจะขยายออกไปจากบ้านสู่กลุ่มเพื่อนและชุมชนในบริเวณใกล้เคียง เมื่อเข้าโรงเรียน แหล่งเรียนรู้ของเด็กก็จะขยายออกไปนอกเหนือจากบ้าน จากชุมชน เป็นโรงเรียน เพื่อนที่โรงเรียน และครู เด็กจะเรียนรู้จากการอบรมสั่งสอนของครู รวมทั้งจากการเข้าสังคมกับเพื่อนและการร่วมทำกิจกรรมอื่น ๆ กับเพื่อนในโรงเรียน เมื่อเรียนในระดับสูงขึ้นจะมีสังคมกลุ่มเพื่อนและบุคคลที่เกี่ยวข้องมากขึ้น และจะยังมีการออกมาสู่โลกของอาชีพ ซึ่งจะต้องมีการเรียนรู้ที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

1.3 วิวัฒนาการของ “การศึกษาตลอดชีวิต”

1) ปี 1960 ได้มีการกล่าวถึงและให้ความสำคัญกับ “การศึกษาตลอดชีวิต”

ในปี ค.ศ. 1960 ยูเนสโก (UNESCO) ได้จัดประชุมนานาชาติว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ หรือ World Conference on Adult Education ที่กรุงมอนทรีออล ประเทศแคนาดา ได้มีการกล่าวถึงและให้ความสำคัญแก่ “การศึกษาตลอดชีวิต” เป็นครั้งแรก ยูเนสโก ได้นำคำว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” มาใช้เพื่อกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินงานและจัดทำแผนงบประมาณระหว่างปี ค.ศ. 1963-1964 โดยมีรายละเอียดส่วนหนึ่งในแผนกิจกรรม กล่าวว่า “...การศึกษาต่อเนื่องในบทนี้จะกล่าวถึงการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้ใหญ่...”

ในช่วงต่อมา ยูเนสโกได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตมาโดยตลอด เช่น ในการประชุมใหญ่สามัญ ครั้งที่ 15 ประมาณช่วงปลายปี ค.ศ. 1960 ถึงต้นปี ค.ศ. 1970 ยูเนสโกได้เลือกให้ “การศึกษาตลอดชีวิต” เป็นเรื่องหลักเรื่องหนึ่งในบรรดา 12 เรื่องที่จะต้องนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้และแนวทางปฏิบัติในประเทศสมาชิกต่อไป

ความเป็นมาของการศึกษาตลอดชีวิต
<ul style="list-style-type: none"> ปี 1970 “การศึกษาตลอดชีวิต” ได้ถูกเลือกให้เป็นเรื่องหลักที่จะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ ปี 1972 “การศึกษาตลอดชีวิต” ได้ถูกนำมาเป็นแนวคิดหลักสำหรับการวางนโยบายทางการศึกษาของประเทศต่าง ๆ

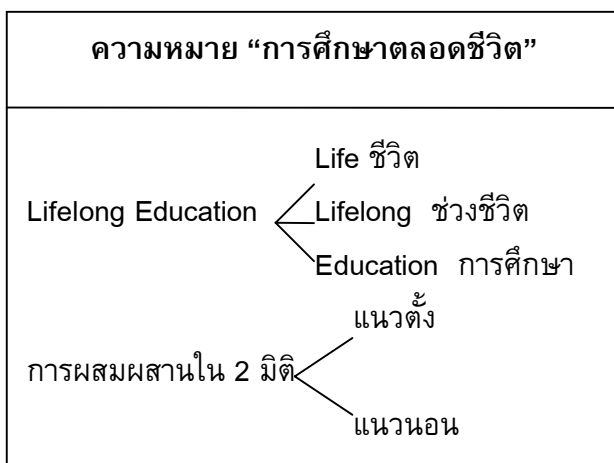
2) ปี 1970 “การศึกษาตลอดชีวิต” ได้ถูกเลือกให้เป็นเรื่องหลักที่จะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้

มีการสนับสนุนส่งเสริมให้นักการศึกษาทำการค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ ทิศทาง และแนวปฏิบัติของการศึกษาตลอดชีวิตอย่างกว้างขวาง เช่น ในปี ค.ศ. 1970 ได้จัดพิมพ์หนังสือชื่อ An Introduction

to Lifelong Education ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาค้นคว้าของนักการศึกษาและสมาชิกในคณะกรรมการของยูเนสโก การเผยแพร่แนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตได้นำเสนอใน ปี ค.ศ. 1970 ซึ่งเป็นปีการศึกษานานาชาติ

3) ปี 1972 “การศึกษาตลอดชีวิต” ได้ถูกนำมาเป็นแนวคิดหลักสำหรับการวางนโยบายทางการศึกษาของประเทศต่าง ๆ

Edgar Faure อธิการบดีของมหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ของฝรั่งเศสเป็นประธานจัดทำเอกสาร ซึ่งเป็นรายงานของคณะกรรมการระหว่างชาติว่าด้วยการพัฒนาการศึกษา ได้ให้แนวคิดสรุปได้ว่า **การศึกษาตลอดชีวิตเท่านั้นที่จะทำให้คนเป็นคนที่สมบูรณ์** การให้การศึกษาที่จะทำให้เป็นคนที่สมบูรณ์ได้ จะต้องเป็นการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต และได้มีข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ เสนอให้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดหลักสำหรับการวางนโยบายทางการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนา หลังจากนั้นมาประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกก็ได้นำแนวคิดและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตนี้ไปพิจารณากำหนดแนวทางที่เหมาะสมสำหรับประเทศของตนต่อไป

2. ความหมายและความจำเป็น

2.1 ความหมาย “การศึกษาตลอดชีวิต”

จากการวิเคราะห์การให้ความหมายของนักการศึกษาจำนวนมาก อาจมองเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. อาจวิเคราะห์โดยการแยกคำว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” หรือ

“Lifelong Education” โดยนักการศึกษาต่าง ๆ ได้แยกออกเป็น 3 คำ คือ **“life”** หรือ **“ชีวิต”** อาจมองในแง่ของพัฒนาการมนุษย์ ชีวิตมีการเจริญเติบโต มีความเปลี่ยนแปลงและต้องเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ มากมายทั้งในเรื่องของความเป็นอยู่ สังคม สิ่งแวดล้อม ศาสนา การเมือง คำว่า **“lifelong”** หรือ **“ช่วงชีวิต”** อาจมองในแง่ช่วงเวลาของชีวิตว่า คนเราเกิดมา ต้องผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย และคำว่า **“education”** หรือ **“การศึกษา”** คือ กระบวนการในการพัฒนาบุคคล

2. นักการศึกษามองว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” เป็นการผสมผสานใน 2 มิติด้วยกัน **มิติที่ 1** การผสมผสานในแนวตั้ง คือ มองว่าชีวิตบุคคลตั้งแต่เกิดจนตายจะต้องมีพัฒนาการ จะต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังนั้น เขาจึงต้องได้รับการศึกษาเพื่อที่จะปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต **มิติที่ 2** การผสมผสานในแนวนอนหรือแนวราบ มองว่า การศึกษาที่จะทำให้บุคคลเป็นคนที่สมบูรณ์ได้นั้น ต้องเป็นการศึกษาทุกรูปแบบทุกประเภท จะต้องเป็นการผสมผสานกันทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และการศึกษาที่จัดให้ นั้นจะต้องสัมพันธ์กับชีวิตจริง

ความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต
1. ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและอาชีพ การทำงาน
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและ วัฒนธรรม
3. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและ เทคโนโลยี

2.2 ความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต

1. ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและอาชีพการทำงาน

การศึกษามีความจำเป็นกับชีวิตมาก โดยเฉพาะในสภาพสังคมเศรษฐกิจในปัจจุบันที่เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ดังเช่น

ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและอาชีพการทำงาน ในเรื่องของเศรษฐกิจ พบว่า หลายประเทศโดยเฉพาะในประเทศอุตสาหกรรมต้องการคนที่มีความรู้ มีทักษะเฉพาะด้านมากขึ้น เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง ทันกับนวัตกรรมใหม่ ๆ มีการจ้างงานแบบไม่เป็นเวลามากขึ้น คือ จะจ้างเพียง 3 วัน 4 วันต่อสัปดาห์เท่านั้น ทำให้เกิดคนว่างงานมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการแข่งขันในตลาดแรงงานสูงมาก สตรีต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานเพิ่มขึ้นเพื่อแบ่งเบาด้วยฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องหันมาปฏิรูปการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

ปัญหาสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น มีการแข่งขัน เอาจัดเอาเปรียบ มีความแตกต่างในเรื่องของกลุ่มคน คนจน คนรวย ประเพณีดั้งเดิมของประเทศต่าง ๆ หรืออารยธรรมต่าง ๆ ถูกครอบงำอย่างรวดเร็วโดยวัฒนธรรมใหม่ ๆ จึงจำเป็นต้องให้การศึกษากับประชาชน

3. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี

ความรู้วิทยาการและเทคโนโลยีมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าและรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตของบุคคลเป็นอย่างมาก มีการผลิตเครื่องมือ เครื่องจักร เทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการประกอบอาชีพ การคมนาคมเจริญขึ้น การแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารรวดเร็วขึ้น

4. การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองและการปกครอง 5. การเปลี่ยนแปลงด้านความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต 6. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร 7. ข้อจำกัดของการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน	4. การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองและการปกครอง ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีส่วนในการปกครองประเทศและมีสิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

4. การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองและการปกครอง

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีส่วนในการปกครองประเทศและมีสิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

ประเทศต่าง ๆ จึงต้องปรับระบบการศึกษาของตนเองให้พร้อมที่จะให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

5. การเปลี่ยนแปลงด้านความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตจะพบว่า มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย การดำเนินชีวิตถูกกำหนดด้วยกรอบของเวลา ความสัมพันธ์ของบุคคล ครอบครัว บุคคลในครอบครัวมีเวลาให้แกกันน้อยลง มีความสัมพันธ์กันน้อยลง ตัวอย่างของประเทศไทยเห็นได้ชัด คือเมื่อก่อนเราอยู่แบบครอบครัวขยาย ปัจจุบันกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ความช่วยเหลือ ความพึ่งพาอาศัย ความร่วมมือต่าง ๆ ค่อนข้างจะน้อยลง ทุกคนต้องเผชิญสภาพต่าง ๆ ด้วยตัวเองช่วยตัวเองมากขึ้น

6. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

เมื่อก่อนประชากรในวัยเด็กจะมีจำนวนมาก เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณก็จะเป็นส่วนฐานกว้าง แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไป ฐานแคบลง แต่จะป่องตรงกลาง คือ ส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน ยกตัวอย่างเช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 2000 ประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุดจะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 30-44 ปี และคาดประมาณว่าในเวลาอันรวดเร็วนี้ ประชากรกลุ่มใหญ่จะเตรียมไปเป็นกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 45-64 ปี แสดงว่า จำนวนผู้สูงอายุมากขึ้น เพราะคนอายุยืนยาวขึ้น

การเปลี่ยนแปลงลักษณะโครงสร้างเช่นนี้ การศึกษาต้องเปลี่ยนทิศทางไป แทนที่จะมุ่งให้การศึกษากับเด็ก เราก็มุ่งให้การศึกษาแก่ประชากรในวัยแรงงาน แล้วก็มุ่งให้การศึกษาแก่คนที่จะสู่วัยเกษียณอายุ และการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุให้มากขึ้น

7. ข้อจำกัดของการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ยังพบข้อจำกัดในเรื่องการศึกษาก็เป็นจำนวนมาก แม้ในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา ยังพบว่า มี 1 ใน 3 ของคนที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้ว ไม่มีโอกาสได้เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการศึกษามากเลย จะเห็นว่า การศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่เอื้อต่อการศึกษาตลอดชีวิตเท่าที่ควร โอกาสของการได้รับการศึกษาของบุคคลยังไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

หลักสูตรยังไม่สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิตที่ต้องเผชิญกับปัญหาความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต
<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ 2. บุคคลมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต 3. การศึกษามีได้สิ้นสุดเมื่อจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา 4. เป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด

3. หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต

จากการศึกษาประมวลแนวความคิด หลักการ และข้อเขียนของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิต สามารถสรุปหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตได้ดังนี้

1. เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์

การศึกษามีความจำเป็นสำหรับบุคคลในทุกช่วงชีวิต ไม่ว่าจะบุคคลจะอยู่ในวัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ หรือวัยสูงอายุก็ตาม เพราะสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร วิทยาการและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

2. บุคคลมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

บุคคลมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ทุกช่วงอายุ ดังนั้น การศึกษาจะต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพร่างกาย และเอื้อต่อสภาพการดำเนินชีวิตของบุคคลในวัยนั้น ๆ ด้วย

3. การศึกษามีได้สิ้นสุดเมื่อจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา

การศึกษาจากโรงเรียนหรือจากมหาวิทยาลัยนั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาทั้งชีวิตของบุคคล เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตในการประกอบอาชีพและการแสวงหาและเพิ่มพูนความรู้ต่อไป เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เข้ามาในทุกช่วงชีวิต

4. เป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด

การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบ ทุกระดับ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาทุกระดับตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษานั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิตเท่านั้น ไม่ใช่การศึกษาตลอดชีวิตทั้งหมด

5. เป็นการศึกษาที่มีการผสมผสานกัน ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน
6. เน้นความเท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษา
7. มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย
8. มีความเป็นประชาธิปไตย หรือให้อิสระแก่ผู้เรียน
9. สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้

5. เป็นการศึกษาที่มีการผสมผสานกันทั้งในแนวตั้งและแนวนอน

กล่าวคือ การศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน ดังนั้น ในช่วงวัยหนึ่ง ๆ บุคคลควรจะได้รับการศึกษาที่จะช่วยพัฒนาตนในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และทัศนคติ

เพื่อจะช่วยให้บุคคลได้พัฒนาอย่างสมบูรณ์ ดังนั้น ควรจัดการศึกษาทุกประเภทหรือทุกรูปแบบ จากทุกแหล่งความรู้ผสมผสานกันให้เชื่อมโยงกันได้ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเพียงการศึกษาในระบบโรงเรียน

6. เน้นความเท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษา

การศึกษาตลอดชีวิตจะต้องจัดให้ครอบคลุมทั่วถึง กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้ง่าย โดยปราศจากข้อจำกัดในเรื่องของเพศ อายุ พื้นฐานการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และฐานะทางสังคม

7. มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ ต้องพยายามจัดให้อี้อ ลดขั้นตอน ลดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ และมีความหลากหลายในสิ่งที่จะให้คนได้เรียนรู้ กล่าวคือ หลากหลายทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการเรียน ระยะเวลาเรียน ตลอดจนสถานที่เรียนที่ไม่จำเป็นว่าจะต้องเกิดขึ้นในห้องเรียนเท่านั้น

8. มีความเป็นประชาธิปไตยหรือให้อิสระแก่ผู้เรียน

ควรเป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกตัดสินใจตามความพร้อม ความสามารถ ความสนใจ และความสะดวกของเขา กลุ่มเป้าหมายหรือผู้เรียนควรมีโอกาสได้เลือกเรียนในสิ่งที่เขาสนใจและคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อเขา และควรให้อิสระแก่ผู้เรียนในการกำหนดเวลาเรียนและสถานที่เรียนของเขาเอง

9. สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้

การศึกษาตลอดชีวิตเน้นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย คือ การชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการศึกษาที่มีต่อบุคคลในทุกช่วงชีวิต และเห็นว่าการศึกษาเป็นสิ่งที่ไม่ยาก และเป็นสิ่งที่เป็นไปได้และทำได้ในทุกช่วงชีวิตของคน

10. ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้
11. ให้ศึกษาเรียนรู้สิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต
12. บ้านเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาตลอดชีวิต
13. ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต
14. ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

10. ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้

การศึกษาตลอดชีวิตเน้นการให้เครื่องมือในการหาความรู้ ให้รู้จักวิธีเรียนหรือมีทักษะในการเรียน (learn how to learn) เพื่อจะได้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ต่อไป

11. ให้ศึกษาเรียนรู้สิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต

สิ่งที่ทำให้เรารู้นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับชีวิต เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ ควรเป็นสภาพการณ์และปัญหาที่เขาจะต้องเผชิญในชีวิต นอกจากนี้ ควรเป็นเรื่องที่ทันสมัยทันเหตุการณ์

12. บ้านเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาตลอดชีวิต

บ้านนับเป็นสถานที่แห่งแรกที่เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาตลอดชีวิตและเป็นแหล่งที่จะให้ความรู้แก่บุคคลสืบเนื่องต่อไปทุกช่วงอายุจนตลอดชีวิต เมื่อชีวิตของบุคคลเริ่มขึ้น เขาจะได้เรียนรู้จากพ่อแม่ ต่อมาก็จะเรียนรู้จากบุคคลอื่น ๆ ภายในบ้าน และจากสภาพแวดล้อมภายในบ้าน จะได้เรียนรู้ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว วิธีการดำเนินชีวิต แบบอย่างการประพฤติปฏิบัติตน

13. ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับบุคคล เพราะว่าชุมชนหรือสังคมจะให้ความรู้การศึกษาแก่บุคคลตลอดไป ไม่ว่าจะเป็นช่วงที่ศึกษาในโรงเรียน/สถานศึกษา หรือเมื่อจบจากโรงเรียน/สถานศึกษามาแล้ว นอกจากนี้ ยังมีแหล่งเรียนรู้มากมายไม่ว่าจะเป็นสถาบันทางศาสนา ภูมิปัญญา องค์กรท้องถิ่น หรือแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ก็เป็นแหล่งการเรียนรู้สำหรับบุคคล

14. ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

การศึกษาตลอดชีวิตจะเกิดขึ้นไม่ได้หรือสำเร็จไม่ได้ ถ้าไม่มีการร่วมมือของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้จัดการศึกษา ผู้รับการศึกษา ตัวผู้เรียน หรือประชาชนเอง

ประสบการณ์การจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศที่คัดสรร :
บทเรียนเพื่อการประยุกต์ใช้

★ สหราชอาณาจักร

★ สหรัฐอเมริกา

★ แคนาดา

★ ออสเตรเลีย

★ เกาหลี

★ ญี่ปุ่น

บทเรียน : สหราชอาณาจักร

1. กำหนดหลักการ วิสัยทัศน์ กรอบยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ชัดเจน
2. สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แก่ปวงชน
3. พัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้

สหราชอาณาจักร

จากการศึกษาการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศสหราชอาณาจักร พบว่า มีรายละเอียดต่าง ๆ ที่ชัดเจน และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ และเป็นประสบการณ์สำหรับประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

โดยสรุปประเด็นหลัก ๆ ที่จะนำมาเป็นบทเรียนสำหรับประเทศไทยได้ดังต่อไปนี้

1. กำหนดหลักการ วิสัยทัศน์ กรอบยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ชัดเจน

ประเทศสหราชอาณาจักรมุ่งจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่ประชาชนทุกคนอย่างทั่วถึง ในการดำเนินการได้มีการกำหนดหลักการ วิสัยทัศน์ กรอบยุทธศาสตร์การดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน

2. สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แก่ปวงชน

ประเทศสหราชอาณาจักรได้เน้นในเรื่องของการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แก่ปวงชน ได้กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนว่าจะต้องให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ให้ผสมกลมกลืนไปกับการดำเนินชีวิตของปวงชน ไม่ให้การศึกษาแปลกแยกออกจากการดำเนินชีวิต

3. พัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้

ประเทศสหราชอาณาจักรได้มีการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ พัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการยากมากและต้องใช้เวลา อย่างไรก็ตาม เขาได้พยายามที่จะพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ได้ถึง 12 เมืองแล้ว เช่น เมืองเบอร์มิงแฮม เซฟฟิลด์ และเมืองอื่น ๆ

4. สร้างโครงข่ายแห่งชาติเพื่อการเรียนรู้
5. สร้างเครือข่ายแนะแนวสารสนเทศ
6. เชื่อมโยงการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ และการเรียนแบบสะสมหน่วยกิต
7. ให้ความสำคัญแก่บ้าน ชุมชน และแหล่งการเรียนรู้

5. สร้างเครือข่ายแนะแนวสารสนเทศ

เน้นความสำคัญของการแนะแนว เพราะว่าการศึกษาลดชีวิตเป็นการศึกษาสำหรับผู้ที่มีพื้นฐานการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และห่างไกลจากการศึกษามาพอสมควร เพราะฉะนั้น สิ่งที่จะกระตุ้นและจูงใจได้คือจะต้องให้ข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ และการแนะแนว โดยจัดเป็นเครือข่ายการแนะแนวระดับชาติ และมีบริการ “สายด่วนเพื่อการเรียนรู้” หรือ “Learning Direct”

6. เชื่อมโยงการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบและการเรียนแบบสะสมหน่วยกิต

เน้นในเรื่องของการเชื่อมโยงการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ ว่าการศึกษาแต่ละรูปแบบควรจะให้บุคคลที่เรียนด้วยรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ นอกกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถเทียบโอนกันได้ โดยมีเกณฑ์และวิธีการที่จะเทียบโอน นอกจากนั้น ได้เน้นการเรียนแบบสะสมหน่วยกิต คือ ให้ทุกคนสามารถสะสมหน่วยกิตได้ตลอดชีวิต

7. ให้ความสำคัญแก่บ้าน ชุมชน และแหล่งการเรียนรู้

ประเทศสหราชอาณาจักรให้ความสำคัญกับบ้านและชุมชนเป็นอย่างมากที่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้

8. ให้ความสำคัญกับสถานประกอบการ จัดตั้งมหาวิทยาลัยเพื่ออุตสาหกรรม (University for Industry)
9. ประสานแผนร่วมแรงร่วมใจของทุกฝ่าย
10. ปฏิวัติเจตคติของประชาชน สร้างความรู้จัก ความเข้าใจ

4. สร้างโครงข่ายแห่งชาติเพื่อการเรียนรู้

เน้นในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐาน และการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษามาส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสร้างเป็นโครงข่ายและเครือข่ายระดับชาติขึ้น เรียกว่า “โครงข่ายแห่งชาติเพื่อการเรียนรู้”

8. ให้ความสำคัญกับสถานประกอบการ จัดตั้งมหาวิทยาลัยเพื่ออุตสาหกรรม (University for Industry)

ขณะนี้ ประเทศสหราชอาณาจักร ได้มีโครงการชื่อว่า “มหาวิทยาลัยเพื่ออุตสาหกรรม” (University for Industry) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้แก่ผู้ที่อยู่ในวัย

แรงงาน พัฒนาคนเข้าสู่อาชีพการงานโดยเฉพาะ เป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา กับสหภาพแรงงาน เพราะเขาต้องการที่จะปฏิรูปการศึกษาของเขาให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและการทำงาน

9. ประสานแผนร่วมแรงร่วมใจของทุกฝ่าย

เห็นว่าทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในลักษณะของการเป็นหุ้นส่วนของการศึกษาตลอดชีวิต

10. ปฏิวัติเจตคติของประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจ

เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน เพราะถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมาก จะต้องทำอย่างเร่งด่วน โดยทำพร้อม ๆ กับการริเริ่มการศึกษาตลอดชีวิต

<p>11. การแนะแนว การให้คำปรึกษา (Learning Direct)</p> <p>12. ระบบเงินทุน</p> <p>1) บัญชีการเรียนรู้อัตโนมัติ</p> <p>2) ลดภาษีแก่สถานประกอบการ</p> <p>3) ลดภาษีค่าใช้จ่ายและอุปกรณ์ทางการศึกษา</p>

11. การแนะแนว การให้คำปรึกษา (Learning Direct)

12. ระบบเงินทุน

ในเรื่องของการจัดระบบเงินทุน มีประเด็นที่น่าศึกษา มีลักษณะต่าง ๆ ของการจัดสรรเงินที่จะสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิเช่น

1) บัญชีการเรียนรู้อัตโนมัติ คือ สนับสนุนแรงงานหรือประชาชนทั่วไปให้ได้รับการศึกษาตลอดชีวิต โดยสหภาพแรงงานหรือสถานประกอบการ หรือรัฐบาลเองฝากเงินเข้าบัญชีให้ส่วนหนึ่งแล้วประชาชนเองสมทบส่วนหนึ่ง เป็นบัญชีการเรียนรู้อัตโนมัติของแต่ละบุคคล

2) ลดภาษีแก่สถานประกอบการ มีการลดภาษีให้กับสถานประกอบการที่จัดการศึกษาให้กับแรงงาน

3) ลดภาษีค่าใช้จ่ายและอุปกรณ์ทางการศึกษา มีการลดภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายในเรื่องของอุปกรณ์ วัสดุ สื่อต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในเรื่องของการเรียนการสอน

<p>บทเรียน : สหรัฐอเมริกา</p> <p>1. การออกกฎหมายสำหรับการศึกษาตลอดชีวิตโดยเฉพาะ</p> <p>2. การกระจายอำนาจ</p> <p>3. ทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก</p> <p>4. พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน สร้างเครือข่ายการเรียนรู้</p>
--

สหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นการศึกษาต้องสัมพันธ์กับอาชีพการงานและการดำเนินชีวิต โดยกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้เป็นนโยบายที่สำคัญของชาติ ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจนำมาเป็นบทเรียนสำหรับประเทศไทย ดังนี้

1. การออกกฎหมายสำหรับการศึกษาตลอดชีวิตโดยเฉพาะ

ประเทศสหรัฐอเมริกามีการออกกฎหมายสำหรับการศึกษาตลอดชีวิตเป็นการเฉพาะมานานพอสมควร สหรัฐให้ความสำคัญและมุ่งมั่นที่จะดำเนินการในเรื่องนี้มาก

2. การกระจายอำนาจ

ประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นเรื่องของการกระจายอำนาจมาก โดยให้แต่ละมลรัฐมีอำนาจในการจัดการศึกษา วางนโยบายการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของตนเอง

3. ทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก

เน้นในเรื่องของการทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่าย เพราะเป็นปัจจัยสำคัญมากที่จะทำให้คนได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน สหรัฐจึงเน้นให้กิจกรรมการศึกษาต่าง ๆ จะต้องเป็นสิ่งที่คนเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาที่ต้องการ

4. พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน สร้างเครือข่ายการเรียนรู้

เน้นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการเรียนรู้ได้

5. หลักสูตรชีวิต
6. ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตที่บ้าน
7. กำหนดนโยบายการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
8. การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน
9. ปลุกฝังทักษะในการแสวงหาความรู้
10. พัฒนานักการศึกษาอาชีพ และนักการศึกษาชีวิต

5. หลักสูตรชีวิต

เน้นหลักสูตรชีวิตซึ่งไม่ได้ให้เฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น แต่ควรจะเริ่มในการศึกษาทุกระดับ

6. ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตที่บ้าน

ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญแก่บ้าน เพราะถือว่าบ้านเป็นจุดเริ่มต้นให้

พ่อแม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แก่เด็ก และในขณะเดียวกันทำการส่งเสริมการศึกษาแก่พ่อแม่ด้วย เพื่อให้พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดี ด้วยความเชื่อที่ว่า ถ้าพ่อแม่ผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัวได้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตแล้ว เด็ก ๆ ที่เกิดมาหรือคนในครอบครัวจะถือเอาเป็นแบบอย่าง

7. กำหนดนโยบายการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ประเทศสหรัฐอเมริกาไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญในเรื่องของสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเท่านั้น ยังได้มีการกำหนดเป็นนโยบายเรื่องสื่อโดยเฉพาะ ในช่วงสมัยของประธานาธิบดีคลินตัน ได้มีการรณรงค์และระดมทุนในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงและมีทักษะในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

8. การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน

9. ปลุกฝังทักษะในการแสวงหาความรู้

เน้นมากในเรื่องของการปลุกฝังทักษะในการแสวงหาความรู้ (learn how to learn) ในการศึกษาทุกประเภท จะไม่เน้นเนื้อหา การให้ข้อมูล ความรู้ ความจำเท่านั้น แต่จะต้องให้ทักษะ เพราะถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะให้ทุกคนช่วยตัวเองได้ ถึงแม้ไม่มีครู ไม่มีสถาบันการศึกษา ทุกคนสามารถเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ถ้ามีทักษะในการเรียนรู้

10. พัฒนาศักยภาพอาชีพและนักการศึกษาชีวิต

ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญมากกับการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยแบ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิตเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1) **นักการศึกษาอาชีพ** คือ บุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมมาในเรื่องการให้การศึกษ การให้ความรู้ เป็นครู เป็นนักการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งได้รับการศึกษามาพอสมควร

2) **นักการศึกษาชีวิต** คือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง คนในชุมชน แหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน (เทียบได้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย) ประชาชนผู้มีความเชี่ยวชาญอยู่ในท้องถิ่น

บุคคลทั้ง 2 กลุ่มนี้จะต้องได้รับการพัฒนา โดยเนื้อหาหรือรายละเอียดในการพัฒนาอาจแตกต่างกันบ้าง แต่ท้ายที่สุด บุคคลทั้ง 2 กลุ่มนี้จะต้องเป็นผู้ที่สามารถจัดการศึกษาตลอดชีวิตได้ และจะต้องเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย

บทเรียน : แคนาดา
<ol style="list-style-type: none"> 1. การกระจายอำนาจ 2. มีองค์กรอาสาสมัครการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3. การศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นการให้ความรู้และทักษะในการทำงาน 4. การเรียนรู้ตลอดชีวิตบนทางด่วนสารสนเทศ (Lifelong Learning on Information Highway)

แคนาดา

การศึกษาตลอดชีวิตของประเทศแคนาดามีจุดมุ่งหมายเพื่อการเตรียมประชาชนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของโลกปัจจุบัน โดยมุ่งให้ทุกคนได้มีโอกาสเรียนรู้ในทุกช่วงชีวิตตามความต้องการของแต่ละบุคคลในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งมีบทเรียนที่น่าสนใจนำมาประยุกต์ใช้สำหรับประเทศไทย ดังนี้

1. การกระจายอำนาจ

ประเทศแคนาดากระจายอำนาจให้แต่ละมลรัฐวางแผนและกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของตนเองที่เอื้อกับท้องถิ่น

2. เมืองศักรอาสาสมัครการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในทุกท้องถิ่นจะมีเมืองศักรอาสาสมัครการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยการรวมตัวกันเอง โดยมีผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ มารวมตัวกันเป็นรูปของอาสาสมัคร ไม่คิดค่าตอบแทนใด ๆ ให้ความรู้ ให้การอบรมแก่ประชาชนในท้องถิ่น เน้นในเรื่องของความรู้และทักษะในการทำงาน การปรับตัว ตลอดจนการดำเนินชีวิต

3. การศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นการให้ความรู้และทักษะในการทำงาน

แคนาดาเน้นมากในเรื่องของการให้คนมีความรู้และทักษะในการทำงานในการศึกษาทุกระดับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเชื่อมโยงไปถึงการศึกษาทั้งในวัยเรียนหรือวัยผู้ใหญ่ เพื่อให้คนสามารถปรับตัวเข้ากับอาชีพการงานได้ ไม่ว่าสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไป

4. การเรียนรู้ตลอดชีวิตบนทางด่วนสารสนเทศ (Lifelong Learning on Information Highway)

ในเรื่องของการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย ประเทศแคนาดาเน้นในแนวทางที่จะเอื้อให้บุคคลได้เรียนรู้ในตลอดเวลา ทุกสถานที่ เมื่อเขาต้องการและมีความพร้อม จึงเรียกว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิตบนทางด่วนสารสนเทศ” เป็นการประยุกต์ใช้สื่อทุกชนิด โดยเฉพาะสื่อที่ทันสมัยมาใช้ในการรับ-ส่งข้อมูลข่าวสารเพื่อการเรียนรู้

- 5. การเรียนรู้ที่บ้าน
- 6. การแนะแนวและให้คำปรึกษา
- 7. การให้การศึกษแก่พ่อแม่
- 8. จัดสรรทุนช่วยเหลือ

5. การเรียนรู้ที่บ้าน

ปัจจุบันแคนาดาใช้บ้านเป็นทั้งที่ทำงาน สถานที่เรียนรู้และสามารถเชื่อมโยงเข้ากับแหล่งการเรียนรู้ได้ แสดงให้เห็นว่าเขาได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้สามารถเชื่อมโยงระหว่างบ้านกับสถานที่ทำงาน สถานศึกษา ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ โรงพยาบาล หรือแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ คนจึงเรียนรู้ได้ขณะที่อยู่ที่บ้าน ซึ่งแคนาดาให้ความสำคัญและกำลังพัฒนาในเรื่องนี้มาก

6. การแนะแนวและการให้คำปรึกษา

การแนะแนวและการให้คำปรึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะในการริเริ่มการศึกษาตลอดชีวิต

7. การให้การศึกษแก่พ่อแม่

การศึกษาตลอดชีวิตจะประสบผลสำเร็จได้นั้น จำเป็นจะต้องเริ่มด้วยการให้การศึกษแก่พ่อแม่ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่จะปลูกฝังสิ่งที่ดีงาม ให้ความรู้ รวมทั้งปูพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้แก่บุคคล

8. จัดสรรทุนช่วยเหลือ

สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการจัดสรรทุนช่วยเหลือในลักษณะต่าง ๆ เช่น ให้ประชาชนทุกคนเข้าสู่ระบบข้อมูลสารสนเทศโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ในลักษณะที่เรียกว่า “Free Nets”

บทเรียน : ออสเตรเลีย
<ol style="list-style-type: none"> 1. การจัดการศึกษาให้เชื่อมโยงกับการทำงาน 2. การฝึกอบรมในระหว่างปฏิบัติงาน 3. การจัดการศึกษาในสถานที่ทำงาน/สถานประกอบการ 4. ปรับเปลี่ยนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

ออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อให้ประชาชนทุกคนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพการงานและการดำเนินชีวิต มีความตื่นตัวต่อการเรียนรู้ สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและมีส่วนร่วมพัฒนาสังคมได้อย่างมีคุณค่า ซึ่งมีประเด็นสำคัญ ๆ ที่น่าสนใจนำมา

เป็นบทเรียนสำหรับประเทศไทยหลายประเด็นสรุปได้ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาให้เชื่อมโยงกับการทำงาน

ประเทศออสเตรเลียมุ่งการจัดการศึกษาให้มีความเชื่อมโยงกับการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบหรือการศึกษานอกระบบในระดับชั้นใดก็ตาม จะต้องผสมผสานทักษะการทำงานเข้าไปด้วย โดยมีศูนย์ฝึกอบรมแห่งชาติให้บริการผู้ที่จบการศึกษามัธยมปลายแล้วไม่เรียนต่อ หรือเข้ามาฝึกอบรมแบบเร่งรัดก่อนเข้าสู่อาชีพการงาน

2. การฝึกอบรมในระหว่างปฏิบัติงาน

เน้นการฝึกอบรมในระหว่างการปฏิบัติงาน กล่าวคือ คนที่ทำงานอยู่ หรือแรงงานจะได้รับการอบรม ฟันฟูเป็นระยะ ๆ ตั้งแต่ก่อนเข้าทำงาน ระหว่างทำงาน และเมื่อทำงานไประยะหนึ่ง สถานประกอบการจะมีการจัดอบรมหรือจัดส่งไปสู่สถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อให้ได้พัฒนาตัวเองให้ทันกับเทคโนโลยีและความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ

3. การจัดการศึกษาในสถานที่ทำงาน/สถานประกอบการ

มีการกำหนดเป็นนโยบายให้สถานประกอบการทุกแห่งจะต้องจัดการศึกษาให้กับแรงงานรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยจัดเองหรือร่วมกับสถาบันการศึกษาก็ได้ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพให้สูงขึ้น

4. ปรับเปลี่ยนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

มีการปรับเปลี่ยนกฎหมายให้เอื้อกับการทำงาน โดยเฉพาะให้เอื้อต่อการพัฒนาแรงงานเอื้อต่อการที่จะให้แรงงานหรือคนที่จบการศึกษาภาคบังคับไปแล้วได้รับการศึกษาตลอดชีวิต

5. เน้นเนื้อหาสาระใน 3 กลุ่ม
- 1) ทักษะพื้นฐาน
 - 2) ทักษะในการแสวงหาความรู้
 - 3) เนื้อหาความรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้กับการทำงาน
6. การใช้ประโยชน์จากสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

5. เน้นเนื้อหาสาระในเรื่องของการศึกษาตลอดชีวิต 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ทักษะพื้นฐาน เน้นเนื้อหาสาระในการดำเนินชีวิตในเรื่องทักษะการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การติดต่อสื่อสารต่าง ๆ

กลุ่มที่ 2 ทักษะในการที่จะแสวงหาความรู้ เน้นเนื้อหาสาระในการแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง และ

กลุ่มที่ 3 เนื้อหาความรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้กับการทำงาน

6. การใช้ประโยชน์จากสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

ได้มีการนำประโยชน์ของเทคโนโลยีมาใช้มาก เพื่อเอื้อต่อการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

บทเรียน : เกาหลี
<p>1. มีการวางแผนการดำเนินงานที่เป็นขั้นตอนชัดเจน</p> <ul style="list-style-type: none"> - กำหนดปรัชญา แนวคิด แนวปฏิบัติ - การสร้างระบบสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต - ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานใหม่

เกาหลี

การจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศเกาหลี จัดทั้ง 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการลงสู่จังหวัดและอำเภอโดยมีกฎหมายบังคับ สถาบันการศึกษาจัดการศึกษาที่หลากหลาย

เปิดกว้าง และยืดหยุ่นในกฎระเบียบ เพื่อให้ทุกคนเข้ารับการศึกษาได้ มีประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณานำไปใช้ประโยชน์แก่ประเทศไทย ได้แก่

1. มีการวางแผนการดำเนินงานที่เป็นขั้นตอนชัดเจน โดยเริ่มตั้งแต่

- กำหนดปรัชญา แนวคิด แนวปฏิบัติ
- การสร้างระบบสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต
- ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานใหม่

2. การกำหนดปรัชญา แนวคิด แนวปฏิบัติ

- สังคมที่พึงปรารถนา
- คนที่พึงปรารถนา
- การศึกษาที่พึงปรารถนา
- จะจัดการศึกษาอย่างไร

2. การกำหนดปรัชญา แนวคิด แนวปฏิบัติ

ประเทศเกาหลีได้ทำการวิเคราะห์
สังเคราะห์ข้อมูลใน 4 เรื่องหลัก คือ

- 1) ศึกษาสังคมที่พึงปรารถนาในอนาคต
- 2) คนที่พึงปรารถนา
- 3) การศึกษาที่พึงปรารถนา
- 4) จะจัดการศึกษาอย่างไรที่จะไปสู่เป้าหมายนั้น

3. สร้างระบบสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต

- ตั้งกองทุนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- ตั้งศูนย์มัลติมีเดียเพื่อการศึกษา
- ตั้งเครือข่ายแห่งชาติเพื่อบริการข้อมูลทางการศึกษา (EDUNET)

3. สร้างระบบสนับสนุนการศึกษา ตลอดชีวิต

ได้มีการดำเนินการดังนี้

- 1) จัดตั้งกองทุนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อระดมเงินมาสนับสนุนการศึกษา

2) จัดตั้งศูนย์มัลติมีเดียเพื่อการศึกษา (Korea Multimedia Education Center) เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนและช่วยทำให้การศึกษาเป็นระบบเปิดสำหรับทุกคน

3) จัดตั้งเครือข่ายแห่งชาติเพื่อบริการข้อมูลทางการศึกษา EDUNET ให้เชื่อมโยงกับโรงเรียน มหาวิทยาลัย ห้องสมุด องค์กรธุรกิจ หน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ

4. การปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน

- กระจายอำนาจ
- การลงทุนทางการศึกษา
- การให้ชุมชนมีส่วนร่วม
- การจัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบ
- การเรียนแบบสะสมหน่วยกิต
- การปรับหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดประเมินผล
- ปรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

4. การปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน

มีการปรับระบบการทำงานในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่

- 1) กระจายอำนาจการจัดการศึกษา ลงสู่จังหวัดและอำเภอ ระดมผู้มีความรู้ และประสบการณ์จากท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมบริหารการศึกษา
- 2) ปรับเรื่องการลงทุนทางการศึกษา เพิ่มงบประมาณทางการศึกษา

- 3) ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในท้องถิ่น
- 4) การจัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบ ประเภทและวิธีเรียนให้บุคคลทุกกลุ่มอายุสามารถเข้าศึกษาได้ ปรับโครงสร้างของสถาบันการศึกษาให้เป็นระบบเปิด โดยเฉพาะการศึกษาในระบบต้องเปิดกว้างสู่ประชาชนมากขึ้น
- 5) ให้มีการศึกษาแบบสะสมหน่วยกิตได้จากการเรียนโดยวิธีใดก็ได้
- 6) ปรับปรุงพัฒนาระบบการศึกษาทั้งระบบ ทั้งในเรื่องหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดประเมินผล และการพัฒนาครู
- 7) ปรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาทั้งระบบมีความหลากหลายและเป็นรูปแบบของการศึกษาตลอดชีวิต

บทเรียน : ญีปุ่น
<ol style="list-style-type: none"> 1. เมืองค้กรับผิดชอบการศึกษาตลอดชีวิตโดยตรง 2. ให้ทุกกระทรวง ทบวง กรม ร่วมจัดการศึกษาตลอดชีวิต 3. ออกกฎหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4. ปรับการศึกษาทุกรูปแบบให้เอื้อต่อการศึกษาตลอดชีวิต

ญีปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นดำเนินการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยมีการวางเป้าหมายเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้กับประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การขยายโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การให้ทุกหน่วยในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโปรแกรมการเรียนรู้ การพัฒนา

แหล่งการเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้และการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจหลายประการ ดังนี้

1. เมืองค้กรับผิดชอบการศึกษาตลอดชีวิตโดยตรง

ประเทศญี่ปุ่นเมืองค้กรับผิดชอบการศึกษาตลอดชีวิตโดยตรงที่ชัดเจนตั้งแต่ระดับชาติไปจนถึงระดับท้องถิ่น กล่าวคือ ในส่วนกลางมีการจัดตั้งกรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในกระทรวงศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม ในระดับท้องถิ่น มีสภาการเรียนรู้ตลอดชีวิตระดับจังหวัด ระดับชุมชน ประกอบด้วย ผู้แทนจากประชาชนและองค์กรต่าง ๆ เป็นกรรมการวางแผนกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้กับชุมชน

2. ให้ทุกกระทรวง ทบวง กรม ร่วมจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ประเทศญี่ปุ่นถือเป็นนโยบายที่ชัดเจนว่า ทุกกระทรวง ทบวง กรม จะต้องจัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยจัดทำโปรแกรมการเรียนรู้และร่วมกันจัดการเรียนรู้ เช่น กระทรวงคมนาคม ดำเนินงานในเรื่องคมนาคมเป็นหลัก แต่จะต้องมีกิจกรรมที่จัดให้คนมีความรู้ด้วยการให้การศึกษาตลอดชีวิต กระทรวงที่เกี่ยวข้องทางด้านกีฬาันทนาการ กระทรวงที่เกี่ยวข้องทางด้าน

วิทยาศาสตร์ และกระทรวงอื่น ๆ ทุกกระทรวงแม้แต่ทางด้านศาลยุติธรรมจะต้องจัดการศึกษาตลอดชีวิตด้วย

3. ออกกฎหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ประเทศญี่ปุ่นมีการออกกฎหมายว่าด้วยการพัฒนากลไกและมาตรการสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Law Concerning the Development of Mechanisms and Measures for Promoting Lifelong Learning) ขึ้นเป็นการเฉพาะสำหรับกำหนดบทบาทในการบริหารจัดการขององค์กรและเป็นมาตรฐานในการร่วมมือกัน

4. ปรับการศึกษาทุกรูปแบบให้เอื้อต่อการศึกษตลอดชีวิต

มีการปรับการศึกษาทุกรูปแบบให้เอื้อไปในทิศทางของการศึกษตลอดชีวิต โดยเฉพาะการศึกษาในระบบจัดให้เปิดกว้าง และให้เอื้อกับประชาชนทั่วไปมากยิ่งขึ้น

5. นำประสบการณ์การทำงานและกิจกรรมอาสาสมัครมาเทียบโอนเป็นหน่วยกิตได้
6. จัดงานและเทศกาลต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
7. สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต
8. การใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

5. นำประสบการณ์การทำงานและกิจกรรมอาสาสมัครมาเทียบโอนเป็นหน่วยกิตได้

มีการสนับสนุนให้นำประสบการณ์การทำงาน กิจกรรมอาสาสมัครมาเทียบโอนเป็นหน่วยกิตได้

6. จัดงานและเทศกาลต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ได้มีการจัดงานเทศกาลต่าง ๆ เป็นประจำ เพื่อให้คนตื่นตัวและสนใจ รวมทั้งได้รับการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การจัดงาน “เทศกาลการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Managipia) เป็นงานประจำปีที่จัดขึ้นเกือบทั่วประเทศ

7. สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ประเทศญี่ปุ่นรณรงค์ในเรื่องการสร้างความรู้ความเข้าใจมาก เพราะถือว่าถ้าประชาชนไม่เข้าใจ ทุกฝ่ายไม่เข้าใจ การศึกษตลอดชีวิตจะเกิดขึ้นไม่ได้

8. การใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

ประเทศญี่ปุ่นมีความก้าวหน้าในเรื่องของการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย

สรุปบทเรียนจากประเทศที่คัดสรร เพื่อประยุกต์ใช้กับประเทศไทย
<ol style="list-style-type: none"> 1. การศึกษาตลอดชีวิตเป็นความจำเป็นของการจัดการศึกษา 2. กำหนดนโยบายการศึกษาตลอดชีวิตอย่างชัดเจน หรือออกกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต 3. จัดโครงสร้างการบริหารให้เอื้อต่อการศึกษาดูตลอดชีวิต

สรุปบทเรียนจากประเทศที่คัดสรร เพื่อประยุกต์ใช้กับประเทศไทย

จากการศึกษาการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศที่คัดสรร สามารถสรุปประเด็นหลัก ๆ ที่จะนำมาใช้เป็นบทเรียนหรือจากประสบการณ์สู่การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับสังคมไทย รวม 16 ประเด็น ดังนี้

1. การศึกษาตลอดชีวิตเป็นความจำเป็นของการจัดการศึกษา

ทุกประเทศตระหนักถึงความจำเป็นของการจัดการศึกษาดูตลอดชีวิตมาก เพราะการศึกษาดูตลอดชีวิตเป็นเครื่องมือที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้พึ่งพาตนเองได้ในการดำเนินชีวิตและเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้อย่างเหมาะสม

2. กำหนดนโยบายการศึกษาตลอดชีวิตอย่างชัดเจน หรือออกกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต

3. จัดโครงสร้างการบริหารให้เอื้อต่อการศึกษาดูตลอดชีวิต

บางประเทศอาจมีองค์กรรับผิดชอบโดยตรง สำหรับประเทศที่ไม่ได้มีองค์กรรับผิดชอบโดยตรงก็จะอยู่ในรูปของกระทรวงศึกษาธิการหรือในเรื่องของ การกระจายอำนาจ เรื่องของการปรับระบบโครงสร้างต่าง ๆ

4. จัดการศึกษาให้ผสมกลมกลืนกับการดำเนินชีวิต (สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้)
5. การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
6. มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย
7. การให้ความสำคัญแก่บ้านและการศึกษาแก่พ่อแม่
8. ส่งเสริมการเรียนรู้ในที่ทำงาน/สถานประกอบการ

4. จัดการศึกษาให้ผสมกลมกลืนกับการดำเนินชีวิต (สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้)

5. การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

6. มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย

แหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาลดชีวิตมิได้จำกัดอยู่เพียงในโรงเรียนหรือสถานศึกษาเท่านั้น องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนสามารถเป็นแหล่งการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

7. การให้ความสำคัญแก่บ้าน และการศึกษาแก่พ่อแม่

8. ส่งเสริมการเรียนรู้ในที่ทำงาน/สถานประกอบการ

9. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน
10. ใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างกว้างขวาง
เกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา/สถานที่
11. สร้างโอกาสการเรียนรู้ที่หลากหลาย
ยืดหยุ่น (เทียบโอน สะสมหน่วยกิต)
12. สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ
ศึกษาลดชีวิต

9. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ใน ชุมชน

10. ใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างกว้าง ขวาง เกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา/ สถานที่

11. สร้างโอกาสการเรียนรู้ที่หลากหลาย ยืดหยุ่น (เทียบโอน สะสม หน่วยกิต)

12. สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาลดชีวิต

ทุกประเทศให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจว่า “การศึกษาเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับบุคคลทุกวัยตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุ” และการศึกษาอาจเกิดขึ้นที่ใดก็ได้ ไม่จำกัดเฉพาะในสถานศึกษาเท่านั้น

13. ปรับการศึกษาทั้งระบบให้เอื้อต่อการ
ศึกษาลดชีวิต
14. พัฒนาครูและผู้มีส่วนให้การศึกษา
ลดชีวิต
15. พัฒนาระบบการให้ข้อมูลข่าวสาร
การแนะแนว การให้คำปรึกษา
16. ระดมทุน บริหาร จัดการงบประมาณ
ให้เอื้อต่อการศึกษาลดชีวิต

13. ปรับการศึกษาทั้งระบบให้ เอื้อต่อการศึกษาลดชีวิต

ทุกประเทศที่จัดสรรมีการปรับการศึกษาทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องหลักสูตร วิธีการเรียนการสอน และการประเมินผล

14. พัฒนาครูและผู้มีส่วนให้การศึกษาลดชีวิต

15. พัฒนาระบบการให้ข้อมูลข่าวสาร การแนะแนว การให้คำปรึกษา

16. ระดมทุน บริหาร จัดการงบประมาณให้เอื้อต่อการศึกษาลดชีวิต

ข้อเสนอแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย
<ul style="list-style-type: none"> • ความจำเป็น • หลักการ • ยุทธศาสตร์

ข้อเสนอแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย

จากการศึกษา วิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศที่คัดสรรในภูมิภาคต่าง ๆ พร้อมบทเรียนที่สรุปดังกล่าว ทำให้ได้ข้อเสนอแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทยใน 3 เรื่องหลัก คือ ความจำเป็น หลักการ และยุทธศาสตร์ ดังนี้

ความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต
<ol style="list-style-type: none"> 1. ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในภาพรวม 2. ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ และอาชีพการงาน 3. ความเปลี่ยนแปลงด้านสภาพความเป็นอยู่ สังคม วัฒนธรรม 4. ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง การปกครอง

ความจำเป็น

เหตุผลและความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทยสรุปได้ดังนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในภาพรวม ทุกภูมิภาคของโลกมีความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็วทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม วิทยาการเทคโนโลยี

ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงเป็นความจำเป็นที่ประชาชนไทยทุกคนจะต้องได้รับความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร เพื่อที่จะรู้เท่าทัน สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

2. ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ และอาชีพการงาน เศรษฐกิจของโลกมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้มีผลกระทบมาถึงประเทศไทยในลักษณะต่าง ๆ เช่น การนำเทคโนโลยีมาใช้แทนแรงงานคน ตลาดแรงงานต้องการผู้ที่มีความรู้ มีทักษะเฉพาะทางมากขึ้น คนงานบางส่วนต้องออกจากงาน มีการแข่งขันในการประกอบอาชีพสูง สถานประกอบการจำนวนมากต้องปิดลงอย่างกะทันหัน จึงทำให้ประชาชนที่ประกอบอาชีพการงานต้องพัฒนาความรู้และทักษะอยู่เสมอ

3. ความเปลี่ยนแปลงด้านสภาพความเป็นอยู่ สังคม วัฒนธรรม ทางด้านสภาพความเป็นอยู่ ข้อมูลข่าวสารและสื่อต่าง ๆ ได้เผยแพร่ตัวอย่างของสังคมวัฒนธรรมจากประเทศอื่น ๆ มาสู่ประเทศไทยอย่างรวดเร็ว ที่เห็นได้ชัดเจนคือในกลุ่มวัยรุ่น จึงมีความจำเป็นที่จะต้อง

ให้บุคคลทุกเพศทุกวัยได้รับความรู้อยู่เสมอ เพื่อสามารถวิเคราะห์ เฝ้าระวัง และหาทางแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

4. ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครอง ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เน้นสิทธิเสรีภาพของประชาชนในด้านต่าง ๆ สำหรับด้านการศึกษาประชาชนมีสิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดการศึกษาอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องให้บุคคลได้รับโอกาสอย่างเสมอภาค

5. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี
6. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร
7. ข้อจำกัดของระบบการศึกษาเดิม
8. พื้นฐานการศึกษาของประชาชนส่วนใหญ่

5. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี วิทยาการและเทคโนโลยีได้รับการพัฒนาให้มีความก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง การรับข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็วเท่าทันกับประเทศอื่น ๆ ในทุกมุมโลกด้วยระบบ

สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย ข่าวสารข้อมูลนั้นจะมีทั้งแง่บวกและแง่ลบ จึงจำเป็นที่จะต้องให้การศึกษาศึกษาเพื่อที่จะมีความรู้สามารถถ่วงถ่วงข่าวสารข้อมูลที่ได้รับ

6. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ปัจจุบันโครงสร้างประชากรของไทยจากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จะเห็นได้ว่า โครงสร้างอายุฐานแคบลงและมาป่องตรงกลางมากขึ้น แสดงว่าประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นวัยทำงานถึงวัยสูงอายุเพิ่มมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาให้แก่บุคคลกลุ่มเหล่านี้เพื่อให้สามารถพัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงชีวิต

7. ข้อจำกัดของระบบการศึกษาเดิม ระบบการศึกษาที่ผ่านมายังมีข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้ประชาชนได้รับโอกาสทางการศึกษาไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาที่จะให้เข้าถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาส การศึกษาที่ให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก จึงจำเป็นที่จะต้องปรับระบบการศึกษาโดยจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้มีการศึกษารูปแบบอื่น ๆ ที่จะเอื้อโอกาสให้แก่ผู้ยากจน ผู้ด้อยโอกาสเพื่อช่วยให้เขาอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคงขึ้น

8. พื้นฐานการศึกษาของประชาชนส่วนใหญ่ ประชากรส่วนใหญ่โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานซึ่งต่อไปจะเป็นกลุ่มสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ยังมีพื้นฐานการศึกษาต่อยอด จากการศึกษากลางๆ พบว่า เกือบร้อยละ 80 ของแรงงานยังได้รับการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาเท่านั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อให้มีการจัดบริการการศึกษาที่หลากหลาย และยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อประชาชนสามารถเลือกเรียนได้ทุกเวลาทุกสถานที่เมื่อต้องการ และมีความพร้อมในทุกช่วงอายุ โดยมีวิธีการเรียนที่ยืดหยุ่นเหมาะสมกับสภาพของผู้ที่ทำงานและผู้ที่มีภาระต่าง ๆ

หลักการการศึกษาตลอดชีวิต
<ol style="list-style-type: none"> 1. ความจำเป็น 2. ความเชื่อมั่น 3. ความครอบคลุม 4. ความเสมอภาค

หลักการ

จากการประมวลหลักการในเชิงทฤษฎีของประเทศต่าง ๆ ในภาพรวม ทำให้ได้หลักการการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับสังคมไทย รวม 15 หลักการ ดังนี้

1. หลักความจำเป็น การศึกษาตลอดชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน ทุกช่วงอายุ ต้องทำให้ทุกคนตระหนักในความจำเป็นของการศึกษาที่มีต่อชีวิต

2. หลักความเชื่อมั่น ต้องมีความเชื่อมั่นว่าบุคคลมีความสามารถจะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ไม่จำกัดอยู่ในวัยใดก็ตาม

3. หลักความครอบคลุม การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบและทุกระดับ กล่าวคือ ครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และครอบคลุมทั้งการศึกษาก่อนวัยเรียน การศึกษาพื้นฐาน การศึกษาระดับอุดมศึกษา และการศึกษาต่อเนื่อง

4. หลักความเสมอภาค ทุกคนควรได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน โดยปราศจากข้อจำกัดในเรื่องเพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ ฐานะทางสังคม และความบกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา

5. การผสมผสาน
6. ความเชื่อมโยง
7. ความหลากหลายและเป็นประชาธิปไตย
8. ความยืดหยุ่น
9. ความสะดวกและเข้าถึงได้ง่าย

5. หลักการผสมผสาน

บุคคลควรได้รับการศึกษาหลายรูปแบบผสมผสานกันในแต่ละช่วงอายุ และการศึกษาไม่จำกัดเฉพาะการศึกษาเพียงในระบบหรือนอกกระบบเท่านั้น ควรมีการศึกษาทุกรูปแบบและผสมผสาน

6. หลักความเชื่อมโยง การศึกษาทุกประเภทควรมีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันตั้งแต่เมื่อชีวิตเริ่มต้นไปจนถึงบั้นปลายของชีวิต เพื่อให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องทุกช่วงชีวิต

7. หลักความหลากหลายและเป็นประชาธิปไตย การศึกษาจะต้องมีหลากหลายรูปแบบ หลากหลายเนื้อหาและวิธีการ ผู้เรียนจะต้องมีอิสระในการตัดสินใจ สามารถเรียนรู้ได้ตามความต้องการ

8. หลักความยืดหยุ่น ควรมีความยืดหยุ่นในเรื่องของกฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ ทั้งในแง่ของวิธีเรียน เวลาเรียน และสถานที่เรียน

9. หลักความสะดวกและเข้าถึงได้ง่าย การที่จะให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต กิจกรรมการศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ต้องเป็นสิ่งที่ประชาชนทั่วไปเข้าถึงได้สะดวก ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด

10. ความผสมกลมกลืน และสัมพันธ์กับชีวิต   11. การให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้   12. ความสำคัญของชุมชน   13. การมีส่วนร่วม

10. หลักความผสมกลมกลืน และสัมพันธ์กับชีวิต ควรจัดการศึกษาให้ผสมกลมกลืนและสัมพันธ์ไปกับการดำเนินชีวิตของประชาชน ให้เกิดความรู้สึกว่าการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ไม่ควรแยกออกจากชีวิต

11. หลักการให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ กระบวนการเรียนรู้มุ่งให้ความสำคัญต่อตัวผู้เรียนหรือประชาชนเป็นศูนย์กลาง เน้นการให้เรียนรู้วิธีเรียน วิธีแสวงหาความรู้ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ประชาชนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตัวเองในช่วงชีวิตต่อไป

12. หลักความสำคัญของชุมชน การศึกษามีได้เกิดขึ้นที่สถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่ทุกแห่งในชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน แหล่งการเรียนรู้ชนบทธรรมชาติในท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นยังมีอีกมาก

13. หลักการมีส่วนร่วม การศึกษาตลอดชีวิตมีอาจประสบผลสำเร็จได้โดยการดำเนินงานของเพียงหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งความร่วมมือของสถาบันการศึกษา แหล่งความรู้ในลักษณะต่าง ๆ ผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนกระทรวงองค์กรในชุมชนและตัวประชาชนเอง

ยุทธศาสตร์

1. กำหนดนโยบายการศึกษาตลอดชีวิตที่ชัดเจน หรือออกกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต   2. กำหนดองค์กรรับผิดชอบ   3. รณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต

ยุทธศาสตร์

จากการศึกษายุทธศาสตร์การดำเนินงานจัดการศึกษาตลอดชีวิตในประเทศที่คัดสรร และนำมาพิจารณาประกอบกับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมของไทย สามารถเสนอยุทธศาสตร์สำหรับประเทศไทย อันจะทำให้การศึกษาตลอดชีวิตบรรลุเป้าหมายได้ 10 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. กำหนดนโยบายหรือออกกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต ประเทศไทยควรกำหนดให้การศึกษตลอดชีวิตเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศ จึงควรกำหนดนโยบายหรือออกกฎหมาย ซึ่งครอบคลุมหลักการ วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และแนวปฏิบัติการศึกษตลอดชีวิต

2. กำหนดองค์กรรับผิดชอบ ต้องมีหน่วยงานกลางรับผิดชอบดูแลโดยตรง เพื่อทำหน้าที่ประสานและส่งเสริมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษตลอดชีวิต ควรมีหน่วยงานกลางในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น ในแต่ละระดับอาจมีกรรมการที่ปรึกษาการบริหารงาน เน้นการกระจายอำนาจ

3. รมรณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจ ปรับเปลี่ยนความเชื่อเกี่ยวกับการศึกษตลอดชีวิตแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศ ทั้งฝ่ายผู้จัดการศึกษา และประชาชนผู้รับบริการการศึกษา โดยเฉพาะประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ต้องมีการกระตุ้น สร้างแรงจูงใจ ใฝ่รู้ รวมทั้งมีหน่วยให้ข้อมูล คำแนะนำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนสนใจใฝ่ศึกษาอย่างต่อเนื่องและตัดสินใจเลือกแนวทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

4. ทบทวนการจัดการศึกษาทุกประเภท ให้เอื้อต่อการศึกษตลอดชีวิต 5. จัดทำเกณฑ์และแนวปฏิบัติสำหรับการเชื่อมโยงและเทียบโอนผลการเรียนรู้ 6. พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้	4. ทบทวนการจัดการศึกษาทุกประเภทให้เอื้อต่อการศึกษตลอดชีวิต จัดการศึกษาทุกประเภทให้หลากหลาย ยืดหยุ่น และเปิดกว้างแก่ประชาชนทั่วไป

5. จัดทำเกณฑ์และแนวปฏิบัติสำหรับการเชื่อมโยงและเทียบโอนผลการเรียนรู้จากการศึกษาทุกรูปแบบ ควรมีการจัดทำเกณฑ์และแนวปฏิบัติสำหรับการเทียบโอนผลการเรียนทั้งภายในการศึกษาประเภทเดียวกันและระหว่างการศึกษาแต่ละประเภท โดยเฉพาะความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาตามอัธยาศัย ควรมีแนวในการเทียบเป็นหน่วยกิตได้

6. พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบให้เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ แหล่งที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีได้หลากหลาย ได้แก่ ศาสนสถาน ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน สวนสาธารณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานประกอบการ ฯลฯ

7. ทรนรงค์สร้งควมร่วมมือจกทุกฝ่ย
8. จดัสร้งระบบสื่อเทคโนโลยีสรนเทศ
9. พัฒนบุคลกรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกักรจัดการศีกษตลอดชีวิต
10. หมมตรกรในการจัดหระดมทุนและจัดสรรเงินทุน

7. ทรนรงค์สร้งควมร่วมมือจกทุกฝ่ย ทรนรงค์หรือหวิธีกรที่จะสร้งควมร่วมมือของทุกฝ่ยทั้งภครรัฐเอกชน และประชชน ให้มีความรู้สีกวเป็นควมรบัผดชอบของตน หรือถ้เป็นไปได้อาจใช้แนวของประเทศสหราชอาณาจักรที่จะต้งให้ทุกฝ่ยเป็นห่นส่วนของการศีกษตลอดชีวิต

8. จดัสร้งระบบสื่อเทคโนโลยีสรนเทศ จะต้งสร้งระบบสื่อเทคโนโลยีสรนเทศให้เป็นเครือข่ย ให้ประชชนเข้าถึงได้ เพื่อที่จะเอื้อให้สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถนที่

9. พัฒนบุคลกรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกักรจัดการศีกษตลอดชีวิต พัฒนบุคลกรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกักรจัดการศีกษตลอดชีวิต ไม่ว่าจะเป็นนักกรศีกษาอาชีพ นักกรศีกษตลอดชีวิต หรือประชชนทั่วไปก็ตม ให้มีความรู้ควมเข้าใจในหลักกรกรศีกษตลอดชีวิต ให้รบัทบทพและสามารถดำเนินทบทพของตนในการจัดและส่งเสริมกรศีกษตลอดชีวิตได้อย่างเต็มที

10. หมมตรกรในการจัดห ระดมทุน และจัดสรรเงินทุน จัดสรรเงินทุนที่จะเอื้อให้บุคคลโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกสให้ได้รับการเรียนรู้อตลอดชีวิต

ตอนที่ 2

สรุปสาระจากการอภิปราย เรื่อง แนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

- ผู้อภิปรายนำ ❖ คุณชัยณรงค์ อินทรมีทรัพย์
ประธานกรรมการบริษัทซี เอส เอ็น แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด
- ❖ ดร. ชูเกียรติ ลีสุวรรณ
อาจารย์ประจำภาควิชาส่งเสริมการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ผู้ดำเนินการอภิปราย ❖ ดร. รุ่ง แก้วแดง
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

คุณชัยณรงค์ อินทรมีทรัพย์ :

เปิดประเด็นการอภิปรายในมุมมองของภาคเอกชน ที่ขอมองผลผลิตของการศึกษา
อย่างเป็นรูปธรรม คือ ความสามารถในการทำงาน และการแข่งขันในการประกอบอาชีพ โดย
ก่อนที่จะเสนอประเด็นเพื่อการอภิปราย รวม 4 ประเด็นนั้น ผู้อภิปรายได้เสนอแบ่งช่วงอายุของ
คน เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน เมื่อพูดถึงการศึกษาตลอดชีวิต ในทรรศนะของผู้อภิปรายได้แบ่ง
ช่วงอายุของคน เป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรก อายุไม่เกิน 20 ปี ช่วงที่สอง อายุ 20 ปีขึ้นไป
ถึงเกษียณ หรือ 50 ปี และช่วงที่สาม อายุหลังจากนั้นไป เหตุผลที่แบ่งเช่นนี้ เพราะต้องการให้
เห็นความแตกต่าง โดยช่วงแรก เป็นช่วงที่ผู้เรียนมีบทบาทไม่มากนัก เพราะบทบาทหลักเป็น
ของผู้ปกครอง สังคม รัฐ และองค์กรต่าง ๆ ที่มีบทบาทในการจัดการศึกษา ช่วงที่ 2 เป็นช่วงที่
บุคคลนั้นเข้าสู่ตลาดแรงงาน มีความต้องการ โอกาส และมีความจำเป็นมากที่จะต้องได้รับการ
พัฒนาหรือการศึกษาต่อเนื่อง และช่วงสุดท้าย ก็เป็นอีกช่วงหนึ่งของวัยที่มีความต้องการการ
ศึกษาต่อเนื่อง

ข้อเสนอทั้ง 4 ประเด็นของผู้อภิปราย มุ่งเน้นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในช่วงที่ 2 คือ ผู้ที่จบการ
ศึกษาขั้นพื้นฐานและกำลังอยู่ในตลาดแรงงาน

ประเด็นที่ 1 ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของระบบการผลิต การจัดการและการ
บริหาร ซึ่งส่งผลให้ความรู้หรือทักษะที่เรียนมา “ใช้ไม่ได้” ดังนั้น ทางออกคือ **ทำอย่างไรจึงจะ
เห็นความร่วมมือกัน 3 ฝ่าย คือ นายจ้าง ผู้ทำงาน และรัฐ** ประสานความร่วมมือเพื่อคำนึง
ถึงประโยชน์ร่วมกัน ในที่นี้ ขอยกตัวอย่าง โดยเลือกกลุ่มอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมรถยนต์
อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์ อุตสาหกรรมธนาคาร หรืออะไรก็แล้วแต่ และ
ทำความเข้าใจกันว่า ทุกคนที่อยู่ในกลุ่มนี้จะได้ประโยชน์และต้องจ่าย มีตัวอย่างที่ทำในประเทศ

มาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งลอกแบบมาจากของยุโรป คือ คนงานอาจจะจ่ายน้อย 1 หรือ 2 % นายจ้างอาจจะสมทบอีกเท่าหนึ่ง 2-3 % หรือ 4-5 % รัฐบาลอาจจะเอื้ออำนวยอีกเท่าหนึ่ง หรือกว่านั้น ถ้ามองว่าทำไม สำคัญ เพราะถ้าหากมีการร่วมทุนอย่างนี้ชัดเจน จะเกิดเป็นความต้องการ ซึ่งมองในแง่เศรษฐศาสตร์ ถ้ามี demand คือ ความต้องการการฝึกอบรมที่ชัดเจน มีการต่อเนื่อง ก็จะมีการบริการ หรือ supply มีผู้มาเสนอบริการมากมาย เพราะฉะนั้น ผู้ทำงานทั้งหลายที่อยู่ในที่ต่าง ๆ จะได้มีโอกาสใช้ขีดความสามารถ วิธีการ มาตรการต่าง ๆ มากมาย โดยต่อเนื่อง ที่ผ่าน ๆ มา ประเทศไทยไม่มีความต้องการที่ชัดเจน เรามีเงินก้อนเข้ามาเป็นครั้งคราว เมื่อเงินนั้นหมดไป การบริการหรือคนที่อยากทำก็ไม่สนใจจะทำอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรม

ในประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ทำอยู่เวลานี้ มีองค์กรที่เข้ามาให้บริการการศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาหลังจากที่จบแล้วมากมายเรียกว่า มีการศึกษาที่ดีที่สุดในโลกมาจัดให้ก็ได้ เพราะมีความต้องการที่ชัดเจน ดังนั้น ข้อเสนอประเด็นแรก คือ ต้องทำสิ่งนี้ มีตัวอย่างที่ผ่านมาแล้ว 20 ปี เราเคยขอร้องให้มีเงินทุน โดยรัฐบาลมีเงินประเดิมให้ แต่อุตสาหกรรมบางแห่งมีเงินประเดิมแล้วไปไม่รอด เพราะระยะสั้น ๆ การให้บริการที่ดี จะไม่มา นอกจากนั้น ถ้าหากว่าผู้ที่จ่ายคือ 3 ฝ่ายร่วมกัน คือ คนทำงาน นายจ้าง และรัฐ ในที่นี้ คนทำงานสำคัญที่สุด ถ้าตัวเองถูกหักเงินเดือนไปจ่ายเงิน ก็คือ เป็นหน้าที่ที่จะต้องสนใจการฝึกอบรม สนใจการเรียน ติดตาม ไม่มีการไปหลับ ๆ ตื่น ๆ หรือไปเที่ยว นายจ้างก็เช่นเดียวกัน ถ้าต้องจ่ายเงินสมทบด้วยแล้วก็ต้องให้เวลาคนไปเรียน ต้องยอมให้ลา มีการออกไปจากที่ทำงาน ทำให้นายจ้างจำเป็นต้องดูว่าหลักสูตรคืออะไร สิ่งที่เรียนเป็นอย่างไร เกี่ยวข้องและมีความสำคัญหรือไม่ รัฐก็เช่นเดียวกัน จะได้ประโยชน์โดยตรงกับอุตสาหกรรมนั้น ซึ่งจะเพิ่มขีดการแข่งขันเป็นรูปธรรม ตัวอย่างอันนี้ สิงคโปร์สามารถผลักดันให้อุตสาหกรรมหลาย ๆ อุตสาหกรรมที่เขาต้องการจะเป็นที่ 1 ในโลกขึ้นมาได้ด้วยวิธีนี้ คือ ไม่ใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นคนทำ ขณะนี้ผมคิดว่าได้ข้อยุติพอสมควรว่า ทั้ง 3 ฝ่ายที่ได้ประโยชน์จะต้องร่วมมือกัน อาจจะมีข้อโต้แย้งว่าเราอาจจะยังไม่เหมาะบ้าง ไม่สอดคล้องกับลักษณะสังคมไทยอะไรต่าง ๆ แต่ขอกราบเรียนว่า ในแง่ของความเป็นไปได้ ดูเหมือนว่าใกล้เข้ามา คือ ต้องเป็นไตรภาคีเสมอ ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องมีสิทธิมีส่วน และให้เขาปกครองตนเอง ให้เขาดำเนินการจัดการกันเอง ให้เขาโต้เถียงกันเองว่าหลักสูตรดีไม่มีดี วิธีการเหมาะไม่เหมาะ เงื่อนไขดีไม่มีดี อะไรสารพัดอย่าง และมีการประเมินผล มีการควบคุมคุณภาพ เพราะฉะนั้น สำหรับประเด็นที่ 1 คือ ทำอย่างไรที่จะผลักดันให้แนวความคิดอันนี้เกิดเป็นรูปธรรมในบ้านเรา ถึงแม้จะเป็นการทดลองนำร่องเฉพาะบางจุดก็ได้ ขณะนี้ ผมคิดว่าอุตสาหกรรมรถยนต์ในบ้านเราใหญ่พอสมควร เราจะเป็น "ดีทรอยท์" ในเอเชียอยู่แล้ว ผมเชื่อเหลือเกินว่า โตโยตาก็ดี ฟอร์ด จีเอ็ม หรือฮอนด้า มิตซูบิชิ ที่มาตั้งในบ้านเราก็อยากเหลือเกินที่จะให้เกิด concept อันนี้ ขณะนี้เขาไปไกลถึงขนาดตั้งโรงเรียนเองด้วยซ้ำไป ซึ่งอาจจะต้องใช้เงินมาก ถ้าสามารถจะทดลองกับบางอุตสาหกรรมได้ ผู้อภิปรายมีความเชื่อว่าเราจะได้บทเรียนจากวิธีการปฏิบัติจากภาคอุตสาหกรรม ถ้าทั้ง 3 ฝ่ายมีส่วนร่วมกัน

ประเด็นที่ 2 ณ วันนี้ ถ้าต้องการให้การศึกษาต่อเนื่องเป็นความจริง จะต้องให้คนที่ทำงานอยู่เห็นว่าถ้าไม่เรียนหนังสือ ไม่พัฒนาศักยภาพ หรือขณะนี้เราใช้คำใหม่ ก็คือ “ความสามารถ” (competency) ที่ต้องการในการอุตสาหกรรม ถ้าไม่มีสิ่งเหล่านี้ สิ่งที่ทำอยู่จะไม่สามารถแข่งขันได้ เพราะฉะนั้น จะต้องยอมรับความจริง คือ ต้องเปิดกว้าง ในขณะที่เรายังมีคนไม่เพียงพอ แล้วพยายามทำให้คนของเรา “ต้องแข่งขัน” เปลี่ยนแนวความคิดใหม่จากการที่ทำได้งานแล้ว ก็ทำไปเรื่อย ๆ 10-20 ปี ที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “being enjoy” ยึดอยู่กับโรงงาน ยึดองค์กรเป็นหลัก มาเป็น “enjoyable” คือ สามารถที่จะทำงานได้ตลอดเวลา ถ้าที่นี้ไม่เหมาะ หรือค่าใช้จ่ายน้อยไปไม่เหมาะสม ก็สามารถจะย้ายไปที่อื่นได้ตลอดเวลา ถ้าทำอย่างนั้นได้ หมายความว่า **แต่ละคนจะต้องพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา** พร้อมทั้งจะตื่นต้นกับการที่จะพัฒนาตนเอง ถ้าทำอย่างนั้นได้ คือ การไม่ติดยึดอยู่กับองค์กร เราก็จะไม่มีปัญหาการขัดแย้งทางด้านแรงงาน ทุกวันนี้ทุกคนมุ่งหวังเป็นผู้ที่มีงานทำแล้ว “lifetime enjoyment” ยิ่งถ้าเป็นข้าราชการหรือรัฐวิสาหกิจหรือบริษัทใหญ่ ๆ ก็เชื่อเลยว่า ชีวิตนี้จะได้รับการดูแลแล้ว ทุกคนก็จะเริ่มมีความสุข ไม่กระตือรือร้นที่จะแสวงหาอะไรมากมายเร็วนัก ไปเรื่อย ๆ ซึ่งอันนี้เป็นพฤติกรรมทั่วไป ไม่ใช่เกิดแต่ในเมืองไทย เพราะฉะนั้น ประสบการณ์อันนี้เวลานำมาพูดกัน แล้วก็ในระดับนานาชาติว่า **จะต้องทำให้แต่ละคนมีความรู้สึกที่ต้องรับผิดชอบตัวเอง ไม่ใช่องค์กรรับผิดชอบ**

จะทำอย่างไร ผู้วิจัยได้เสนอไว้หลายเรื่องด้วยกัน แต่ที่สำคัญมากก็คือ การวางพื้นฐานตั้งแต่ต้น คือ ในช่วงวัยที่ 1 ของชีวิต เพราะการเรียนการสอนการฝึกอบรมในช่วงต้นนั้น ถ้าได้ปลูกฝังแนวความคิดอันนี้ไว้ให้ถูกต้อง แทนที่จะบอกว่า เมื่อจบหลักสูตรต่าง ๆ แล้วมีประกาศนียบัตร มีปริญญาบัตร เหมือนว่าบรรลุ มีพิธีกรรมต่าง ๆ มารองรับ เพื่อจะให้เกิดความรู้สึกว่าประสบความสำเร็จแล้ว อันนี้เป็นสิ่งที่ต้องแก้ไข พร้อมรายละเอียดของข้อมูลค่อนข้างมากในเอกสาร เพื่อจะโต้แย้งแนวคิดที่ว่า คนไทยนั้นไม่ได้ด้อยคุณภาพ แต่แท้ที่จริงคือ เราไม่ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง เพราะทุกคนถูกสร้างเงื่อนไขในช่วงแรกของชีวิตว่า “เรียนจบแล้ว” เราจึงพบว่าหลายคนพยายามจะโต้แย้งว่า “ไม่ต้องอบรมแล้ว” “หนูได้ปริญญาแล้ว” คำตอบก็คือว่า “ที่คุณเรียนมามันใช้ไม่ได้” ขอบภัยที่พูดอย่างตรงไปตรงมา เพราะที่เรารู้มาเป็นแต่เพียงส่วนหนึ่ง เพราะว่าการทำงานหรือธุรกิจไม่เหมือนกันเลย **ธุรกิจต้องการความแตกต่างตลอดเวลา** ถ้าเทียบให้เห็นภาพจากภาพยนตร์เรื่องไททานิค ภูเขา น้ำแข็งที่เห็นเฉพาะยอด การศึกษาที่จบแล้วก็เหมือนส่วนเฉพาะยอดที่มองเห็นได้ กล่าวคือความรู้หรือทักษะที่มีประกาศนียบัตรรับรอง เอามาแสดงให้เห็นได้ แต่ข้างล่างที่เขานอนอยู่ใต้น้ำ “จริยธรรม ความรับผิดชอบ ความเอาใจจริงเอาใจ ความมุ่งมั่น อะไรหลาย ๆ อย่าง” ซึ่งเราเรียกว่า “ทัศนคติ” หรือ value อะไรเหล่านั้นเป็นสิ่งที่วัดไม่ได้ และไม่ได้เกิดขึ้นในช่วงแรกของชีวิต แต่จะมาเกิดขึ้นเมื่อเข้าทำงาน เพราะผู้อภิปรายเชื่อเหลือเกินว่า **ศักยภาพของคนนั้นจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับการทำงาน คือ สิ่งแวดล้อม** อย่างที่ทราบกันดี เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป และเป็นการที่ต้องสนองตอบเร็ว เพราะมีข้อบังคับว่าถ้าสนองตอบ

ไม่ได้ ก็ตักงาน ถูกตำหนิ ถูกไล่ออก มีคนรอบข้างคอยมองดู มีคนคอยจะให้การประเมินผล ลงโทษ ให้รางวัล ด้วยวิธีนี้ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ คนทุกคนจะพัฒนาศักยภาพได้อย่างรวดเร็ว ที่สุดในช่วงของการปฏิสัมพันธ์กับการทำงาน ไม่ใช่การฝึกงาน ต้องเป็นการทำงานจริง ๆ ถ้าทำไม่ได้ถูกไล่ออก ทำได้ได้รางวัล เพราะฉะนั้น ประเด็นที่ 2 คือ **ทำอย่างไรที่จะสร้าง ค่านิยมที่ถูกต้องให้กับคนของเราในช่วงแรกของชีวิต แล้วพอเข้าสู่ช่วงวัยที่ 2 ให้บุชงานเป็นหลัก** ขอภัยที่ใช้คำนี้ อาจจะทำให้เห็นว่าอันนี้เป็นทุนนิยมมากเกินไป แต่ต้องยอมรับว่า เราตัดสินใจกันด้วยความสำเร็จในการทำงาน ไม่ใช่เรื่องของเงินอย่างเดียว แต่พูดถึงการยอมรับ หรือเรื่องของการที่จะได้มาจากความพึงพอใจในการทำงาน

ประเด็นที่ 3 ขณะนี้ต้องยอมรับความจริงว่า จากนี้ไปการที่จะเข้าไปทำงานในองค์กร ใหญ่ ๆ มีโอกาสน้อย ขณะนี้เรามีคนตกงานเป็นล้าน หลังจากเมื่อเดือนกรกฎาคม 2540 เป็นต้นมา เมื่อเรามีการเปลี่ยนค่างาน ขณะนี้คนมีความรู้ทำงานในสำนักงาน ที่เรียกว่า "White Colar Worker" ตกงานแล้วเป็นล้าน และมีจำนวนมากทีเดียวที่ไม่มีโอกาสจะกลับ เข้าไปอีก เพราะสิ่งที่ท่านเรียนมา "ใช้การไม่ได้" (off service) ไปหมดแล้ว และในช่วงชีวิต 10 กว่าปีที่ผ่านมา บางคนเปลี่ยนงานทุก ๆ 3 เดือน 6 เดือน เงินเดือนขึ้นไปเป็นมากมาย แต่พอประสบวิกฤตเศรษฐกิจปรับตัวไม่ได้ ขณะนี้มีคนทำงานจำนวนมากที่กำลังอยู่ในภาวะ กลืนไม่เข้าคายไม่ออก เพราะจะเข้าทำงานใหม่ เมื่อเปิดประกาศรับสมัครเข้าทำงานจากที่ ต่าง ๆ จะพบว่า สิ่งที่เขาต้องการจะไม่เหมือนกับสิ่งที่เราเคยทำมาเมื่อ 5-10 ปีที่ผ่านมา

ตัวอย่างข้อมูลรูปธรรมคือ บริษัท GE practical ที่เข้ามาซื้อหลักทรัพย์ของ ปรส. เข้ามาเปิดธุรกิจในประเทศไทย เปิดรับสมัคร ต้องการคน 1,000 คน ประกาศรับสมัครมาเวลานี้ 7-8 เดือนแล้ว ยังไม่ได้ เพราะว่าผู้สมัครสอบตกหมด เพราะคุณสมบัติส่วนใหญ่ไม่ตรงกับที่ ต้องการ เมื่อตั้งคำถามว่า บริษัทต้องการสูงไปหรือ คำตอบคือ ไม่ใช่ ซึ่งทางบริษัทบอกว่า ไม่ว่าจะบริหารที่ไหน จะเป็นนิวยอร์ก ลอนดอน โตเกียว หรือไทย ใช้มาตรฐานอันเดียวกัน เพราะฉะนั้น ถ้าคุณไม่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ เขาก็ไม่รับ อย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้น ต้องยอมรับความจริงว่า ถ้าคนงานของเราอีกจำนวนหลายแสนหลายล้านคนต้องมีอาชีพ ต้อง เป็นอาชีพที่เป็นเจ้าของธุรกิจเองทำเอง ที่เรียกว่า ธุรกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง SME หรือ ขณะนี้มีศัพท์ใหม่ เรียกว่า "SOHO" เป็นคำย่อมาจากคำว่า Small Office, Home Office กล่าวคือ เป็นแนวโน้มใหม่ที่คนสามารถทำงานได้ในธุรกิจเล็ก ๆ รวมกัน 2-3 คน แล้วให้บริการ รวมกัน 4-5 คน แสดงให้เห็นชัดเจนว่าธุรกิจเปลี่ยนไปแล้ว และยิ่งเวลานี้ทำงานที่บ้าน ใช้ อินเทอร์เน็ต ใช้ระบบอะไรต่าง ๆ จะง่ายขึ้นมาก สังคมไทยเรามีความรู้ดีกว่าถ้าทำงานกับบริษัท เล็กกระจอก ไม่มีศักดิ์ศรี ต้องบริษัทใหญ่ ๆ ต้องเป็นปูนซิเมนต์ เซลล์ เอสโซ่ หรืออะไร แบบนั้น สิ่งเหล่านี้ต้องเปลี่ยน เพราะฉะนั้น ทำอย่างไรที่จะเปลี่ยนในคนในช่วงแรก และช่วง ที่ 2 คือ ต้องทำให้มีความรู้ว่าการที่จะเป็นตัวของตัวเองได้แล้วให้บริการ งานอิสระเช่นนี้ ไม่ใช่งานทำความสะอาดหรือว่างานขับรถ แต่เป็นงานระดับวิชาการได้ เวลานี้เกือบทุกบริษัท ในสหรัฐอเมริกา คนที่ทำงานอยู่ สมมติว่า IBM มีคนทำงานไม่เกิน 30 คนเท่านั้น ที่เป็นคนที่

กินเงินเดือนจาก IBM อีก 70 คน มาจากหลากหลายบริษัท บางคนมานั่งทำงานอาทิตย์หนึ่ง 2 อาทิตย์ บางคนอยู่ 3 เดือน บางคนอยู่ 2-3 ปี แต่กินเงินเดือนจากที่อื่น ๆ เพราะมาตามภารกิจเฉพาะ เพราะบริษัทจะทำงานในลักษณะ Co-Business คือ ธุรกิจหลักของเขาเท่านั้น ธุรกิจรองเขาจะจ้างคนอื่นมาทำ

ดังนั้น ต้องเตรียมตั้งแต่ต้น เพื่อให้คนของเรายอมรับความจริงอันนี้ คือ การศึกษาตลอดชีวิตต้องเริ่มตั้งแต่ในช่วงแรก และสำคัญสำหรับช่วงที่ 2 เพราะการที่จะมีชีวิตเป็นผู้ประกอบการอิสระได้ จะต้องเก่ง ที่เรียกว่า จะต้องสามารถออกจากงานนี้ไปงานนั้นได้ และทำได้มีประสิทธิภาพสูงกว่าคนที่ทำงานเช่นเดียวกันนั้น เพราะคนที่ทำงานเช่นเดียวกันเขามีความมั่นคงในชีวิต เขาจะทำงานช้ากว่า น้อยกว่า มีความคิดริเริ่มต่ำกว่า คนพวกนี้ เรียกว่า "Temporary หรือ Consultant" หรือจะเรียกว่าอะไรก็ตาม จะต้องฝีมือมากกว่า เพราะถ้าไม่มากกว่าไม่มีใครจ้าง และนี่คือจุดกำเนิดของการที่ต้องศึกษาตลอดเวลา นี่คือ ความเป็นจริงปีเตอร์ ดรักเกอร์ ซึ่งเราถือว่าเป็นปรมาจารย์ทางด้านบริหารจัดการ พูดชัดว่าต่อไป **คนทำงานทุกคน ที่ทำทั้งหลายผลิติดอกไป จะต้องเป็น knowledge worker ทุกคนต้องมีความรู้ ทำไปต้องมีความรู้เพิ่มเติม ไม่ใช่ทำไปแล้วมีแต่ประสบการณ์อย่างเดียว ไม่มีความหมาย** ถามว่า ทำไม่ต้องเพิ่มความรู้ ไม่เฉพาะตัวเองอยากจะมีความรู้หรืออยากจะมีชีวิตอยู่ เพราะผู้บริโภค ผู้ที่ซื้อบริการหรือซื้อสินค้าของเรา คาดหมายให้ทุก ๆ บริษัท ทุก ๆ กิจกรรมมีประสิทธิภาพดีขึ้นเรื่อย ๆ ตลอด ไม่เคยมีความหยุดยั้ง ลองนึกภาพดูว่า สินค้าอะไรที่ท่านใช้อยู่ แล้วไม่มีคู่แข่งเป็น 10 บ้าง ยกเว้นสิ่งที่จะผูกขาดโดยรัฐบาล แต่ทันทีที่เลิกการผูกขาด จะเห็นความแตกต่าง ขอยกตัวอย่าง องค์กรการโทรศัพท์ เมื่อก่อนนี้ขอโทรศัพท์ 3 เดือน 6 เดือน 2 ปี พอมีเทเลคอมเอเชียใช้เวลาเพียงอาทิตย์เดียวเท่านั้น ซึ่งขณะนี้ องค์กรการโทรศัพท์ก็สามารถทำได้ใน 3 วัน เพราะฉะนั้น การที่จะเป็นผู้ประกอบการเองจะต้องอาศัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ประเด็นที่ 4 ต้องคิดว่าทำอย่างไรจะผลักดันให้บริษัทข้ามชาติเข้ามาตั้งโรงงานหรือเข้ามาประกอบการในประเทศให้มากขึ้น ตอนนี้สิงคโปร์มีบริษัทข้ามชาติมาตั้งแล้ว 3,000 ราย มากกว่าฮ่องกง ซึ่งเคยมีอยู่ประมาณ 2,000 กว่าราย ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจหลักของการประกอบการในภูมิภาค ขณะนี้สิงคโปร์พยายามจะดึงมาที่สิงคโปร์ได้แล้ว 3,000 ราย ถามว่า ตัวเลขดังกล่าวหมายความว่าอย่างไร ในเมื่อเมืองไทยมีประมาณ 500 มีความหมายมาก เพราะถ้า 3,000 ราย เข้ามา หมายความว่างานที่จะเอามาสร้างให้กับคนในท้องถิ่นจะมีมากมายมหาศาล ขณะนี้สิงคโปร์มีคนทำงานไม่พอ ต้องเอามาจากเมืองไทยไปเป็นจำนวนมาก ไม่ใช่กรรมกร ไม่ใช่คนไปแบกอิฐก่อสร้าง แต่เป็น White Colar Worker ทุกอาชีพที่เราอุตสาหะสร้างขึ้นมาอย่างดี วิศวะ สถาปัตย์ แพทย์ การบริหารกิจการ สารพัดอย่าง เพราะอะไร ก็เพราะว่า บริษัทข้ามชาติพวกนี้เมื่อเขาเข้ามา ยกตัวอย่าง GE เข้ามาเมืองไทย เขาก็นำความรู้ เอาเทคโนโลยีเข้ามา ก็ช่วยให้คนของเราที่ผ่านระบบของ GE สามารถที่จะทัดเทียมกับนานาชาติได้ แล้วพอออกจาก GE ไปทำที่อื่น ก็สามารถเอาไปขยายความสามารถต่าง ๆ ต่อไป การทำเช่นนี้ ถือว่า เป็นเรื่องของการใช้ทฤษฎีหัวรถจักร ซึ่งอาจจะมีคนค้านเรื่องการเปิดประเทศให้กับชาวต่างชาติเข้ามา

ชื่อไป แต่เรามองในแง่ที่ว่า **งานคือหัวใจหลัก** ขณะนี้เรามีคน 60 กว่าล้านคน 30 ล้านคน ถือว่าเป็นแรงงาน บางคนเรียนหนังสืออะไรก็แล้วแต่ อายุ 13 ปีขึ้นไป ถือว่าเป็นแรงงาน 32 ล้าน แต่จริง ๆ โอกาสที่จะทำงานในสำนักงานก็เป็นไปได้ มีวิธีเดียวที่จะทำได้ ก็คือ ต้องให้บริษัทข้ามชาติเข้ามาตั้งโรงงาน เข้ามาประกอบกิจการ เพื่อจะเสริมให้คนของเรามีโอกาสทำงาน เพราะถ้าทำอย่างนั้น **การศึกษาตลอดชีวิตก็ต้องเป็นรูปธรรมที่จะบังคับ เพราะฉะนั้น วิธีหนึ่งที่จะทำให้การศึกษาตลอดชีวิตอย่างที่ท่านอาจารย์ได้วิจัยไว้มีความเป็นไปได้ คงต้องมาเริ่มต้นจากความเป็นจริงที่ว่าต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ก็คือ คนของเราทุกคนนั้นได้เห็นภาพในอนาคตที่แท้จริงของการประกอบการ หรือการใช้ชีวิตอีก 40-50 ปีข้างหน้า**

ดร. ชูเกียรติ ลิสุวรรณ์ :

ในส่วนผลงานวิจัยฉบับนี้ ได้ให้รายละเอียด ความถูกต้อง จัดเป็นเอกสารที่สมบูรณ์มากที่สุดฉบับหนึ่งในเรื่องของการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย ทุกหลักการ ทุกสาระอย่างที่ท่านอาจารย์สุมาลีดำเนินการนั้นค่อนข้างยาก อย่างไรก็ตาม เพื่อให้บทเรียนจากผลงานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและการจัดทำนโยบาย มีข้อสังเกตอยู่ 2-3 ประการที่เกี่ยวกับผลงาน เรื่องแรกสุดคือ เรื่องของการใช้ถ้อยคำในงานวิจัย ใช้คำว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” แต่ว่าถ้าดูงานที่ทาง สกศ. ได้ดำเนินการมา ได้พูดถึง “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” งานที่เราคุ้นเคยกันชิ้นหนึ่ง ก็พูดถึงคือ “การเรียนรู้ชุมชนทรัพย์สิน” ตรงนี้เป็นข้อสังเกตประการแรก ก็คือว่าเราควรจะใช้คำอะไรกันแน่ ระหว่าง “การศึกษาตลอดชีวิต” กับ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” “การศึกษา” กับ “การเรียนรู้” เป็นคนละคำกัน ดังนั้น เรื่องของการศึกษาตลอดชีวิตกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตก็ควรเป็นคนละแนวคิดกัน ในส่วนของการศึกษาตลอดชีวิตนั้น ดูเหมือนว่าเราใส่ใจทางฝ่ายจัด ทางฝ่ายให้ ทางฝ่ายผู้ดำเนินการ ในขณะที่เรื่องของ “การเรียนรู้” เราพูดถึงฝ่ายผู้รับ ทางฝ่ายคนที่รับประโยชน์โดยตรง ซึ่งทัศนะของในแวดวงการศึกษาในปัจจุบัน เรามีแนวโน้มว่าเราจะเปลี่ยนจากเรื่องของการศึกษาไปเป็นเรื่องของการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น เรื่องที่จะเป็นข้อสังเกต ก็คือ เรื่องของคำที่ใช้

ประเด็นที่ 2 ในส่วนของจุดแรกเริ่มของเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต พูดถึงการประชุมเมื่อปี ค.ศ. 1917 แต่ว่าตามที่ได้มีโอกาสติดตามความก้าวหน้าในเรื่องนี้ ผมรู้สึกว่าการเรียนของการศึกษาตลอดชีวิต หรือว่าเรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น น่าจะเกิดขึ้นก่อนหน้านั้น ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมก็คือว่า งานของจอห์น ดิวอี้ หลาย ๆ คนก็คงจะรู้จักกันดี พูดถึงเรื่องของการศึกษาคือชีวิต คำอธิบายส่วนเพิ่มเติมงานของจอห์น ดิวอี้ อยู่ตรงที่ว่าเมื่อชีวิตมีการเปลี่ยนแปลง การศึกษาก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับชีวิตคน ดังนั้น ถ้าตีความกันจริง ๆ แล้ว การศึกษาตลอดชีวิตหรือการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นปรากฏตั้งแต่งานของจอห์น ดิวอี้ เมื่อ 100 ปีมาแล้ว

เรื่องที่ 3 ในเอกสารที่เป็นบทสรุปได้พูดถึงหัวข้อบทวิเคราะห์สถานการณ์ภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย ในส่วนนี้ในบทสรุปไม่มี แต่ในเอกสารที่เป็นฉบับสมบูรณ์มี ในเรื่องนี้ถ้าใช้คำอุปมาอุปมัยของท่านเลขาธิการฯ ก็คือ แทนที่จะปลูกใหม่ทั้งต้นก็ใส่ต้นต่อแล้วก็มาเสียบกิ่ง ถ้าเทียบเคียงตรงนี้ ผลงานวิจัยดูเหมือนเข้าใจถึงที่มาเสียบ แต่ว่าเรามีความรู้เรื่องของตัวเองน้อยมาก และก็ไม่ค่อยเข้าใจเรื่องนี้มากนัก ในเรื่องของต้นตอนี้ในช่วงต่อไปจะได้อธิบายเพิ่มเติมมากขึ้นว่า “ต้นตอ” ที่เราจำเป็นต้องเรียนรู้มีเรื่องอะไรบ้างในเรื่องของนโยบายและเป้าหมายในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต หรือว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น ทุกคนเห็นด้วย แต่มีคำถามใหญ่ว่า **ขณะนี้เราเองอยู่ตรงไหน** เพราะถ้าหากว่าเราเองไม่รู้ว่าจะอยู่ตรงไหน เราก็ไม่รู้ว่าจะทำอะไรบ้างจากตรงนี้เพื่อไปถึงเป้าหมายนั้น ถ้าในขณะนี้เราอยู่ใกล้กับเป้าหมายนั้นแล้ว สิ่งที่ต้องทำก็คงมีน้อย แต่ถ้ามันห่างไกล ก็มีเรื่องอะไรต้องทำมากมาย แต่ขณะนี้คำถามใหญ่ ก็คือว่า เราอยู่ตรงไหนในส่วนของทิศทางการศึกษาตลอดชีวิตทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม เมื่ออ่านผลงานวิจัยแล้ว ก็รับด้วยความเต็มใจว่ามีความจำเป็นที่จะต้องใช้แนวคิดเรื่องนี้ในการจัดการศึกษา ในการส่งเสริมการเรียนรู้ในบ้านเมือง และก็เห็นด้วยว่าข้อเสนอทั้งในเรื่องของหลักการ ยุทธศาสตร์ แนวทางต่าง ๆ มีรายละเอียดมากมายที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทยได้ แต่อย่างไรก็ตามข้อเสนอนั้นเป็นการเสนอที่เป็นภาพรวมทั้งหมด เป็นสิ่งที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย แผนงานต้องนำมาวิเคราะห์ว่ากรอบในการทำงานเป็นอย่างไร จริงอยู่เรากำลังพูดถึงเรื่องของการศึกษาเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 แต่ว่าเราคงไม่ได้มองภาพใหญ่อย่างเดียว เราคงตั้งคำถามว่า ในช่วง 5 ปี 10 ปี 15 ปี และ 20 ปีแรก เราต้องทำอะไรกันบ้างที่จะไปสู่เป้าหมายตรงนั้น อันนี้เรื่องแรกที่ต้องดูก็คือ เรื่องของกรอบเวลา ต่อเนื่องจากเรื่องของกรอบเวลา ก็คือดูว่ามีอะไรบ้างที่จำเป็นต้องทำก่อนหลัง ในส่วนของหลักการ และยุทธศาสตร์ ทุกคนเห็นด้วยทั้งหมด เพียงแต่ว่ายุทธศาสตร์เหล่านี้อะไรควรจะทำก่อน การกำหนดนโยบายควรจะทำก่อน เรื่ององค์กร หรือว่าองค์กรควรจะทำก่อน ในเรื่องของการทำเกณฑ์หลักจะทำเมื่อไร เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ต้องวิเคราะห์ให้ดีกว่า มีบางเรื่องที่ทำคู่กันได้ บางเรื่องต้องรอซึ่งกันและกัน ในส่วนของข้อสังเกตในการกำหนดนโยบาย การจัดทำแผนงาน ก็คือว่า จัดลำดับความก่อนหลังให้ถูกต้อง และเพื่อให้การทำงานนี้สามารถดำเนินการต่อไปได้ ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ ในช่วงตอนปลายท่านทั้งหลายส่วนใหญ่ในห้องนี้จะเป็นผู้ช่วยกันวิเคราะห์ต่อไปว่านโยบาย แผนงาน หรือว่าทิศทางการทำงานในอนาคตควรจะเป็นอย่างไร แต่ผมเห็นข้อจำกัดขององค์กรประกอบของคนในห้องนี้ เนื่องจากว่าการกำหนดนโยบายใหญ่ ๆ อย่างนี้ จำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

ตัวอย่างที่อาจารย์ชัยณรงค์พูดคือ เรื่องของฝ่ายอุตสาหกรรม พูดถึงฝ่ายนายจ้าง พนักงาน ขณะนี้เราไม่มีตัวแทนของคนเหล่านี้มากพอที่จะบอกว่าทางฝ่ายอุตสาหกรรมยอมที่จะลงทุนในเรื่องนี้ขนาดไหน ถ้าเป็นการประชุมทำนองนี้ที่เชียงใหม่ จะมีพระภิกษุจำนวนหนึ่ง 4-5 รูป มานั่งร่วมอยู่นี้ด้วย ขณะนี้เราก็มองเห็นตรงกันว่า ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นั้น เรื่องของสถาบันทางศาสนา เรื่องของพระสงฆ์มีส่วนสำคัญมาก แต่ในที่นี่ไม่มีตัวแทนพระสงฆ์ที่จะมาให้ความเห็นในท้องนี้ว่าจะทำได้แค่ไหน และในการที่พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่ต่าง ๆ ใด่นั้น จำเป็นต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมช่วยเหลืออะไรได้บ้าง อันนี้เป็นเรื่องของข้อจำกัด แต่งานก็คงต้องทำกันไป ดังนั้น ข้อสังเกตก็คือว่า คงต้องนึกถึงคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้รวมอยู่ในห้องนี้ด้วย ผมคิดว่าฝ่ายต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องอยู่ในห้องนี้ ถ้าฝ่ายต่าง ๆ ไม่ได้อยู่ในห้องนี้ คนที่อยู่ในห้องนี้ก็ต้องนึกด้วยว่าถ้าเป็นทหารจะคิดเรื่องอะไร ถ้าคนทำงานเรือนจำจะคิดเรื่องอะไร เพื่อจะทำให้นโยบายหรือแผนงานที่ออกไปนั้นเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่จะมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือมีส่วนได้เสียกับนโยบายหรือแนวทางนี้ต่อไป

ในส่วนของนโยบายที่ดี ก็คงต้องเป็นนโยบายที่ยืดหยุ่น ครอบคลุม ชัดเจน และก็สนองตอบความต้องการเฉพาะของประเทศไทยได้อย่างแท้จริง คำถามที่สืบเนื่องต่อมา คือ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ว่า หลักการการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศ คำถามที่ผมถามต่อเนื่อง ก็คือว่า แล้วเราจะใช้หลักการอะไรอยู่เบื้องหลังนโยบายในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย ขอยกตัวอย่างง่าย ๆ ก็คือว่า เมื่อหลักการการศึกษาตลอดชีวิตอยู่เบื้องต้นของนโยบายการจัดการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แล้ว หลักการอะไรควรจะเป็นตัวที่อยู่เบื้องหลังของนโยบายการจัดการศึกษาตลอดชีวิต จากผลงานวิจัยกล่าวถึงหลักการหลายประการ หลักการความจำเป็น หลักการความเสมอภาค หลักการหลายข้อเป็นหลักการที่ว่าด้วยเรื่องของการจัดการศึกษา หลักการหลาย ๆ ข้อเป็นเรื่องของหลักการที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน แต่อย่างที่เราต้องการในขณะนี้ คือ หลักการที่อยู่เบื้องหลังนโยบาย เป็นหลักการที่มีความใหญ่ มีขอบเขตที่กว้างขวางมากกว่า ผมได้มีโอกาสอ่านเอกสารเรื่องบทสรุปยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของประเทศสหราชอาณาจักร ในเอกสารมีหลายส่วนที่สามารถจะใช้เป็นแนวทางได้ โดยอาจจะเป็นตัวอย่างของหลักการบางอย่างที่ใช้อยู่เบื้องหลังของนโยบายการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย

ประเด็นที่ 4 ก็คงจะสืบเนื่องมาจากผลงานวิจัยเช่นกัน ท่านทั้งหลายได้มีส่วนในการกำหนดนโยบายกันมาหลายระดับ และผมคิดว่าบทเรียนของเราทุกคนตรงกัน ก็คือว่า **นโยบายที่ดีขึ้นอยู่กับว่ามีข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน ครบถ้วน** การมีข้อมูลที่ชัดเจน ถูกต้อง ครบถ้วนแล้วก็จะรู้ว่าไปที่ไหน แต่อย่างที่ผมเรียนแล้วว่า ผลงานวิจัยมีปัญหาในส่วนของข้อมูลประเภทนี้ เรามีข้อมูลพอสมควรว่า ขณะนี้เรายังไม่มีนโยบายเป็นรูปธรรม ยังไม่มีกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิตเป็นรูปธรรม ขณะนี้มีหน่วยงานใดบ้างที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา แต่มีอีกหลายเรื่องที่เราไม่ค่อยรู้ ตัวอย่างของหลาย ๆ เรื่องที่เราไม่เคยรู้ คือว่า สภาพการณ์ในอนาคตของสังคมไทย คงต้องมีการคาดคะเนกันพอสมควร ว่าอีก 5 ปีข้างหน้า 10 ปี 20 ปี 30 ปี 50 ปี 100 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะเป็นอย่างไรบ้าง ภาพอย่างนี้จะมีความหมายในการกำหนดทิศทางนโยบายแนวทางในการทำงานของเรา เราจะสร้างคนเพื่อไปเป็นสังคมอย่างไร เป็นสังคมที่พออยู่พอกิน หรือเป็นสังคมที่สามารถแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ทั้งหลายได้ อันนี้คือ

ภาพในอนาคต ซึ่งเป็นข้อมูลส่วนที่ขาด นอกจากนั้นแล้ว ข้อมูลที่ขาดหายไป ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ คงมีข้อมูลประเภทนี้พอสมควร ตัวอย่างคือ ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่เคยมีส่วนร่วมหรืออาจจะมีส่วนร่วมในการสนับสนุน ระดับความพร้อมของสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ที่มีอยู่ วัด สถาบันทางศาสนา หน่วยงาน สถานประกอบการต่าง ๆ มีความพร้อม มีความเข้มแข็งพอที่จะมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตขนาดไหน ภูมิปัญญาทางการเรียนรู้เท่าที่มีอยู่ก็รู้เรื่องอะไรกันบ้าง นอกจากนั้นแล้วก็เป็นเรื่องรายละเอียดอื่น ๆ ซึ่งหลาย ๆ ครั้งเรารู้สึกว่าเรารู้ แต่พอถามลึก ๆ ว่าเรามีข้อมูลที่เป็นรูปธรรมทางไหน เราก็มารู้สึกว่าไม่รู้มาก อย่างเช่น นิสัยในการใฝ่รู้ของคนไทย เราอาจจะบอกได้ว่าคนไทยไม่เคยใฝ่รู้ แต่ไหนละคือผลงานที่จะอ้างอิงได้ ไหนละคือผลงานที่จะเชื่อถือได้ คนกลุ่มไหนที่ใฝ่รู้ คนกลุ่มไหนที่ไม่ใฝ่รู้ การใช้เวลาว่าง เราเห็นคนญี่ปุ่นขึ้นรถก็อ่านหนังสือ คนไทยบางทีก็อ่านหนังสือ แต่ถามว่าอ่านหนังสือคืออะไร อ่านหนังสือเพื่อมาเวลา หรืออ่านหนังสือเพื่อบันเทิงเอาสนุกสนาน อย่างนี้ เรามีความรู้น้อยเกินไป เมื่อเรามีความรู้น้อย ก็อย่างที่ผมเรียนในตอนแรกว่าเรารู้ว่าเราจะไปไหนก็จริง แต่ขณะนี้เราก็มักไม่ค่อยรู้มากมายนักกว่าเราควรอยู่ตรงไหน ตัวอย่างของเรื่องอื่น ๆ ที่เราควรจะรู้ในทำนองเดียวกันคือว่า ขณะนี้สังคมเปลี่ยน โลกเปลี่ยน ขณะนี้องค์กรสมัยใหม่เรากำลังพูดถึงเรื่องของ “Learning Organization” เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ แต่ก็ตามว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ได้มีการพูดถึงกันในการบริหารธุรกิจสมัยใหม่ ขณะนี้มีองค์กรทางธุรกิจก็เปอร์เซ็นต์ที่รับเรื่องนี้ไปแล้ว อีกก็เปอร์เซ็นต์ที่ยังทำความเข้าใจเรื่องนี้ และอีกก็เปอร์เซ็นต์ที่ยังไม่รู้ในเรื่องนี้ เราไม่มีข้อมูลประเภทนี้

มีสถานการณ์ใหม่ ๆ เช่น การท่องเที่ยวทางการเกษตร “Ecotourism” ก็เป็นตัวอย่างของการส่งเสริมการเรียนรู้ทางการเกษตร เราไม่ค่อยรู้มากนัก โดยสรุปเรายังขาดความรู้ ดังนั้นส่วนที่เป็นนโยบาย แผนงานที่ออกมาเนี่ยย่อมมีจุดอ่อนมาก แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าต้องรอให้มีข้อมูลพร้อม เราคงทำงานไปได้ในขณะนี้ แต่เป็นการทำงานที่ขอให้ตระหนักถึงความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งขณะนี้อาจจะไม่มีข้อมูลที่พร้อม แต่ขอให้ใส่ใจว่าเรากำลังไปถูกทางหรือไม่ เรากำลังทำความเข้าใจได้ถูกเรื่องหรือไม่ อันนั้นเป็นเรื่องที่อยากให้เป็นข้อสังเกต คงต้องมีการคิดในเรื่องของนโยบายและแผนงานตั้งแต่วันนี้ แต่ว่าในขณะที่คิด อย่าดูเฉพาะข้อมูลที่มีอยู่ในมือ ขอให้นึกถึงข้อมูลที่เราไม่มีอยู่ในมือด้วยว่าน่าจะเป็นอย่างไร อย่างน้อยทำให้แผนงานนโยบายเรานั้นมีความเป็นไปได้ และมีความเหมาะสมที่สุด

อีกเรื่องที่สืบเนื่องก็คือว่า ถ้าเรายอมรับข้อจำกัดในเชิงของข้อมูลแล้ว ในส่วนที่เป็นนโยบาย และแผนงาน ควรเริ่มระยะสั้นก่อน เพราะว่าถ้าเราไม่มีข้อมูล แล้วเราตั้งใจอะไรที่ยาวเกินไป ชัดเจนเกินไป อาจจะมีผลผิดพลาดได้ในอนาคต ในขณะที่เรามีข้อมูลน้อย ก็คงต้องถือว่าเป็นนโยบายระยะเบื้องต้น นโยบายในช่วง 5 ปี 10 ปีนี้ ดังนั้น เนื้อหาของนโยบายในช่วง 5 ปี 10 ปีนี้ ก็น่าจะมีเรื่องที่ว่าด้วยเรื่องของการศึกษาทำความเข้าใจ เมื่อถึงช่วงที่ 2 ควรจะหันมาทบทวนนโยบายแผนงานในเรื่องนี้ เรามีข้อมูลเพิ่มมากขึ้น นโยบายก็จะมีผลชัดเจนมากขึ้น แผนงานก็น่าจะมีความชัดเจนมากขึ้นด้วย จากเหตุผลตรงนี้ ทำให้

เห็นด้วยในส่วนของการออกกฎหมายในเรื่องนี้ แต่คิดว่าถ้าเป็นขณะนี้เวลาของเราน่าจะยังไม่เหมาะในการออกกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต เพราะเหตุผลเดิมตรงที่ว่าเรามีข้อมูลน้อย การที่มีข้อมูลน้อย ถ้าเราออกกฎหมายซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากนโยบาย ตรงที่ว่าค่อนข้างจะตายตัว มีผลในการบังคับใช้ กฎหมายจะยืดหยุ่นไม่ได้ เมื่อกฎหมายยืดหยุ่นไม่ได้ ในขณะที่เราออกกฎเกณฑ์ก็มีข้อมูลไม่พร้อม จึงควรที่จะชะลอการออกกฎหมายในส่วนนี้ไว้ก่อน

ในอีกส่วนหนึ่งที่ยากจะเรียนก็คือว่า องค์ประกอบของการคิดในเรื่องนโยบายนั้น น่าจะต้องพูดถึงเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม ในขณะนี้ ณ วันนี้ เราเป็นตัวแทนของคนกลุ่มเล็ก ๆ และคงสะท้อนกลุ่มคนที่ทำงานทางด้านการศึกษาออกโรงเรียน กลุ่มคนที่ทำงานทางด้านการศึกษาค่อนข้างมาก ก็ขอให้พยายามนึกให้ได้ก่อนว่า ถ้าเราออกนโยบายอย่างนี้ ออกแผนงานอย่างนี้ คนอื่นที่ไม่ได้อยู่ในห้องนี้ คนอื่นที่ไม่มีส่วนร่วมในวันนี้ จะคิดอะไรบ้าง เพื่อว่าอย่างน้อยที่สุดนโยบายหรือว่าแผนงาน ซึ่งแม้ว่าจะไม่มีผลบังคับใช้ทันที อาจจะมีขบวนการในการจัดทำประชาพิจารณ์หรืออะไรทำนองนั้น เพื่อที่จะทำให้สิ่งที่ได้มีการเสนอในวันนี้เป็นเรื่องของการได้รับการยอมรับ เห็นด้วยกันทุกฝ่าย ก็คือว่า ภายหลังจากที่มีการจัดสัมมนาในวันนี้แล้ว น่าจะมีการขยายความคิด รวมทั้งการสรุปความคิดที่เป็นข้อเสนอทั้งหมด อีกส่วนหนึ่งก็คิดว่าจะเป็นส่วนของวิธีคิด เรื่องของการกำหนดนโยบาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการศึกษาตลอดชีวิต หรือการเรียนรู้อุทิศตลอดชีวิตก็ตาม

ในช่วงที่อยู่กรมการศึกษานอกโรงเรียน เราพูดถึงระบบ 3 ระบบย่อย คือ ระบบการรับบริการ ระบบให้บริการ และระบบในการกระตุ้น ผมคิดว่าในการกำหนดนโยบายที่ดี ควรจะต้องดูทั้ง 3 ตัวนี้ ถ้าพูดถึงระบบการรับบริการ ถ้าเปรียบเทียบกับแก้ว แก้วใบนี้จะรับน้ำได้ ก็ต่อเมื่อแก้วใบนี้ยอมรับว่าตัวเองพร่อง ยอมรับว่าตัวเองไม่สมบูรณ์ น้ำจึงจะเทมาได้ ที่นี้ในส่วนที่เป็นฝ่ายผู้รับบริการ ที่ผมค่อนข้างให้ความสำคัญ เพราะว่า ผมเน้นหรือให้ความสำคัญในเรื่องของการเรียนรู้มากกว่าการศึกษา เหตุผลง่าย ๆ ก็คือ ไม่มีทางที่ระบบการจัดการของเราจะไล่ตามฝ่ายผู้รับได้ คงเป็นการยากที่หาใครสักคนมาให้การศึกษาแก่ผม คงไม่มีใครรู้ว่าขณะนี้ผมอยู่ตรงไหน แต่เรื่องนี้ถ้าผมเองรับผิดชอบตัวเอง ผมมีนิสัยในการใฝ่รู้ ผมพร้อมจะเรียนรู้ ผมมีนิสัย มีทักษะ มีความสามารถ มีพื้นฐาน พอที่จะเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ได้ กระบวนการเรียนรู้ก็จะเกิดขึ้นเอง ตรงนี้ผมให้ความสำคัญสูงมากแก่การเคลื่อนตัว ผมใช้คำว่า “การเคลื่อนตัว” ทางฝ่ายผู้เรียน ทางฝ่ายผู้รับบริการ ทางฝ่ายกลุ่มเป้าหมาย คน 60 ล้านคนก็ต้องรับผิดชอบตัวเอง เพราะคน 60 ล้านคนเท่านั้นจะบอกได้ว่าขณะนี้ตัวเองอยู่ตรงไหน ผมอายุ 40, 50 และ 60 ผมควรจะรู้ว่าในขณะนี้ความจำเป็นในการเรียนรู้ของผมคืออะไรบ้าง และมีความพร้อมเข้าใจในเรื่องของช่องทางต่าง ๆ แต่ถ้าเอาฝ่ายจัดการศึกษามาให้ ฝ่ายส่งบริการมาให้ ฝ่ายส่งบริการนั้นส่วนใหญ่จะมาไม่ถึง จะส่งทั่ว ๆ ไป แต่ว่าฝ่ายรับบริการเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้น **นโยบายสำคัญอันหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ก็คือ การปลูกฝังนิสัย การปลูกฝังทักษะ การปลูกฝังความสามารถในการเรียนรู้ให้แก่บุคคลให้ได้** และเรื่องอย่างนี้คงจะต้องพึ่งพาโลกการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วย **การศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสามารถสร้างคนที่มีความ**

มีพื้นฐาน มีความสามารถในการใฝ่รู้ให้ได้ แต่พอผมเรียนอย่างนี้เข้า ก็ถามว่า แล้วคนที่อยู่นอกกระบวนการศึกษาจะทำอย่างไร จะมีการทำอะไรที่ทำให้คนที่พ้นจากระบบการศึกษาแล้ว มีนิสัย มีความสามารถ มีทักษะอย่างที่ว่า เรื่องนี้คงเป็นเรื่องที่คนทางฝ่ายกรมการศึกษานอกโรงเรียนควรจะต้องคิดให้มากขึ้น เราไม่ใช่หน่วยงานเดียวที่จะป้อนคนได้ตลอดเวลา เราไม่สามารถป้อนคนได้ตลอดเวลา เมื่อเราไม่สามารถป้อนคนตลอดเวลาได้ ก็ต้องสร้างคนที่มีความสามารถ ในการเรียกร้อง มีความสามารถในการรับบริการได้ และคนเหล่านี้ก็จะไปเลือกรับจากที่ต่าง ๆ อันนี้คือนโยบายในส่วนที่เน้นทางด้านตัวผู้เรียน ให้ความสำคัญในส่วนของการศึกษาขั้นพื้นฐาน และในเวลาเดียวกันการศึกษาต่อเนื่องหรือว่าการศึกษาระดับอุดมศึกษาก็ต้องตามมาด้วย

อีกระบบหนึ่งคือ ระบบการให้บริการมีหลายหน่วยงาน มีองค์กรต่าง ๆ มีบ้าน วัด สถาบันต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามในส่วนของผู้ให้บริการนี้ ผมอยากจะขอให้เรานึกถึงองค์กรสมัยใหม่หรือว่ารูปแบบใหม่ ๆ ที่น่าจะมีศักยภาพสูงในการให้บริการ ตัวอย่างเช่น สหภาพแรงงาน มีอบเชือนปากมูล เป็นตัวอย่างของการให้การศึกษที่ดีมาก เราสังเกตว่าไปคุยกับใคร จะสามารถชี้แจงได้ในเรื่องของสิ่งแวดล้อม เรื่องผลกระทบของสังคมได้เป็นอย่างดี เรื่องอย่างนี้ ให้การศึกษากันมากมาย เรื่องของสมัชชาคนจนที่มากันอยู่เรื่อย ๆ เป็นขบวนการทางการศึกษาทั้งนั้น ถ้าเราเข้าใจความสำคัญหรือโอกาสของความสำคัญต่าง ๆ เหล่านี้ งานของเราก็ไม่ยากนัก อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ พูดถึงเรื่องของมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยเที่ยงคืนเองก็เป็นตัวอย่างที่คงต้องนึกถึงว่ามีสถาบันรูปแบบใหม่ ๆ มีองค์กรใหม่ ๆ ที่สามารถหรือมีศักยภาพในการจัดการศึกษาของคน ขอให้เรานึกถึงองค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ เหล่านี้

ในส่วนสุดท้ายก็คือระบบของการกระตุ้น ต้องมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสาน ส่งเสริม กระตุ้น และสนับสนุน แต่ว่าตัวอย่างของหน่วยงานที่ต้องทำหน้าที่มากมาย ภาพใหญ่ภาพรวมของการศึกษาตลอดชีวิต ท่านทั้งหลายคงมองเห็นตรงกัน มีเรื่องต้องทำมากมาย การที่มีเรื่องต้องทำมากมายนี้ หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งไม่มีทางที่จะสามารถรับผิดชอบทุกเรื่องได้ เมื่อหน่วยงานนั้นไม่สามารถรับผิดชอบทุกเรื่องได้ ก็จำเป็นที่จะต้องตั้งองค์กรในรูปแบบของคณะกรรมการแน่นอน อาจจะเป็นคณะกรรมการว่าด้วยเรื่องของการศึกษาตลอดชีวิตแห่งชาติ มีหน่วยงาน มีตัวแทนหลายฝ่ายหลายกลุ่ม และนอกเหนือจากหน่วยงานระดับชาติแล้ว หน่วยงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษาเอง ก็ต้องมีคณะกรรมการ มีคณะทำงานต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อให้ขบวนการในการทำงานเป็นไปได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

สุดท้ายที่เป็นข้อสังเกต คือ ท่านเลขาธิการฯ ได้เสนอแนะว่า เราควรจะใช้วิธีการเสียบกิ้ง ในการเสียบกิ้ง ท่านทั้งหลายส่วนใหญ่จะมีเอกสารเล่มนี้แล้ว **เรื่องของบทสรุปการเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21** ผมเชื่อว่าสามารถใช้ยุทธศาสตร์ต่าง ๆ จากเล่มนี้ได้มาก ด้วยคิดว่าตรงนี้น่าจะเป็นตัวอย่างของตัวกิ้งหรือว่าพีชพันธุ์ใหม่ ซึ่งสามารถที่จะเสียบต่อยอดตัวรากที่เรามีอยู่ เพื่อให้ทำให้ต้นไม้นี้เป็นต้นไม้ที่สมบูรณ์และสามารถตอบสนองความต้องการในเรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือว่าการศึกษาตลอดชีวิตในสังคมไทยได้ต่อไป

ดร. รุ่ง แก้วแดง :

ประเด็นที่ผู้อภิปรายนำมาชี้ให้เห็นเรื่อง “การศึกษา” กับ “การเรียนรู้” อันนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เราพูดถึงเรื่องการเรียนรู้ค่อนข้างมาก อีกประเด็นหนึ่งผมเข้าใจว่า ควรต้องมีงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่จะเข้ามาสนับสนุน คือ เรื่อง การประเมินสถานภาพการจัดการศึกษาหรือการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศไทย ที่เหมือน “ต้นตอ” ถ้าเราทำตรงนี้ได้ สิ่งที่เรานำเข้ามาก็เสียยอดได้พอดี เพราะเรารู้ว่าอะไรอยู่ตรงไหน ผมเข้าใจว่าตรงนี้เป็นเรื่องซึ่งจะได้ทำการศึกษาต่อ สำหรับเรื่องการพัฒนา นโยบาย ผมเข้าใจว่าในช่วงนี้ ถึงแม้ว่าอาจารย์ชูเกียรติจะบอกว่าคนที่มาในห้วงนี้อาจจะมาเพียง 2 ส่วน แต่ก็หลากหลายค่อนข้างมาก โดยเฉพาะวันนี้มีเครือข่ายภาคเอกชนที่เข้ามาช่วยเหลือทำงานอยู่กับทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทั้งหมด 27 คน นอกนั้น เป็นผู้แทนจากภาครัฐ 101 คน ซึ่งส่วนใหญ่แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งมาจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน และอีกกลุ่ม คือ ผู้แทนจากกระทรวง ทบวง กรมอื่น รวมทั้งนักวิชาการจากมหาวิทยาลัย ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือผู้ที่สอนเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาตลอดชีวิต อย่างที่ผมเรียนว่าประเทศไทยเราโชคดีเกือบทุกมหาวิทยาลัยตอนนี้มีภาควิชาทางการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษาต่อเนื่อง แล้วเรามีนักวิชาการระดับนี้มาก มหาวิทยาลัยละ 5-6 คน รวมทั้งประเทศแล้วก็ค่อนข้างเป็นกำลังที่เข้มแข็ง เพราะฉะนั้น อยากจะเปิดโอกาสให้ท่านได้ให้ข้อเสนอแนะ ต่อผลงานวิจัยและแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

นายเรวัตน์ สุธรรม (รองอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ) :

ขอชื่นชมผลงานวิจัยชิ้นนี้เป็นอย่างยิ่ง และข้อมูลที่ได้รับจากหลายประเทศตรงนั้น เหมือนกับให้ความสำคัญกับสถาบันที่เป็นผู้จัดการศึกษาอย่างมาก แต่มีประเทศญี่ปุ่นประเทศเดียวที่พูดถึงเรื่องชุมชนเป็นฐาน เพราะฉะนั้น การศึกษานั้น อย่างไรก็ตาม ถ้าพูดถึงการศึกษาตลอดชีวิตเป็นเรื่องของชีวิต เป็นเรื่องของธรรมชาติ เพราะฉะนั้น ชีวิตของชาวบ้านในชุมชน นั่นคือฐานของชุมชน เป็นฐานในการที่ต้องคิด ผมไปภาคใต้คราวที่แล้ว เสียตายสถาบันปอเนาะ เดิมทีเดียวเราก็เสียสถาบันวัดของเรา เพื่อไปเป็นสถาบัน เป็นองค์กรอย่างนี้ เมื่อไปเป็นสถาบันการศึกษา ทำให้ตัดวงจรชีวิต ที่เราเรียกว่า life ตรงนั้นหายไป “ปอเนาะ” เป็นเรื่องของการสอนแบบธรรมชาติ สอนชีวิต ทำให้คนมีชีวิตที่อยู่ดีขึ้น อันนี้ก็สวนกระแสกับที่ทางอาจารย์ชัยณรงค์ว่า แต่คนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในชุมชน อยู่ในชนบทที่ห่างไกล แต่ถ้าเรายึดสถาบันแค่ผู้เข้าประชุม เป็นผู้ที่มาจากสถาบันที่เรียกว่า “ผู้ให้การศึกษา” ทั้งสิ้น ผู้รับการศึกษา คือ “ชุมชน” ชุมชนมีส่วนร่วมในหลาย ๆ ประเทศ แต่ว่าให้ชุมชนช่วยสถาบันอย่างไร เพื่อที่จะจัดการศึกษาให้ดีขึ้น ดังนั้น ข้อเสนอ 2 ประเด็น คือ ควรจะยึดทั้งสถาบัน และชุมชนเป็นฐานให้สมดุลกัน เพราะฉะนั้น ในเรื่องของยุทธศาสตร์ ไม่ควรห่างไกลจากวิถีชีวิตของคนไทย บริบทของชุมชนควรจะมีส่วนในการสร้างให้เกิดระบบการศึกษาตลอดชีวิตที่หมู่บ้าน

อาจารย์สุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์ (ข้าราชการบำนาญ อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิตวิทยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันเป็นที่ปรึกษาของชุมชนวัฒนธรรมมาลาวิชัย) :

ในฐานะครูชุมชน ขออนุญาตมองจากฐานของชุมชนหมู่บ้าน ในเรื่องของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งจะเป็นนโยบายที่สำคัญของสังคมไทยต่อไปเป็นประเด็นแรก เพราะฉะนั้น ผมจะเสริมตรงนี้ว่า ภายใต้กระแสของความเปลี่ยนแปลงที่สังคมไทยจะต้องเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ คงหนีไม่พ้นที่ว่าเราจะต้องเป็นสังคมโลก ในด้านหนึ่งเราคงจะจัดการศึกษาเพื่อให้เหมาะสมกับสังคมไทยที่ว่า เราจะยืนอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นไทย ไม่เป็นทาสในกระแสที่เราจะทำอะไร ไม่ว่าเราจะพูดถึงเรื่องการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจหรือว่าอะไรก็ตาม เราจะทำอะไรให้ดำรงอยู่ได้ ภายใต้กระแสของการพัฒนาตรงนี้ ทำอย่างไรจึงจะรักษาความคงอยู่ของสถาบันชุมชนหมู่บ้านไว้ ไม่ควรจะทำลายการพัฒนาประเทศ ที่เราจะเน้นหนักในเรื่องของเศรษฐกิจที่ดี หรือความทันสมัยที่ดี หรือว่าอะไรก็ดี น่าจะรักษาความคงอยู่ของสถาบันหมู่บ้านในชนบทเอาไว้ มิฉะนั้นแล้วข้างบนจะพังครืนลงมาเหมือนกัน และทำอะไรจึงจะรักษาตรงนี้ไว้ให้ทั้ง 2 ภาคส่วนคือ เศรษฐกิจส่วนบนกับเศรษฐกิจส่วนล่างอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข การศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งมี 3 ระบบ คือ การศึกษาในโรงเรียน นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย จะเป็นองค์รวมในการจัดการศึกษา เพื่อเสริมความเข้มแข็งตรงนี้อย่างไร

ในประเด็นที่ 2 การพัฒนาประเทศต่อไปนี้จะรักษาความคงอยู่ของสถาบันหมู่บ้านไว้ ตรงนี้ขอเรียนว่า ในชุมชนหมู่บ้านขณะนี้มีการเรียนรู้อยู่แล้ว โดยธรรมชาติของมนุษย์ ของครอบครัว และของชุมชน เรียนรู้อยู่แล้ว และการเรียนรู้โดยไม่มีความต้องการผ่านระบบโรงเรียน เรามีการเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มเป็นสังคมไทยมาแล้ว ตั้งแต่ระบบโรงเรียนยังไม่มี สถาบันหมู่บ้านขณะนี้ก็มีอยู่แล้ว ไม่ว่าจะป็นวัด หรือองค์กรชุมชน หรือองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) สถานื่อนามัยอะไรมีอยู่แล้ว ทำอย่างไรการจัดการศึกษาตรงนี้ที่ท่านบอกว่าเราจะไปเสียบยอด เราก็เอาสถาบันที่มีอยู่ตรงนี้มาเป็นเครือข่ายกัน แล้วก็เข้าไปเสียบยอดเข้าไปต่อยอด ไปสู่สิ่งที่พึงประสงค์ ตรงนี้ก็ง่ายๆขึ้น เร็วขึ้น เรียนลัดขึ้น ผมเห็นด้วยกับท่านเลขาธิการฯ แต่จะต้องทำอยู่ตรงฐานตรงนี้

ประเด็นสุดท้ายก็คือ ผมเห็นด้วยกับอาจารย์ชูเกียรติ ที่บอกว่าเรื่องของการจัดการศึกษาน่าจะเป็นเรื่องของบุคคลผู้ั้น ชุมชนนั้น เพราะฉะนั้น ตรงนี้ทำอย่างไรจึงจะให้เขาเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เราจะทำอย่างไร กระบวนการศึกษาที่เรียกกันว่า “นักการศึกษามืออาชีพ” จะทำอย่างไรให้ไปกระตุ้น ไปปลุกจิตสำนึกตรงนี้ว่า เรื่องของการเรียนรู้เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล เราจะไม่ไปยึดเยียด ให้เขาเรียนรู้บนศักยภาพของเขาเอง ซึ่งในแต่ละบุคคล ในแต่ละครอบครัว ในแต่ละชุมชน เขามีฐานแห่งศักยภาพไม่เท่ากัน และมีแบบแผนการดำรงชีวิต ซึ่งเราเรียกรวม ๆ กันไปว่า “วัฒนธรรม” แตกต่างกันไปแต่ละภาค ภาครากฐานและวัฒนธรรมตรงนั้นต้องดำรงอยู่ แล้วให้เขาพัฒนาไปตามศักยภาพของเขาที่ควรจะเป็น เริ่มจากตรงนี้ ก็ควรจะเป็นยุทธศาสตร์เพื่อการศึกษาตลอดชีวิตได้

พ.ท. พ.ญ. กมลพรรณ ชิวพันธุ์ศรี (ผู้อำนวยการศูนย์บริการสาธารณสุข 10 กรุงเทพมหานคร) :

จากประสบการณ์ที่ทำงานเกี่ยวกับชุมชน ทราบปัญหาพื้นฐานของชุมชน คือ พบว่าส่วนใหญ่บางคนยังอ่านหนังสือไม่ออก อีกเรื่องคือ ปัญหาสำคัญของการที่จะนำไอทีมาเสริมเพื่อการศึกษา ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ วันที่ 21 พฤษภาคม พบว่า Basic Education ของไทย มีการเข้าถึงไอทีเพียง 3 % อุดมศึกษาของไทยเพียง 5 % ในฐานะที่สหรัฐอเมริกา 26 % ซึ่งให้เห็นว่ามีจุดที่ประเทศไทยควรจะพัฒนา การศึกษาหรือการเรียนรู้ตลอดชีวิตควรจะมองที่ตรงนี้ คิดว่าการศึกษาของไทยอย่างที่อาจารย์ชัยณรงค์ได้พูดถึงว่าควรจะให้บริษัทข้ามชาติมาเปิดกิจการ ดิจนัลไม่ค่อยจะเห็นด้วย เพราะว่าจะทำให้เราต้องตามต่างชาติ ไม่จำเป็นสำหรับเรา เราควรจะคิดว่าเราจะทำอย่างไรให้เด็กไทยมีความคิดสร้างสรรค์เองเป็น คืออยากให้เปลี่ยนระบบการสอนในโรงเรียนให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น ทุกท่านคงทราบวิธีแล้ว เป็นการแก้ปัญหาจุดประกายให้เด็กไทยเราคิดเอง ทำเอง ตัวอย่างของประเทศฟินแลนด์ บริษัทโนเกีย เมื่อ 10 กว่าปีก่อน ฟินแลนด์มีเศรษฐกิจพื้นฐานเท่าประเทศไทย แต่ว่าเขามีผู้นำคนหนึ่งก็คิดอะไรขึ้นมาผิดจากคนอื่น แล้วเขาก็สามารถเป็นบริษัทเดียวที่มีมูลค่าทรัพย์สิน 8 ล้านล้านบาท สองเท่าของหนี้ประเทศไทย การที่เราคิดไม่เป็นการทำให้เศรษฐกิจของเราแก่เท่าไรก็ไม่หาย เพราะมัวแต่คิดตามฝรั่ง ส่วนเรื่องชุมชนจะเสนอว่าอาจจะเป็นอาสาสมัครในชุมชนให้ช่วยสอนก็ทำได้

ดร. ชนม์ชนก วีรวรรณ (หัวหน้าหน่วยปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีภาษาและซอฟต์แวร์ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ) :

ขอให้ข้อมูลสำหรับประเทศไทย ตอนนี้มี 1.6% เท่านั้นของประชากรในประเทศไทยที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต เพราะฉะนั้น ต่อให้พัฒนาสื่อในอินเทอร์เน็ตให้ดีขึ้นขนาดไหน การศึกษาตลอดชีวิตถ้าจะไปฝากอยู่กับตรงนั้นเฉย ๆ คิดว่าไม่เกิด แล้วการที่จะเอาชุมชนมาเป็นหลักเพื่อมาเป็นส่วนร่วม ในส่วนนี้คิดว่า ส่วนหนึ่งที่น่าจะพิจารณาคือ สถานภาพของชุมชนจะชี้ว่าสื่อประเภทไหนถึงจะเหมาะสม ถ้าเราไปกำหนดสื่อกลาง ๆ แล้วคิดว่าจะเผยแพร่ได้ตลอดทั่วประเทศ คิดว่าจะไม่ได้ผลสัมฤทธิ์อย่างนั้น อย่างหลายท่านที่เรียนให้ทราบ บางชุมชนยังไม่มีไฟฟ้า ถ้าเอาสื่อคอมพิวเตอร์เข้าไปจะเกิดอะไรขึ้น มีวิดีโอเทปก็ไม่มีประโยชน์ เรื่องสื่อนี้เรื่องหนึ่ง อีกเรื่องหนึ่งก็คือเรื่องครู คือ อาจจะต้องลงไปถึงวัฒนธรรมของการเรียนการสอนของครู เพราะทราบมาว่าครู บางที่ไม่ได้สอนในวิชาที่ตัวเองรู้ พอไม่ได้สอนในวิชาที่ตัวเองรู้เด็กถามขึ้นมาก็ติลงไปก่อน เพราะว่าตัวเองตอบไม่ได้ ส่งผลให้เด็กไม่กล้าถาม ไม่กล้าคิด ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น แล้วถ้าส่วนนี้ในการฝึกอบรมครูไม่สามารถจะเปลี่ยนนิสัยของครู หรือไม่สามรถจะฝึกครูให้รู้จริง จนกระทั่งไม่ต้องกลัวหรืออายเวลาเด็กถาม ตรงนี้ถ้าเด็กตั้งแต่เล็ก ๆ ไม่สามารถที่จะฝึกนิสัยของการเรียนรู้ขึ้นมาได้ ต่อให้เรามีความรู้มาตรงหน้า เขาก็ไม่เรียน

ดร. ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (ที่ปรึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) :

ดิฉันขออภิปรายเกี่ยวกับเรื่องบริษัทข้ามชาติ ที่จริงค่อนข้างเห็นด้วย เพราะว่าเป็นวิธีเสียบกึ่งที่น่าจะได้ผลพอสมควร เพราะว่าเร็ว รวมทั้งได้มีการสร้างงาน และการถ่ายโอนเทคโนโลยี อะไรต่ออะไรหลายอย่าง แต่เราก็คงต้องยอมรับว่าสื่อมวลชนก็มีอิทธิพลต่อความคิดของปวงชนมากในช่วงนี้ ดิฉันเองในช่วงที่ผ่านมาก็ได้อ่านบทความในหนังสือพิมพ์ที่มีคนอ่านกันมาก หลายครั้งที่เขาวิพากษ์เกี่ยวกับเรื่องของบริษัทข้ามชาติว่าค่อนข้างมีผลลบมากกว่าผลบวก มีการกล่าวถึงบริษัทรถยนต์ที่จะเป็น “ดีทรอยท์” แห่งเอเชีย หาว่าไม่จริง ๆ แล้วบริษัทหนึ่งซึ่งมียอดขายรถ 8 พันคัน รถคันหนึ่งตั้ง 2-3 ล้าน คิดดูว่าเป็นเงินเท่าไร แต่สิ่งที่คนไทยได้ ก็คือ การจ้างงานเพียง 200 คน ทำงานเล็ก ๆ อะไรเหล่านี้ เมื่อคำนวณแล้วผลประโยชน์ที่เราได้ แล้วก็ไม่มีมีการถ่ายโอนเทคโนโลยี เพราะว่าชิ้นส่วนของรถยนต์ก็ถูกส่งมาเทคโนโลยีก็มีคนมาทำ เราเองเป็นได้แค่แรงงานขั้นต่ำ ข้อมูลเหล่านี้ก็ปรากฏในสื่อมวลชนค่อนข้างต่อเนื่อง ดิฉันจึงสงสัยว่าจะสร้างกระแสความคิดในเชิงลบ เป็นการสร้างกระแสชาตินิยม ซึ่งถูกต้องหรือว่ามีผลบวกผลลบอย่างไร ถ้าท่านเห็นว่าการเปิดโอกาสให้มีบริษัทข้ามชาติน่าจะเป็นผลดี เป็นวิธีเสียบกึ่งที่ใช้ได้ผล เกิดประโยชน์มาก ๆ สำหรับทุกคน ท่านมีวิธีที่จะแก้ปัญหาเรื่องของสื่อมวลชน การทำความเข้าใจความเข้าใจให้ประชาชนอย่างไร

รศ. ดร. รวิวรรณ ฐมชัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (หัวหน้าผู้ประสานงานของโครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา) :

ดิฉันขอเน้นในเรื่องของวิสัยทัศน์อันกว้างไกลที่จะช่วยประเทศชาติได้ ท่านผู้นำอภิปรายพูดตรงจุด ดิฉันไม่ได้ติเตียนคนอื่นว่าวิสัยทัศน์ไม่กว้างไกล อย่างเรื่องการเรียนการสอน พ.ร.บ. การศึกษาเน้นอยู่แล้ว เราก็เห็นว่าเวลานี้ พ.ร.บ. การศึกษาเน้นจุดสำคัญดีมาก และจะแก้ปัญหาของประเทศไทยได้ ไม่ให้เกิดวิกฤตทางการศึกษา ซึ่งถ้าเกิดแล้วจะยิ่งใหญ่กว่าวิกฤตทางเศรษฐกิจ เพราะการศึกษาเป็นหัวใจ เป็นสิ่งที่จะสร้างเยาวชนเหล่านี้ให้เดินได้ถูกทาง เพราะฉะนั้น ขณะนี้ พ.ร.บ. การศึกษาทุกโรงเรียนทุกมหาวิทยาลัยเราสร้างความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) ของเด็กมาก เราเน้นมากเรื่องความคิดสร้างสรรค์ ในแง่ของคุณชัยณรงค์ ดิฉันมีประเด็นสำคัญอยู่ 2-3 ประเด็น แต่ขอย้อนความเกี่ยวกับการที่จะสร้างการศึกษาตลอดชีวิตเข้าไปในโรงงานให้มีการอบรมคนงาน ถูกต้องทุกประการ และนอกจากนั้นจะต้องมีการลงทุน ถึงจะมั่นคง ยั่งยืน ถ้าไม่มีการลงทุน รัฐบาลสนับสนุนอย่างเดียวไม่สำเร็จ ท่านพูดถูกต้องทุกประการ ดิฉันยืนยันอย่างนี้ได้อย่างไร คือ บังเอิญดิฉันได้ไปเยอรมันหลายครั้ง เพื่อไปดูการศึกษา ดิฉันเห็นอย่างที่คุณชัยณรงค์ได้พูดถึงรถโฟล์ค รถเบนซ์ เขาผลิตวันหนึ่งหลายร้อยคัน แล้วไปดูแลเอียด สิ่งที่เขาทำนั้น ทำเป็นวงจรที่สมบูรณ์ จึงอยากจะเรียนถามคุณชัยณรงค์ว่าเราจะทำให้เป็นวงจรที่สมบูรณ์อย่างเยอรมันนั้นได้อย่างไร และอีกอย่างที่คุณเสริมคือ หลักสูตร เท่าที่ดิฉันสังเกตเห็นตั้งแต่การประเมินเพื่อคัดคนเข้าทำงาน การประเมินผล

จะไม่เหมือนกับประเทศใด ๆ เพราะเขาดูอย่างละเอียด เรียกได้ว่าครบวงจร ข้อสำคัญคือ กระทรวงศึกษาของเขาเป็นหลักสูตรที่บริษัทต่าง ๆ จะทำเข้าไปผสมผสานกับการเรียนรู้ เช่น ความรู้ด้านอิเล็กทรอนิกส์ ทางคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

**คุณอารีเฟน อับดุลกาเดร์ (ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคใต้
กรมการศึกษาออกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ) :**

ผมเห็นด้วยกับที่ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. ชูเกียรติ ได้หักเรื่องของข้อมูลต่าง ๆ ในการที่จะทำนโยบายก็ตาม ในการทำกฎหมายก็ตาม ก็เห็นด้วย เพราะว่าถ้าสิ่งที่ทำเป็นนโยบายออกมานั้น ถ้าปราศจากข้อมูลที่ชัดเจน อาจจะเป็นนโยบายที่ทำไว้สละสลวย แต่อาจจะไม่ได้นำไปใช้เป็นมรรคผลเท่าที่ควร หรือถ้าแม้จะออกมาเป็นกฎหมาย ซึ่งมีมาตรการที่จะบังคับก็ตาม อาจจะทำให้เกิดการฝ่าฝืนในเรื่องของกฎหมายหลายประการ เช่นที่เราเห็นอยู่ในปัจจุบันหลาย ๆ ประการ แต่ก็คิดว่าสิ่งหนึ่งที่น่าจะทำได้ แล้วก็ เป็น “คำสำคัญ” จากงานวิจัยนี้คือ **เรื่องของการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้เพื่อปวงชน** อันนี้ผมคิดว่าสำคัญมาก เรื่องของวัฒนธรรมนั้นในสิ่งที่เป็นความดีงาม แม้ว่าจะเป็นของชาวต่างชาติ มาจากต่างประเทศก็ตาม มาจากในงานวิจัยก็ตาม ผมเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เราเรียนรู้ได้ และควรจะเรียนรู้ โดยเฉพาะวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ ผมคิดว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่สนับสนุนอยู่ข้างหลังนโยบาย เพื่อให้เกิดความสำเร็จ และเชื่อว่าต่างประเทศที่ทำงานนี้ได้ เพราะมีวัฒนธรรมของการเรียนรู้เป็นหลัก เช่น การอ่าน การใคร่เรียน ใคร่รู้ การชม การฟัง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในหลาย ๆ แห่งหลาย ๆ โอกาส เพราะฉะนั้น คิดว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่น่าจะได้เริ่มทำก่อน โดยเริ่มได้ตั้งแต่วันนี้ ชั่วโมงนี้ หรือขณะนี้ด้วยซ้ำไป เพราะคิดว่าคงจะไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไรมากนัก เรื่องเหล่านี้ ถ้าถามว่าแล้วจะทำอย่างไร ผมคิดว่านอกจากที่เราทำอยู่ทุกวันโดยสื่อมวลชน โดยสถานศึกษาต่าง ๆ แล้ว ผมว่าเรื่องของการเป็นแบบอย่างเป็นเรื่องที่สำคัญ เป็นแบบอย่างแล้วทำให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่องกันไป ยกตัวอย่างเช่น หลายท่านที่อยู่ในห้องนี้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ที่มีความสนใจ การเรียนรู้การอ่านเริ่มตั้งแต่การเริ่มซื้อหนังสือมาอ่าน การยืมหนังสือจากห้องสมุด หรือแบบอย่างที่ดีมากที่อยากจะพูดวันนี้ คือ ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติทำเรื่องของการพิมพ์เอกสารแจกจ่ายได้อ่าน ตรงนี้เป็นแบบอย่างที่จะทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ และหลายต่อหลายครั้งที่มาประชุมก็ได้รับเอกสารที่มีประโยชน์เหล่านี้ ผมคิดว่า**วัฒนธรรมเรื่องของการเรียนรู้**นั้นเป็นเรื่องทั้งการรับแล้วก็การให้ ตอนเข้ารับฟัง แล้วก็ทั้งให้มีโอกาสที่จะอภิปรายซักถามหรือร่วมเสนอความเห็น และอย่างที่ท่านเลขาธิการฯ บอกว่าตอนบ่ายยังมีช่วงสำคัญที่จะต้องเป็นผู้ให้อีกด้วย ให้แสดงความคิดเห็นความเห็น อันนี้ คือ แบบอย่างของการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้

**คุณวารินทร์ ฤกษ์ฉวี (รองประธานคณะกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย) :**

ทางด้านผู้ประกอบการ จริง ๆ แล้วในการประกอบวิชาชีพตลอดชีวิตนั้น จะประกอบอาชีพได้ดีหรือจะต่อสู้อชีวิตได้แค่ไหน การปลูกฝังและการให้การศึกษาที่ต่อเนื่องจะเชื่อมโยงและจำเป็นมากสำหรับคนไทย องค์กรทั้ง 3 คือ ภาครัฐ เอกชน และผู้รับการศึกษา สามารถที่จะวางแผนร่วมกันได้ โดยมีทิศทางของประเทศชาติที่มุ่งไปในทางใดทางหนึ่ง บุคลากรสามารถที่จะแบ่งภาคไปได้สารพัดตามเป้าหมายที่ประเทศชาติต้องการ เพราะฉะนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือว่า การปลูกฝังการศึกษาให้กับเยาวชนของเราตั้งแต่เกิดถึง 20 แล้วก็ 20 กว่า ๆ นั้นขึ้นมาประกอบอาชีพเพื่อจะเลี้ยงตัวเอง จนกว่าจะเกษียณอายุ หลังจากเกษียณอายุแล้วก็ยังมีความสุขต่อการดำรงอาชีพอยู่ได้ ความต่อเนื่องตรงนั้น คือ ชุมชน ถึงแม้ว่าจะเป็นชุมชนอุตสาหกรรม ชุมชนเกษตรกรรม ทุกชุมชนต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง สำหรับประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องอุตสาหกรรม ยานยนต์ขอชี้แจงเพิ่มเติมว่า บริษัทข้ามชาติที่เข้ามาทั้งหลายนั้น สร้างคนงานแต่ละโรงงานโดยประมาณ 200-300 คน แต่บริษัท SME เล็ก ๆ ข้างล่างจะต้องใช้แรงงานด้านนี้ที่มีเทคโนโลยีสูง มีความสามารถมากพอสมควร แต่การศึกษาของแรงงานที่อยู่ในอุตสาหกรรมนั้น อย่างมากคือชั้นประถมศึกษา เพราะฉะนั้น เราจะตามเขาไม่ทัน ไม่ว่าจะตามสิงคโปร์ ตามมาเลเซีย ก็เพราะว่าวิสัยทัศน์ของคนไทย ทำให้คนของเราอยู่อย่างสุขสบายไม่เดือดร้อนก็เลยไม่ดิ้นรน ไม่มีการแข่งขัน อะไรก็ตามที่มีการแข่งขันขึ้นมากก็จะทำให้สร้างคุณภาพขึ้นมาได้ทุกอย่าง เพราะฉะนั้น ใครขอเสนอแนะว่า ในการวางแผนระยะยาวเรื่องการอาชีพนั้น ยังมี พ.ร.บ. อยู่มากมายที่กำลังจะออกมา ได้แก่ พ.ร.บ. คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ (กรอ. พอ.) พ.ร.บ. อาชีวศึกษา พ.ร.บ. ส่งเสริมอาชีพช่างเทคนิค และอีกไม่ช้าเอเปคเอ็นจีเนียเข้ามา เราจะไปทางไหน พวกวิศวกรทั้งหลายอาจจะไม่มีงานทำ ออกไปต่างประเทศก็ได้ เพราะถูกกีดกันด้วยข้อตกลงเอเปค เพราะฉะนั้น สิ่งตรงนี้ไม่ใช่เริ่มต้นแค่ชีวิตที่เรียนจบมัธยมต้น แต่จะต้องต่อไปถึงระดับสูงทุกระดับที่จะต้องต่อเนื่องซึ่งกันและกัน

รศ. เรณูมาศ มาอุ่น (อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) :

ขอเรียน 2 ประเด็น คือ เรื่องความร่วมมือ 3 ฝ่ายในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ขณะนี้ในประเทศไทยได้เกิดขึ้นแล้ว โดยทางสภาอุตสาหกรรมได้ร่วมลงทุน โดยที่ผู้รับบริการหรือผู้ที่ต้องเข้าไปเรียนนั้นก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายด้วย และจากแนวคิดตรงนี้ทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้พัฒนาไปอีกขั้น คือ การทำอย่างเป็นทางการ โดยภาคอุตสาหกรรมได้ทำความร่วมมือกับสภาอุตสาหกรรมมาเลเซีย และในส่วนของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้จับมือกับภาคเอกชนทำโครงการวิทยาลัยชุมชน (Community College) ในลักษณะที่เป็นความร่วมมือระหว่างภาคอุตสาหกรรม องค์กรภาครัฐ และชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการ

จัดการศึกษาตลอดชีวิต โดยที่ภาคอุตสาหกรรมจะร่วมลงทุนในการจัดการศึกษา ในลักษณะโครงการนำร่อง ที่อาจจะจัดเองหรือส่งมาให้ทางมหาวิทยาลัยจัดให้ก็ได้ และใช้องค์กรภาครัฐที่อยู่ตรงนั้น ซึ่งตั้งใจว่าจะเป็นวิทยาลัยเกษตรกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชนท้องถิ่นตรงนั้น ทั้งนี้ เพื่อให้ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

คุณนิภาพรรณ งามวิทยาพงศ์ (เจ้าหน้าที่บริหารอาวุโสฝึกรบม บริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) :

ในประเด็นแรกคือ เรื่องการเรียนรู้ โดยส่วนตัวเข้าใจว่าเป็นเรื่องของกระบวนการ คงแตกต่างจากเรื่องของการศึกษาในเชิงยุทธศาสตร์ จุดเริ่มต้นคือเราจะสร้างเรื่องค่านิยมของการเรียนรู้ได้อย่างไร ในขณะที่เรานำรูปแบบบางอย่างจากต่างประเทศมาที่เราต้องยอมรับว่านิสัยการอ่านหนังสือของเราน้อย หากไม่นับเรื่องการเรียนรู้ตามอัธยาศัยหรืออื่น ๆ ที่ในภูมิปัญญาท้องถิ่นของเรามีอยู่ ดังนั้น ข้อสังเกตแรกคือ จะสร้างค่านิยมได้อย่างไร เพราะว่าเมื่อก้าวถึงการเรียนรู้ ก็มีจุดเริ่ม กระบวนการ แล้วก็มีการปลายทาง คือ ผลผลิตสุดท้ายว่าต้องการคนดีมีความสุข เก่งในเรื่องของงานและทั้งเรื่องคน

ประเด็นที่ 2 คือ ต้องขอขอบคุณทาง สกศ. ที่เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของความร่วมมืออย่างเบญจภาคี นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างครบวงจร อันนี้มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ทำอย่างไรให้เวทีของการประชุมอย่างนี้เกิดขึ้นหลาย ๆ ที่ เพื่อสร้างกระบวนการคิดแบบองค์รวม ไม่แบ่งแยก แล้วก็มีความเป็นบูรณาการในทุก ๆ จุดที่จะมาสร้างให้คนดีแล้วก็เก่งอย่างไร

ในประเด็นที่ 3 เรื่องของสถานประกอบการ ในเรื่องความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบัน แต่มีจุดหนึ่งที่ต้องยอมรับว่าในการทำงานเราค้นพบว่าคนเก่งมาก แต่การคิดวิเคราะห์เพื่อที่จะพาตัวเองให้หลุดพ้นจากความทุกข์ กลับกลายเป็นน้อย เพราะฉะนั้น คิดว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตคงไม่ใช่พัฒนาในเชิงของวิชาชีพ แต่คงจะนำไปสู่เรื่องบูรณาการในด้านของชีวิตความเป็นอยู่ด้วย เพราะฉะนั้น น่าจะมีกฎหมาย ในส่วนตัวเริ่มค้นพบว่าสถานประกอบการหลายแห่งเรามีกำไร เราต้องยอมรับว่าเป็นกำไร แต่ขณะเดียวกัน พนักงานที่สร้างกำไรตรงนั้นไม่มีโอกาสในการพัฒนาตัวเองด้านการเรียนรู้เพื่อเติบโตเป็นคนดีของสังคมด้วย เพราะฉะนั้น ถ้ามาตรการทางกฎหมายเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ เรื่องกองทุนประกันสังคมที่เกิดขึ้นของภาคความร่วมมือ เราอาจจะต้องแปรรูปแบบของอย่างนี้เข้ามาใช้ในสถานประกอบการเหมือนกัน

อันดับสุดท้ายเป็นเรื่องของวิสัยทัศน์ของประเทศว่า เราเห็นภาพการเติบโตของอุตสาหกรรมมาแล้ว แต่ความจริงพื้นฐานของทรัพยากรเราอยู่ในภาคการเกษตร ภาคการเกษตรส่วนใหญ่ก็คือคนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา เพราะฉะนั้น โจทย์อันนี้คงจะเป็นยุทธศาสตร์ในวันข้างหน้าที่ยากเห็นอย่างยิ่งว่าจะสร้างให้ชาวบ้านเราเติบโตและเข้มแข็งได้อย่างไร

ดร. ถนอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล (อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) :

เมื่อสักครู่นี้ที่พูดถึงมหาวิทยาลัย ขอเรียนว่า ขณะนี้เปลี่ยนไปมากแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านความคิด ขณะเดียวกัน เห็นว่า ถ้าเปลี่ยนวิธีสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ การเรียนก็จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทุกระดับ หวังว่าต่อไปจะมีการสอบแบบอัตโนมัติมากขึ้น ถ้าไม่สอบแบบอัตโนมัติมากขึ้นเด็กก็จะไม่คิด โรงเรียนกวดวิชาก็จะเจริญรุ่งเรือง แล้วครูก็รวยมาก แต่ว่านักเรียนก็โง่งง ขอพูดในเชิงปฏิบัติว่า เวลานี้เราจะปฏิบัติอะไร เราก็เปิดรัฐธรรมนูญ แล้วเราก็เปิดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดูว่าข้อไหนที่เอื้อต่อการทำงานของเรานี้ได้บ้าง อย่างเช่น ในเรื่องของการเปิดให้พิมพ์ตำราเรียน หรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ อย่างเสรีและเป็นธรรม เคยพูดกันมาหลายเวทีแล้ว ในที่สุดเราก็แพ้การฉ้อราษฎร์บังหลวง เพราะว่าเวลาที่เปิดเสรี ก็จะมีการวิ่งเต้นว่าใครให้ใครมากกว่า แล้วความเป็นธรรมก็จะไม่เกิด เรื่องความร่วมมือ ขอขยายความคิดว่าได้มีความพยายามที่จะทำงานในส่วนเอกชน เพื่อช่วยรัฐบาล แล้วก็หวังว่ารัฐบาลจะเอื้ออำนวยความสะดวก เพราะถ้าไม่เอื้ออำนวยความสะดวกก็ไม่รู้จะไปทางไหนเช่นเดียวกัน เรามีสมาพันธ์องค์กรเพื่อพัฒนาหนังสือและการอ่าน หลาย ๆ ท่านพูดถึงว่าคนไทยไม่ค่อยอ่านหนังสือ จริง ๆ แล้วส่วนตัวดิฉันทำมาสิบกว่าปีแล้ว โดยสมาพันธ์ ซึ่ง ศาสตราจารย์ คุณหญิงแมนมาส ขวลิต เป็นประธาน ได้ตั้งมา 5 ปีแล้ว มีองค์กรสมาชิก 10 กว่าองค์กร เช่น สมาคมการอ่านแห่งประเทศไทย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ชมรมสร้างเสริมหนังสือเด็ก อะไรพวกนี้ เราทำกันมามากแล้ว มีความคืบหน้ามาตามลำดับ เวลานี้เอกชนมาทำงานทางด้านส่งเสริมการอ่านกันมากขึ้น แม้ว่าจะหวังผลทางโฆษณา เช่น โตโยต้า ที่ทำโครงการหนังสือมือสอง ซึ่งบโฆษณารายการหนังสือมือสองสูง บางทีจะสูงกว่ามูลค่าหนังสือที่ได้ก็อาจจะเป็นไปได้ หรือบริษัทซีพี เซเวนอีเลฟเว่นได้ทำโครงการอ่านเฉลิมพระเกียรติเมื่อปีที่แล้วหมดไป 2 ล้าน แต่ได้กำไรทางมวลชนมาก ปีนี้ก็ต้องอายุโครงการ ซึ่งเดิมที่จะทำเฉพาะกรมสามัญศึกษา ตอนนี้อย่างไปถึงผู้ปกครอง ถึงนักเรียนทั่วประเทศ ดิฉันไปเป็นวิทยากรให้ในหลายโครงการ เช่น ทำค่ายรักการอ่าน

ประเด็นคือว่า ทำอย่างไรที่องค์กรเอกชนซึ่งได้รายได้จากประชาชน จะคืนกำไรให้ประชาชนออกมาในทางทำให้ประชาชนไทยมีการศึกษาดีขึ้น รู้จักคิด รู้จักทำ ไม่ใช่ไม่ให้เกิดจะได้ปกครองได้ อุตสาหกรรมอีกอย่างหนึ่งซึ่งอยากจะให้รัฐสนับสนุนมากกว่านี้ คือ อุตสาหกรรมการพิมพ์ พอพูดถึงหนังสือก็จะมีคนบ่นว่าหนังสือแพง ดิฉันก็เห็นด้วย มองในแง่ของคนอ่าน นายกสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยก็นั่งอยู่ในที่นี้ ก็บอกว่าเป็นนักเขียนอย่างเดียวเอาตัวไม่รอดหรอก ต้องทำอย่างอื่นด้วย นักเขียนก็จน สรุปแล้วคนที่จนที่สุดก็คือนักอ่าน เพราะว่าหนังสือแพงขึ้นทุกวัน ประกอบกับโครงการซื้อหนังสือของกระทรวงศึกษาธิการหลายแห่งก็มีช่องรั่วไหลมาก ทำอย่างไรที่จะไปทำให้คนในกระทรวงศึกษาธิการไม่คอร์รัปชั่น

ประเด็นต่อไปคือ เรื่องพรรคการเมือง วันก่อนดิฉันดูรายการโทรทัศน์ มีผู้วิจัยว่าสมควรหรือไม่ที่พรรคการเมืองทั้งหลายจะกำหนดนโยบายเรื่องการศึกษาไว้ในนโยบายพรรค

ดิฉันเห็นด้วย แต่ทำอย่างไรที่จะสนับสนุนให้พรรคการเมืองทุกพรรคแถลงนโยบายเรื่อง การศึกษาที่ชัดเจน นำไปสู่ความเจริญของประเทศไทย แล้วเมื่อเป็นรัฐบาลขอให้ทำตามนั้น ทั้งนี้ ไม่ใช่สักแต่จะให้เงินกระทรวงศึกษาธิการไปมาก ๆ แต่ต้องควบคุมดูแลการใช้เงิน แล้ว ให้ประสานงานกัน ทำอย่างไรจะให้คนมีสตางค์ที่จะไปสนับสนุนที่เขาเรียกว่า “สปอนเซอร์” สนับสนุนโครงการที่ดี ๆ คือ ดิฉันช่วยใคร ๆ ทำหนังสือเพื่อเยาวชนมามากแล้ว แต่ขาดทุน ทุกราย อยู่ไม่ได้ สุดท้ายที่ขอฝาก คือ ถ้าผู้ใหญ่เป็นตัวอย่างที่ดีในบ้าน ในโรงเรียน ในสังคม ไทย สังคมจะดีขึ้น ขอความกรุณาช่วยกันรักการอ่านหนังสือที่ดี ให้หนังสือที่ดีมีชีวิตอยู่รอด

คุณชัยณรงค์ อินทรมิทรัพย์ :

ผมคิดว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีที่ได้มีการมองต่างมุม ในเรื่องต่าง ๆ อย่างมากมาย ประการที่ 1 เรื่องที่จะตอบรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องของครบวงจรหรือหลักสูตรอะไรต่าง ๆ ที่ท่านกรรณธามันั้น ถ้าดูจากบทความอาจจะพอช่วยได้บ้าง อาจจะไม่ตรงนัก เพื่อต้องการที่จะให้แง่มุมบางส่วน กล่าวโดยสรุป บริษัทข้ามชาติก็ดี เอกชนอย่างพวกผมก็ดี หรือว่า นักลงทุนก็ดี มีทั้งดีและเลว ปัญหาที่ต้องรู้จักเขาให้ได้ จากบทเรียนที่เราทราบมาตลอด ก็คือว่าต้องเผชิญกับเขา เพราะถ้ายิ่งไปหลบเขามากเท่าไร เราก็มักจะไปเจอคนเลวเป็นส่วน ใหญ่ที่สวมเสื้อคลุมคนดีเข้ามา เพราะฉะนั้น ปรากฏการณ์อันนี้หลายประเทศเจ็บปวดมาแล้ว วิธีเดียวที่ผมเห็นอยู่และเป็นสัจธรรม ก็คือว่า ต้องเปิดประตูและให้เขาเข้ามา แล้วเราจะได้มี โอกาสรู้จักเขา รู้จักกำพืดของเขา รู้จักเจตนาของเขาระยะสั้นระยะยาว แล้วก็เลือก ผมว่าสิทธิ การเลือกเป็นของเรา เริ่มตั้งแต่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) นโยบาย รัฐบาลในทุก ๆ ระดับลงมา ผมยังมองไม่เห็นวิธีอื่น เพราะว่าเป็นปรากฏการณ์ของการตลาด ทั่วประเทศ เพราะฉะนั้น โดยสรุปผมคิดว่าทางที่ดีก็คือให้เขามาให้มากที่สุด แล้วเราก็ตัดสินใจ เลือกเอาคนที่ดีไว้ ถ้าคนไม่ดีเราก็สร้างภูมิคุ้มกันขึ้น เพื่อที่จะเอาเขาออกไป

อีกประเด็น คือ เรื่องของสังคมชนบท ผมเข้าใจความเป็นห่วง ความรู้สึกผูกพัน ผมเอง ก็มาจากชนบท แล้วก็ทำงานวิจัยในชนบท ตั้งแต่ 20 ปีที่แล้วถึงเดี๋ยวนี้ ผมขอเรียนตรงนี้เป็นความเห็นส่วนตัวด้วยความเคารพ สังคมชนบทนั้นพังพินาศไปหมดแล้ว สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ถูกโจมตีมากมาย ขอท่านลองไปดูข้อเท็จจริง ความที่เป็นพลวัต “dynamicism” นั้น ชนบทเหลือแต่เด็กกับคนชรา คนหนุ่มคนสาวจะกลับไป ก็เฉพาะหน้าทำนาหรือเวลากลับไปงานฉลองวันนักขัตฤกษ์ เอาของไปแจกบ้าน คนหนุ่มคนสาวถูกดูดซับเข้ามาในเมืองหมดแล้ว ธุรกรรมแรงงานทั้งหลายที่ทำงานอยู่เป็นสิบล้านคนนั้น คือ คนที่อยู่ในชนบทตามตัวเลขของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เพราะฉะนั้น เข้าไปแล้ว เพราะว่าการพัฒนาการของความเป็นเมืองที่เกิดขึ้นเมื่อ 20 ปี 30 ปีที่แล้ว เข้าไปรุกรานชนบทที่อ่อนแอ ชนบทคือเป้าหมายของประโยชน์จากการค้า การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การเอาแรงงานราคาถูกออกมา เอาของเลว ๆ ไปวางในทีนั้น สารพัดอย่าง รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณี แม้กระทั่ง โบราณสถานที่มีการขึ้นทะเบียนมรดกโลก ก็ยังเอาไปทำการค้า ถ้ามว่าอะไรที่เหลือในชนบท

ผมทำวิจัยเมื่อ 25 ปีที่แล้ว หรือสภาพปัจจุบันไม่ต่างกัน ความยากจนยังอยู่เหมือนเดิมหรือว่า
 เลวกว่าเดิม เพราะฉะนั้น คนที่กลับไปชนบทเวลานี้ได้นำวัฒนธรรมของคนเมือง วัฒนธรรม
 ที่ไม่ดีในชุมชนที่เขามาพบ เพราะเขาต้องอยู่ในสลัม ขอให้ไปอ่านงานวิจัยของอาจารย์หม่อม
 ราชวงศ์คึกคัก รพีพัฒน์ แล้วจะเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้นกับความสัมพันธ์ 2 ส่วน ของสิ่งที่หลอม
 ชิมซับจากชุมชนยากจนในกรุงเทพฯ แล้วเมื่อกลับไปชนบทคนพวกนี้ประพฤติอย่างไร ทำ
 อย่างไรในฐานะที่เป็นมนุษย์ ท่านจะเห็นความแตกต่าง และนั่นคือสิ่งที่ปรากฏ จะสรุปว่า
 ต้องรีบทำ แต่จะทำอย่างไร ในเมื่อดูเหมือนว่าจะไม่มีอะไรเหลือ ผมยังมีความเชื่อว่าชนบท
 ยังไม่ล่มสลาย ถ้าเราทำกับคนที่เข้ามาอยู่ในสังคมเมืองให้เขาได้คิด ได้รู้จักคิด รู้จักเข้าใจ
 แล้วรู้จักเลือกวิถีชีวิตที่ถูกต้อง แล้วค่อยกลับไปในสังคมชนบท แต่ถ้าบอกทำเดี๋ยวนี้กับสังคม
 ชนบท จะทำกับใคร เพราะฉะนั้น ผมขออนุญาตสรุปตรงนี้ว่า ไม่มีข้อสรุปที่จะเสนอแนะ
 เป็นแต่เพียงเรียนด้วยความหวังใ้ว่าเรานั้นใช้เวลาพูดจากันมานานเต็มที เพราะฉะนั้น ตอนนี
 ะไรที่ทำได้รีบทำ ทุกวันนี้โลกเปลี่ยนแปลงเร็วมาก เมื่อ 2-3 อาทิตย์ที่แล้ว เราพูดกันเรื่องการ
 จัดอันดับของประเทศไทย มีหลายท่านบอกว่าอย่าไปเชื่อที่สถาบันจัดอันดับขีดความสามารถ
 ในการแข่งขันระดับนานาชาติ IMD ให้เราอันดับนั้น อันดับนี้ อย่าไปยุ่ง แต่ถ้าเวลานี้ “มูดี”
 ให้ลำดับความน่าเชื่อถือของประเทศลงมามาก่ออีกหนึ่งเดียว สถานภาพของประเทศคงไปหมดเลย
 เพราะฉะนั้น ต้องยอมรับว่าเราอยู่ในภคตึกาของเขา ชอบไม่ชอบ เราไม่มีสิทธิ์จะพูด ถ้าเขาบอก
 วันนี้ว่าการศึกษาเราไม่ดี เขาก็ถอนออก ข้อดีก็คือว่าพอเราประกาศออกไปว่าเราจะมีกา
 รศึกษาขั้นต่ำ 12 ปี หนักลงทุนขณะนี้ติดต่อเข้ามามากมาย เพราะอยากจะเคลื่อนเอา
 โรงงานมาลงทุนที่นี่

ในเรื่องของสื่อมวลชน เป็นอภิสิทธิ์ของท่านที่จะเขียนเรื่องเลข ๆ เพื่อจะสร้างความ
 สนใจ แต่ว่าสิ่งเหล่านี้ไปพอกพูนในความรู้สึกของคนที่ไม่เคยมาเมืองไทย หนังสือพิมพ์ต่างประเทศ
 ชาวต่างประเทศ เมืองไทยมีแต่เรื่องเลวร้าย ถ้าพูดถึงเรื่องการศึกษา ก็คือ ครูข่มขืนเด็ก
 ในขณะที่ประเทศอื่นเขามีบทความดี ๆ เกี่ยวกับความสะอาดในสิงคโปร์ ความมั่นคงในมาเลเซีย
 การมีความคิดในเรื่องอะไรต่าง ๆ สารพัดอย่าง เขาสร้างภาพพจน์ในระยะยาวสำหรับคนที่ต้อง
 ตัดสินใจ แต่ของเรานั้นกระหน่ำกันเฉพาะเรื่องชั่วคราว และเมื่อแปลออกไปเป็นภาษาอังกฤษ
 ทำให้คนต่างชาติเห็นว่าบ้านเมืองเราไม่เคยมีชาติเลย ดังนั้น สื่อมวลชนไทยควรจะต้อง
 ตระหนักในเรื่องนี้ด้วย

ดร. ชูเกียรติ ลิสุวรรณ :

เรื่องของนโยบายนั้นเป็นปัญหาของการตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือก ถ้าเลือกที่จะปิด
 ประเทศ หรือเลือกที่จะเปิดประเทศแข่งขัน เป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับค่านิยม ความสนใจ ฐาน
 ความคิดของแต่ละคน แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องของนโยบายจะเป็นทางเลือกที่ขึ้นอยู่กับค่านิยม
 ซึ่งผมอยากจะเรียนว่าเราต้องรู้เท่าทันทั้ง 2 ทางเลือก ถ้าจะปิดประเทศความหมายคืออะไร
 ถ้าจะเปิดประเทศความหมายคืออะไร ถ้าส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตความหมายคืออะไร มี

ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมคือ เดิมทีเดี่ยวชุมชนชาวเขาทางภาคเหนือมีการสั่งสอนด้วยการใช้วาจา สอนกัน และการสอนวิธีหนึ่ง คือ สอนให้รู้จักการนับญาติ ชาวเขาแต่เดิมสามารถท่องได้ ญาติตัวเองนับไป 15 ชั้น 20 ชั้น พ่อตัวเองชื่ออะไร ปู่ทวดชื่ออะไร โดยวิธีนี้เมื่อชาวเขาเจอกันก็มาเทียบกันมาท่องใส่กัน เราญาติชั้นเดียวกัน และนับต่อไปด้วยว่าใครเป็นปู่ ใครเป็นหลาน ใครเป็นพี่ ใครเป็นน้อง ใครเป็นญาติชั้นเดียว คนละชั้น ภายหลังที่การศึกษาสมัยใหม่เข้าไป ชาวเขาเริ่มรู้จักตัวหนังสือ พอชาวเขาเริ่มรู้จักตัวหนังสือ ความจำเป็นในการสอน ในการท่องจำ ก็ไม่มี พ่อท่องจำไม่มีนั้น แม้ว่าการศึกษามีข้อดีในแง่อื่น ๆ แต่ชาวเขาก็เริ่มนับญาติกันไม่เป็นแล้ว พ่อ 2 คน รู้จักเฝ้าเดียวกัน เจอหน้ากันก็เขิน ๆ ไม่รู้จะนับญาติกันอย่างไร อาจจะรู้ว่าเราเป็นอาชากับกัน แต่ถามว่าแล้วเป็นญาติกันหรือเปล่า บอกไม่ได้ ไม่เหมือนเดิม ตรงนี้เป็นตัวอย่างเล็ก ๆ **ว่าในเรื่องการตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นอย่างไรมาก็ตาม ขอให้รู้เท่าทัน แล้วก็มองทุกอย่างอย่างแยกแยะ มองด้วยความเข้าใจ** เมื่อสักครู่นี้ คุณชัยณรงค์พูดถึงตัวอย่างของการที่ชุมชนล่มสลาย จริงอยู่ชุมชนหลายแห่งล่มสลาย แต่ตัวอย่างที่ท่านอาจารย์สุรินทร์เสนอ ยังมีชุมชนบางแห่งอยู่ได้ ยังมีความเข้มแข็ง ตรงนี้ผมคิดว่าในส่วนของนโยบาย ต้องเป็นนโยบายที่แยกแยะ มองออก ขณะนี้ชุมชนทางภาคเหนือหลายชุมชน มีป่าชุมชน มีเรื่องของประชาสังคมในจังหวัดน่าน ซึ่งจังหวัดอื่นไม่มี เราก็บอกว่าจังหวัดน่านมีจังหวัดอื่นก็มีได้ แต่ว่าในเรื่องของการมอง ต้องมองแบบแยกแยะ มองเพื่อให้สิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไปนี้เป็นประโยชน์ และสามารถตอบสนองต่อชุมชนที่มีความแตกต่างหลากหลายได้ ตัวอย่างเรื่องของชุมชนสลัมที่คุณชัยณรงค์พูดถึงทำนองเดียวกัน ชุมชนสลัมที่เข้มแข็งที่ดีก็มี แต่ว่าที่เป็นบ่อเกิดของปัญหาทั้งหลายก็มากมาย คิดว่าทุกอย่างนี้ต้องมองด้วยสายตาที่เป็นกลาง พยายามเข้าใจ แล้วก็มองอย่างแยกแยะ เพื่อให้เห็นนโยบายที่เป็นทางเลือกนั้นเป็นนโยบายที่นำพาประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ในระยะยาว

ดร. รุ่ง แก้วแดง :

การสัมมนาในวันนี้น่าสนใจมาก สาเหตุที่ทำให้การสัมมนาของเราในวันนี้น่าสนใจก็สืบเนื่องจากผลงานวิจัยของอาจารย์ ดร. สุมาลี สังข์ศรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติก็ขอขอบคุณท่านในฐานะนักวิจัย แล้วก็ต้องขอขอบคุณผู้ร่วมอภิปราย ท่านอาจารย์ชัยณรงค์ อินทรมิทรัพย์ ซึ่งได้เสนอมุมมองที่หลากหลายและชัดเจน บางคำถามไม่มีคำตอบเพื่อให้เรานำไปคิดต่อ ท่านอาจารย์ ดร. ชูเกียรติ ลีสุวรรณ ได้เสริมอะไรต่ออะไรมาก แต่เหนือสิ่งอื่นใดก็คือ ผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่าน จะเห็นได้ว่า การสัมมนาทุกครั้งสิ่งที่เราค้นพบมากก็คือว่าประเทศไทยเรามีปัญหา ประเทศไทยเรามีวิกฤติ วิกฤติและปัญหาหลายเรื่องนั้นรอการแก้ไขอยู่ และในการแก้ไขนั้น ผมเข้าใจว่าทุกคนทราบชัดเจนว่าเราคงซื้อเทคโนโลยีหรือซื้อคนมาแก้ปัญหาการศึกษาและปัญหาสังคมของเราไม่ได้ เราสามารถที่จะอยู่รอดได้ในโลกนี้ ผมเข้าใจว่า ไม่ว่าเราจะใช้นโยบายเปิดหรือปิดอย่างที่ท่านอาจารย์ชูเกียรติเสนอ ทั้ง 2 ทางเลือกมันตันทั้งหมด เพราะฉะนั้น มีทางเดียว ก็คือว่าเราจะช่วยสร้างคนไทยขึ้นมาใหม่ คนไทยที่ว่า

นั่นจะต้องเป็นคนดีคนเก่ง ซึ่งเรื่องเหล่านี้เราพูดกันเอาไว้ชัดเจน ส่วนที่เหลือแค่บอกว่าทำอย่างไร เมื่อจะให้ทำอย่างไร ก็ทำได้ 2 ทางเลือกในตอนนี สิ่งแรกที่เราต้องช่วยกันทำบ่ายนี้คือ เรื่องนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทยเราควรจะทำอย่างไร และถ้ามองในระยะยาว 15 ปีจากนี้ไป แผนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทยควรจะเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้น ผมก็เรียนยืนยันกับท่านได้ว่าเรามีความรู้เรื่องการศึกษาไทยพอสมควร ไม่ต้องการ “know-how” ต่างประเทศมากมาย แต่เราจะต้องระดมสมองแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ผมเรียนยืนยันกับท่านได้ว่าจริง ๆ แล้วสังคมไทยไม่ใช่เปลี่ยนแปลงยาก เปลี่ยนแปลงง่ายมาก และคนทั้งประเทศรออยากทำกันอยู่ แล้วก็พร้อมที่จะทำ เพียงแต่ว่าขาดแบบแปลนขาดอะไรต่ออะไร เพราะฉะนั้น ถ้าเราสร้างองค์ความรู้ให้ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจและพวกเราทำ ผมเข้าใจว่าความฝันของพวกเราหลายคนที่จะทำให้คนไทยเป็นคนดีกว่าปัจจุบัน และอย่างที่อาจารย์ชัยณรงค์พูดว่า ทุกอย่างตอนนี้ “ล่มสลายหมดแล้ว” นั้น ถ้ามองว่าเราเคยหรือไม่ กรุงศรีอยุธยาที่เคยล่มสลาย แต่เรากลับมาได้อีกครั้งหนึ่ง ทำไมบรรพบุรุษเราทำได้ ทำไมคนรุ่นเราถึงฉลาดน้อยกว่า กู้บ้านกู้เมืองกู้แผ่นดินไม่ได้ ผมเชื่อมั่นว่าทำได้ เพราะฉะนั้น ผมเข้าใจว่าช่วงบ่ายพอได้ร่างนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตแล้ว นำไปปรึกษาหารือกับคนอื่นหลายร้อยหลายพันคน จนกระทั่งเราได้นโยบายและแผน แล้วก็เริ่มทำ ถ้าท่านก้าวไปสู่เรื่องของกฎหมายเราก็ทำต่อไปได้ แต่ท่านต้องช่วยผมทำ ไม่ใช่ผมทำคนเดียว เราต้องมาช่วยกัน แล้วก็ขอขอบคุณอย่างยิ่งทุกท่าน คิดว่าเป็นการสัมมนาที่มีค่าอย่างยิ่งสำหรับเรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทยที่เราทุกคนจะมีส่วนสร้างสังคมและสร้างคน ขอขอบพระคุณ

ตอนที่ 3

หลักการ เป้าหมายและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตลอดชีวิต สรุปผลการประชุมกลุ่มย่อย

จากการประชุมกลุ่มย่อยรวม 4 กลุ่ม มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 108 คน ได้ร่วมกันอภิปรายให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผลงานวิจัย โดยสรุปหลักการ เป้าหมายและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทยได้ ดังนี้

1. หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต ที่ประชุมกลุ่มย่อยได้มีการเสนอปรับและเพิ่มเติมหลักการของการศึกษาตลอดชีวิต รวม 13 หลักการ คือ

- 1) **หลักความจำเป็น** ต้องทำให้ทุกคนตระหนักว่าการศึกษาตลอดชีวิตเป็นงานจำเป็นสำหรับชีวิตของคนทุกคน
- 2) **หลักความเชื่อมั่น** ต้องเชื่อมั่นว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดก็ตาม
- 3) **หลักความครอบคลุม** การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกประเภท ทุกระดับ
- 4) **หลักความเสมอภาค** ประชาชนทุกคนควรได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง และเสมอภาคกันทุกรูปแบบ โดยปราศจากข้อจำกัดในเรื่องเพศ อายุ ร่างกาย สติปัญญา อาชีพ พื้นฐานการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม
- 5) **หลักการผสมผสาน** ในแต่ละช่วงอายุ บุคคลควรได้รับการศึกษาหลายรูปแบบ ผสมผสานกัน เพื่อการพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ
- 6) **หลักการเทียบโอน** ควรให้มีการเทียบโอนหลักฐานการศึกษาหรือการเรียนรู้กันได้ทั้งในการศึกษาประเภทเดียวกัน และระหว่างการศึกษาทั้งสามประเภท เพื่อให้บุคคลมีโอกาสศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต และสามารถเลือกเรียนด้วยการศึกษาประเภทใดก็ได้ตามความต้องการ
- 7) **หลักความหลากหลายและเป็นประชาธิปไตย** ควรจัดบริการการศึกษาที่หลากหลาย มีสาขาวิชาและกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนและฝึกฝนอย่างอิสระตามความต้องการ ความสนใจ และความถนัด
- 8) **หลักความยืดหยุ่น** สร้างความยืดหยุ่นในกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ ทั้งในประเด็นของวิธี เวลา และสถานที่

- 9) **หลักความต่อเนื่อง** การจัดการศึกษาตลอดชีวิตควรจัดอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ มีแหล่งการเรียนรู้บริการโดยสนองความประสงค์ของผู้เรียนได้เพียงพอ การเรียนรู้ควรเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่
- 10) **หลักความกลมกลืนและสัมพันธ์กับชีวิต** ควรจัดการศึกษาให้สัมพันธ์โดยตรง และกลมกลืนกับการดำเนินชีวิตของบุคคลและชุมชน เพื่อให้ทุกคนตระหนักชัดว่าการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต
- 11) **หลักในการแสวงหาความรู้** กระบวนการเรียนรู้มุ่งให้ความสำคัญแก่ตัวผู้เรียน หรือบุคคลเป็นหลัก จึงส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาเต็มศักยภาพ ให้กำหนด หรือเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง และรู้วิธีแสวงหาความรู้ที่ก่อประโยชน์สร้างสรรค์
- 12) **หลักความสำคัญของครอบครัวและชุมชน** ครอบครัวและชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ฯลฯ
- 13) **หลักการมีส่วนร่วม** การศึกษาตลอดชีวิตจะประสบผลสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งจากสถาบันการศึกษาและแหล่งความรู้ทุกประเภท

2. เป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตของไทยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เป็นการศึกษาที่ผสมกลมกลืนไปกับวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาบุคคลในทุกช่วงอายุทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ให้มีความรู้พื้นฐานที่เพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ให้มีความรู้และทักษะในการคิดวิเคราะห์ การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ การแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการแสวงหาและเพิ่มพูนความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง เลือกรับความรู้ข้อมูลข่าวสารและนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ปรับตัว ดูแลสุขภาพ ที่ถูกต้องและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ในทุกช่วงชีวิต และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติโดยรวม

3. ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตลอดชีวิต

3.1 **กำหนดนโยบายการศึกษาตลอดชีวิตที่ชัดเจน หรือออกกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต**

- ประเทศไทยควรกำหนดให้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศ
- นโยบายการศึกษาตลอดชีวิต จะต้องครอบคลุมหลักการ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแนวปฏิบัติการศึกษาตลอดชีวิต
- กำหนดปรัชญาการศึกษาของไทย มุ่งสร้างเสริมผู้เรียนทั้งในด้านภูมิปัญญา และภูมิธรรม

- นโยบายการศึกษาตลอดชีวิต เน้นการส่งเสริมสนับสนุนปัจจัยที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ธรรมชาติของบุคคล/องค์กร ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- เตรียมการจัดทำกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง
- การกำหนดนโยบายการศึกษาตลอดชีวิต ควรจะต้องปรึกษาหารือกับตัวแทนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพราะทุกคน ทุกองค์กรต้องมีส่วนร่วม ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญ
- ควรทำประชาพิจารณ์แนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

3.2 องค์กรรับผิดชอบ

- ควรมีองค์กรหลักระดับชาติและระดับพื้นที่ทำหน้าที่ประสานงาน ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาตลอดชีวิต รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน ทั้งในเชิงข้อมูลสารสนเทศ วิชาการ การแนะแนว และคำปรึกษาต่าง ๆ
- โครงสร้างขององค์กรควรเป็นรูปแบบคณะกรรมการฯ แบบพหุภาคี ประกอบด้วย ประชาชน รัฐ เอกชน และสื่อมวลชน โดยให้ตัวแทนองค์กรประสานและเชื่อมโยงแหล่งความรู้ในชุมชน บ้าน โรงเรียน ศาสนสถาน เข้ามามีส่วนร่วม ในส่วนรัฐควรมีตัวแทนจากผู้จัดการศึกษาในระบบและนอกระบบ ฝ่ายเอกชนก็ควรมีผู้แทนร่วมจัดการศึกษาด้วย
- จัดตั้ง “สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาตลอดชีวิตแห่งชาติ” โดยถือเป็นองค์กรหลักหนึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การจัดการศึกษาแห่งชาติมีเอกภาพ

3.3 สร้างความรู้ความเข้าใจ เรื่อง การศึกษาตลอดชีวิตให้แก่สังคม

- ปรับเปลี่ยนเจตคติด้านการศึกษาของผู้ให้และผู้รับในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในการสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่ โดยการให้ความสำคัญกับการศึกษาตลอดชีวิต
- ส่งเสริมให้ตระหนักถึงความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต รวมทั้งส่งเสริมให้องค์กรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น โดยใช้ภูมิปัญญาชุมชน เพื่อชุมชนเกิดการเรียนรู้ และสร้างแหล่งความรู้ ซึ่งมีสื่อที่หลากหลาย เพื่อการถ่ายทอดความรู้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

- ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ให้นักลและชุมชนเข้าใจความหมายที่แท้จริง และความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อาศัยสื่อมวลชนเป็นผู้ส่งสารไปถึงประชาชนทุกพื้นที่ โดยทั้งประชาชน หน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ร่วมกันทำงานประชาสัมพันธ์
- ภายใน 1 ปี จัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์การศึกษาตลอดชีวิตในระดับชาติ
- จัดสัมมนาร่วมกับองค์กรหลัก เพื่อร่วมมือกันจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เรียงความ ประกาดคำขวัญ และงานศิลปะภาพวาดต่าง ๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่สร้างความเข้าใจชัดเจนเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต
- สร้างระบบจูงใจผู้ที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียน โดยการประกาศเกียรติคุณยกย่องและการส่งเสริมให้ก้าวหน้าในวิชาชีพและอาชีพ

3.4 ส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

- เน้นความเข้มแข็งของชุมชน ครอบครัว สถานประกอบการ ให้ร่วมกันจัดการศึกษาครบวงจร ทั้งรูปแบบ เนื้อหา หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับความต้องการการเรียนรู้ของชุมชนนั้น ๆ จนถึงพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชน ตามกรอบของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
- ส่งเสริมให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้เลี้ยงดูเด็กได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีคุณภาพเต็มตามศักยภาพและเป็นประชากรที่มีคุณภาพ
- สร้างความเข้มแข็งให้องค์กรท้องถิ่น ชุมชน สถาบันครอบครัว สถานประกอบการ รวมทั้งใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษาครบวงจร ทั้งรูปแบบและเนื้อหาให้สอดคล้องกับชีวิต
- ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง
- ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาเครือข่ายบุคคลและองค์กรที่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่มีคุณภาพตลอดชีวิต
- ส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้นำมีความรู้สูงขึ้น เพื่อให้เกิดวิสัยทัศน์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาความร่วมมือในลักษณะไตรภาคี คือ รัฐบาล เอกชน และผู้เรียน เพื่อร่วมกันจัดการศึกษาตลอดชีวิต
- สนับสนุนให้สื่อมวลชนใช้สื่อทุกประเภททำงานประชาสัมพันธ์และการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

3.5 จัดการศึกษาให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น เปิดกว้าง และเข้าถึงได้ง่าย

- จัดการศึกษาโดยยึดชุมชนเป็นฐาน มีสาระเนื้อหาวิชาหลากหลาย มีเรื่องให้ผู้เรียนในชุมชนต้องการจะเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คนในชุมชนควรได้เรียนรู้ เพื่อสืบสานต่อ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชุมชนอื่น ๆ
- การเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ต้องปรับกฎเกณฑ์เปิดเชื่อมโยงถึงกัน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกเรียนได้ตามความต้องการ โดยเฉพาะสถานศึกษาในระบบ ต้องจัดให้เป็นระบบเปิดมากขึ้น เพื่อให้ชุมชนใช้อาคารสถานที่และสื่อการเรียนรู้อย่างสะดวก และคุ้มค่า เช่น เปิดสอนระยะสั้น ภาคฤดูร้อน หรือภาคสมทบ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่อง
- ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งด้านการวางแผนและสนับสนุน การกำกับดูแลและการประเมินผล
- การจัดการศึกษาตลอดชีวิตต้องคำนึงถึงคุณภาพ และสามารถเทียบโอนหลักฐานกับระดับการศึกษาในระบบได้ถ้าผู้เรียนต้องการ

3.6 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายแหล่งการเรียนรู้

- จัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยอิงกับชุมชนและแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชน ฝึกอบรมผู้สอนและอาสาสมัครของแหล่งการเรียนรู้หรือครูเกษียณอายุให้มีความรู้เพียงพอ พร้อมทั้งจะให้บริการ ให้คำปรึกษา แนะนำ
- จัดสร้างแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติม และเชื่อมโยงโดยศูนย์เครือข่ายในทุกระดับการศึกษา
- ขจัดอุปสรรคของการเรียนรู้ทุกรูปแบบ ประชาชนต้องเข้าไปเรียนรู้ในสถานศึกษา และห้องสมุดได้สะดวก ขยายเวลาบริการของห้องสมุดถึงเวลาหลังเลิกงานด้วย

3.7 พัฒนาสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา

- ศึกษาวิจัยหารูปแบบที่เหมาะสมของสื่อการเรียนการสอน
- ศึกษาวิจัยและพัฒนาสื่อให้เหมาะกับวัย ท้องถิ่น ตามสภาพจริง เน้นการสร้างสื่อ ฝึกทักษะ ให้ผู้เรียนสามารถฝึกและวัดผลประเมินผล เพื่อรู้สมรรถนะได้ด้วยตนเอง
- กำหนดนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
- กำหนดทิศทางพัฒนาสื่อและบทบาทสื่อให้ชัดเจน เพื่อมุ่งสู่การศึกษาตลอดชีวิต

- กำหนดให้สื่อมวลชนเน้นการปลุกกระแสความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- จัดทำโครงข่ายสื่อเชื่อมโยงความรู้ระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่น ให้ทุกแห่งมีหอกระจายข่าวหรือมีวิทยุชุมชน และสนับสนุนอย่างจริงจังให้ใช้สื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- ออกมาตรการประกันคุณภาพการผลิตและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาศึกษา
- ให้มีองค์กรดูแลและจัดการวางระบบข้อมูลพื้นฐาน เพื่อเชื่อมโยงสารสนเทศจากหลากหลายหน่วยงาน เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.8 การพัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิต

- ให้สถาบันผลิตครูเน้นการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้ผู้ที่จะเป็นครูได้เข้าใจและตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้คนทุกคนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต
- เน้นให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ความสำคัญแก่การสอนวิธีการเรียนรู้และค้นคว้า เพื่อผู้เรียนจะได้รู้วิธีการหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท
- สร้างแรงจูงใจให้ผู้ที่มีความรู้ใช้เวลาว่างอุทิศเป็นครูในครอบครัวและชุมชน
- จัดกระบวนการให้รางวัลผู้ใช้ภูมิปัญญาเพื่อชุมชน และ/หรือผู้ที่จัดสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาตนเองใน 3 ด้าน คือ สวัสดิการ เงินเดือน และค่าตอบแทน ให้คุ้มค่ากับคุณค่าความเป็น “ครู” ให้ถือเป็นสิทธิและหน้าที่ที่ต้องพัฒนาศักยภาพตนเอง ข้อสำคัญต้องเริ่มต้นด้วยการคัดคนที่มีคุณภาพไปเรียนครู ให้ได้นักศึกษาครูที่มีคุณภาพ เพื่อไปเป็นแบบอย่างที่ดีในทุกด้านแก่นักเรียน
- พัฒนาทรัพยากรบุคคลในสถานประกอบการ โดยยึดหลักการศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนาในการทำงาน
- มุ่งสร้างและพัฒนาคนเพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (change agent) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มผู้นำการปกครองส่วนท้องถิ่น และคนรุ่นใหม่ที่เรียนรู้ตลอดชีวิต มีนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่าน
- บุคลากรที่จัดการศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตอย่างถ่องแท้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้สำเร็จ

3.9 ปฏิรูปเนื้อหาหลักสูตร

- เน้นการใช้ทักษะภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และเทคโนโลยีอย่างถูกต้อง ในประชาชนทุกหมู่เหล่า ทุกอาชีพ
- ปลุกฝังความรักชาติ ห่วงแหนชาติ อบรมศีลธรรมและจริยธรรม ประชาชนทั้งประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นที่มีปัญหาการสื่อสาร ภาษาไทย
- ฝึกทักษะพื้นฐาน ได้แก่ การคิด การฟัง พูด อ่าน เขียน ให้ถึง ระดับการวิเคราะห์และรู้จักเลือกใช้ข้อมูลเชิงสร้างสรรค์ การมีทักษะ พื้นฐานที่ดี จะทำให้เกิดความตระหนักในเรื่องใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ให้เด็กอายุ ไม่เกิน 9 ปี ทุกคนฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยมาตรฐาน ในชีวิตประจำวันได้ และอายุ 10-19 ปี ได้เรียนรู้อะไรและใช้ภาษาไทย มาตรฐานเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ
- ควรกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นกำหนดหลักสูตรตามความต้องการ และ/หรือตามสภาพปัญหาของชุมชน แต่ควรมีหลักสูตรการอบรม จริยธรรมและการดูแลสุขภาพรวมอยู่ด้วย
- เนื้อหาสาระความรู้ต้องเป็นประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมแก่ชีวิต ประจำวันของกลุ่มเป้าหมาย
- ในอนาคต ภายใน 15 ปี ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควร พัฒนาหลักสูตรแบบเปิดกว้างใน 4 ลักษณะดังนี้ คือ
 - 1) หลักสูตรการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
 - 2) หลักสูตรการศึกษาจากการอบรมสัมมนา
 - 3) หลักสูตรการศึกษาจากการศึกษาดูงาน
 - 4) หลักสูตรการศึกษาจากประสบการณ์ (การทำงาน)
 โดยในแต่ละหลักสูตรสามารถผสมเป็นหน่วยกิตเพื่อการเรียนรู้ตลอด ชีวิตได้
- ควรพัฒนาหลักสูตรในปริมาณที่มาก หน่วยงานต่าง ๆ ควรสร้าง หลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องให้มากขึ้น
- ปฏิรูปเนื้อหาหลักสูตรให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

3.10 ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

- ผู้จัดการศึกษาควรกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียน และเรียนรู้โดยให้ผู้เรียน เป็นบุคคลสำคัญ ซึ่งจะให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ ความรู้ได้ด้วยตนเอง

- กระบวนการเรียนการสอนต้องทำให้ผู้เรียนคิดอย่างมีเหตุผล เน้นทักษะในการแสวงหาความรู้ ให้เรียนรู้เรื่องของตนเองและเรื่องใกล้ตัวเป็นหลัก เรื่องไกลตัวเป็นรอง ให้ผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้ที่มีอยู่ไปใช้ประโยชน์ได้
- การเรียนรู้ควรมุ่งให้เด็กได้เรียนรู้จากของจริง / สภาพที่เป็นจริง / นอกสถานที่มากขึ้น
- พัฒนาชีวิต ชุมชน และสังคมให้มีความสุข

3.11 การวัดผล ประเมินผล การเทียบโอนผลการเรียนรู้ การสะสมหน่วยกิต

- การวัดผล ไม่ควรเน้นเฉพาะความรู้ความจำ แต่ประเมินจากผลงานที่ปฏิบัติจริง/จากประสบการณ์ตรงของผู้ขอรับการประเมิน
- กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการวัดผล ประเมินผล เพื่อการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ เพราะพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (มาตรา 15) ได้เปิดโอกาสให้สามารถเทียบโอน จากการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ และอริยาศัย เพื่อผู้เรียนจะสนใจมากยิ่งขึ้น
- ให้มีการจัดตั้งสำนักมาตรฐานและเทียบโอน ออกใบรับรอง รวมทั้งเทียบระดับความรู้ความสามารถในงานอาชีพ
- ให้นำประสบการณ์การทำงานและกิจกรรมอาสาสมัคร (ซึ่งถือเป็นพื้นฐานการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง) มาเทียบโอนเป็นหน่วยกิตได้
- จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เป็นงานประจำปีจัดขึ้นเกือบทั่วประเทศ เป็นกิจกรรมที่เป็นหลักฐานความร่วมมือกันระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบด้านการศึกษา เขตพื้นที่ ชุมชน และภาคเอกชน กิจกรรม ประกอบด้วย การแนะนำ การประชาสัมพันธ์ การสร้างแรงจูงใจ นิทรรศการ และกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อประชาชน
- สนับสนุนการเรียนการสอนทางไกล

3.12 การประกันคุณภาพ

- ต้องเชื่อมโยงมาตรฐานเข้ากับผลตอบแทนที่ได้จากการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- มาตรฐานของงานกำหนดคุณภาพคนและความเชี่ยวชาญในอาชีพ ไม่จำเป็นต้องวัดที่ระดับการศึกษา

3.13 การให้ข้อมูลสารสนเทศ การแนะแนว และการให้คำปรึกษา

- กระตุ้นให้บุคคลสามารถรับ หรือเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย
- จัดตั้งศูนย์แนะแนวการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในรูปแบบที่หลากหลาย

3.14 การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา

- สำรวจความต้องการ/ลักษณะที่พึงประสงค์ของชุมชน สถานประกอบการ วิจัยและส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำวิจัย
- วิจัยสื่อภูมิปัญญา ศาสนา วัฒนธรรม และการดูแลสุขภาพ ฯลฯ เพื่อให้ได้รูปแบบเชื่อมโยงเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับการศึกษา/การเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.15 ปรับระบบการสนับสนุนงบประมาณ เงินทุนเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต

- ควรมีระเบียบและกฎหมายกองทุนเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตในชุมชน เพื่อจูงใจให้ชุมชนร่วมลงทุนเพื่อการศึกษา
- ให้มีการสนับสนุนงบประมาณและปัจจัยอื่น ๆ ด้วยการบริจาค เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3.16 จัดทำโครงการนำร่องจัดการศึกษาตลอดชีวิตในชุมชนอย่างมีระบบ ติดตามผล ประเมินผล และเผยแพร่ผล

3.17 ดำเนินโครงการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อเพิ่มพูนความรู้และเพิ่มวิทย์ฐานะ แก่ผู้นำชุมชน

ภาคผนวก

ทางเลือกของคุณ*

พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์
ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ

“ถ้าคุณกลัวนักการเมือง คุณอาจจะเจริญก้าวหน้า
แต่คุณไม่มีวันจะปฏิบัติหน้าที่ได้สำเร็จ
และยังประโยชน์
ยังความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนได้”

เมื่อคุณสมศักดิ์ ปริตนานันท์กุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ส่งร่าง “คำนำ
เกียรตินิยม” มาให้ผมลงนามพร้อมกับร่างหนังสือ “48 ปีกับก้าวที่กล้า” มาให้ผมดู ผมก็นึกขึ้นได้
ว่าวันที่ผมได้รับเชิญจากคุณสมศักดิ์ ให้ไปเปิดงานมหกรรมการศึกษาปี 2000 ที่เมืองทองธานี

หลังจากนั้น ผมก็ไปดูร้านการแสดงของเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ มีเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของ
กระทรวงศึกษาธิการตามไปด้วยหลายคน เท่าที่จำได้มี คุณพนม พงษ์ไพบูลย์ ปลัดกระทรวง
คุณกว้าง รอบคอบ คุณสุวัฒน์ เงินฉ่ำ อธิบดีกรมสามัญศึกษา และคุณวีระศักดิ์
วงศ์สมบัติ รองอธิบดีกรมอาชีวศึกษา กับอีก 2-3 คน ที่ผมต้องขอโทษ เพราะจำชื่อไม่ได้
จำได้ว่ามีข้าราชการผู้หญิงคนหนึ่ง และจากการพูดคุยกันคิดว่าน่าจะเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่
เช่นกัน

เราคุยกันเรื่องการศึกษาระดับต่าง ๆ คุยกันเรื่องคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และ
เรื่องอื่น ๆ หลายเรื่อง

เสียดายที่คุณสมศักดิ์ มิได้อยู่ในวงสนทนาครั้งด้วย

เมื่อคุณสมศักดิ์ ส่งร่างคำนำมาให้ผมลงนาม ผมคิดว่าผมน่าจะนำสาระที่เราคุยกันในวัน
นั้นเติมลงในคำนำด้วย แต่ผมไม่ได้ทำ เพราะเข้าใจว่าคุณสมศักดิ์น่าจะประสงค์ให้หนังสือนี้ออก
โดยเร็ว ไม่สมควรที่จะให้คุณสมศักดิ์ต้องรอนาน จึงควรยกเลิกความคิดนั้นเสีย

การสนทนาในวันนั้นค่อนข้างสนุก และคิดว่าน่าจะมีประโยชน์ เพราะเราคุยกันแบบ
กันเอง ไม่อ้างอิงวิชาการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรงไปตรงมาจากประสบการณ์ที่ต่างคนต่างมี

ผมให้ความเห็นไป ดังนี้

1. ผมเห็นว่า การศึกษาของคนเริ่มต้นตั้งแต่เกิด และจบลงเมื่อตาย ถ้าสภา
การศึกษาแห่งชาติ เชื่อตามที่ผมมีความเห็นก็ชอบที่จะกำหนดนโยบายการศึกษาให้สอดคล้อง

* บทความจากหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ปีที่ 50 ฉบับที่ 17185 หน้า 20 วันจันทร์ที่ 15 พฤษภาคม 2543

ทรัพยากรบุคคลไทยต่อคุณภาพจริงหรือ*

ชัยณรงค์ อินทรมีทรัพย์

ประธานกรรมการบริษัทซี เอส เอ็น แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด

บทสรุปผู้บริหาร

1) ทรัพยากรบุคคลของประเทศไทยยังน่าจะมีศักยภาพในการเผชิญสถานการณ์ของศตวรรษที่ 21 ที่กำลังจะมาถึงในอีก 2 ปีข้างหน้าได้ เพราะความห่วงใยและวิตกในคุณภาพของทรัพยากรบุคคลนั้นมีสาเหตุมาจากการยอมรับเปรียบเทียบ ค่านิยมของการจัดการ และเงื่อนไขของการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้ว ฯลฯ ทั้ง ๆ ที่ยังมีอาจพิสูจน์ได้ว่าการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างทรัพยากรบุคคลไปเพื่อรับใช้กิจการของธุรกิจข้ามชาติในยุคโลกาภิวัตน์นั้น มีนัยสำคัญกับศักยภาพในการทำงานของทรัพยากรบุคคล

2) ความสำคัญเร่งด่วนของการปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษา ควรจะอยู่ที่ระดับมัธยม และอาชีวศึกษา เพราะเป็นความต้องการแท้จริงของตลาดแรงงานที่สอดคล้องกับวัฏจักรของเทคโนโลยี และการดำเนินกิจการของธุรกิจข้ามชาติ โอกาสที่ประเทศไทยจะมีความได้เปรียบเชิงการผลิตอยู่ที่กลุ่มเทคนิคไม่สูง หรือต่ำจนเกินไปของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ภาพลวงตา คือ ทักษะ 4 ประการที่แรงงานไทยขาดมาก คือ ภาษาอังกฤษ การใช้เครื่องมือ ประมวลผลการผลิตในกระบวนการผลิตต่อเนื่อง และการเสาะแสวงหาลูกค้า/การสร้างความพึงพอใจของการบริการ มีใช้ขีดความสามารถทางด้านวิจัยและพัฒนา หรือ กิจกรรมด้านเทคโนโลยีขั้นสูง

3) ความรู้ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลโดยเฉพาะการสร้างศักยภาพในการทำงาน เช่น การจัดโอกาสให้บุคคลได้มีปฏิกริยาเพื่อการเรียนรู้ขณะทำงานเพื่อได้พัฒนาขีดความสามารถของตน การบริหารระบบค่าตอบแทน ทั้งระยะสั้น ปานกลาง และระยะยาว ตลอดจนเสริมสร้างบันไดอาชีพในแต่ละอุตสาหกรรมเพื่อลดการสูญเสียโอกาส เนื่องจากการโยกย้ายหรือเปลี่ยนงานบ่อย ๆ น่าจะเป็นกลไกสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการควบคู่ไปกับการปฏิรูประบบการศึกษา โดยมีภาพรวมของการใช้บุคลากรสาขาต่าง ๆ ที่ชัดเจนตามความเป็นจริง เพื่อลดการสูญเสียเปล่าทางด้านต้นทุนสังคม และสร้างเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยให้บุคคลในสังคม

* เอกสารประกอบประเด็นการอภิปรายในการสัมมนา เรื่อง นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย 26 พฤษภาคม 2543 ปรับจากคำบรรยายสาธตในโอกาสสมุณิธิประชากร ครอบรอบ 15 ปี 16 มีนาคม 2541

“การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21”

: บทเรียนจากผลงานวิจัยและแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษา ตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย

รศ. ดร. ชูเกียรติ ลิสุวรรณ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จากรายงานการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ได้สะท้อนให้เห็นความจำเป็นที่สังคมไทยจะต้องใช้แนวคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศ และได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับแนวนโยบาย เป้าหมาย หลักการ ยุทธศาสตร์ และแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมและน่าจะยึดถือเป็นแนวทางในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทยได้ต่อไป ประเด็นที่ควรจะช่วยกันพิจารณาทบทวนเพิ่มเติมจากข้อเสนอแนวทางดังกล่าวก็คือจะจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของสิ่งที่จะต้องทำเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในแต่ละช่วงเวลากันอย่างไร

จากความจำเป็นที่จะต้องกำหนดแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ที่จะมีผลผูกพันในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มและตลอดช่วงอายุของทุกคน มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายและต้องใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก ทำให้กระบวนการกำหนดนโยบายในเรื่องนี้จะต้องรอบคอบ และเนื่องจากนโยบายที่กำหนดขึ้นเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายจึงน่าจะมาจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

นโยบายที่มีผลกระทบอย่างกว้างขวางและยาวนานอย่างกรณีของการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตนี้จะต้องเป็นนโยบายที่ยืดหยุ่นสามารถใช้ได้กับเงื่อนไขและสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เป็นนโยบายที่ครอบคลุม มีความชัดเจน และสนองตอบความต้องการจำเป็นในการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับคนไทยและสังคมไทยอย่างแท้จริง

นโยบายที่ดีจะต้องวางอยู่บนหลักการที่ทุกคนยอมรับได้ และมีกรอบ ทิศทางการทำงานที่ทำให้เป็นไปตามหลักการและเป้าหมายของนโยบายนั้น ประเด็นเฉพาะหน้าที่น่าจะช่วยกันพิจารณาก็คือ ในเมื่อ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ใช้หลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศ ดังนั้น นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตควรจะยึดถือหลักการหรือแนวคิดหลักอะไร จากเอกสารบทสรุปรายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตข้อ 4.3 หลักการของการศึกษา ได้เสนอหลักการจำนวน 15 ประการ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านนโยบายและการดำเนินการในส่วนที่เป็นรายละเอียด ผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบายอาจเลือกพิจารณาว่าหลักการในข้อใดบ้างที่น่าจะยึดถือเป็นหลักการสำหรับนโยบายการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทยต่อไป

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา
เรื่อง “นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย”
วันศุกร์ที่ 26 พฤษภาคม 2543
โรงแรมหลุยส์ แทเวิร์น กรุงเทพฯ

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

สำนักนายกรัฐมนตรี

• **สำนักงบประมาณ**

1. นายธีรเดช	ฉิรพร	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณ 6
2. น.ส. สมจิตติ	จรรกา	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณ 5

• **สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**

3. นายจิระพันธ์	กัลลประวิทย์	ผู้อำนวยการกองวางแผนทรัพยากรมนุษย์
4. นางวรรณิ	วรรณชาติ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7
5. นางสุจิตราภรณ์		เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7
	นาคะลักษณ์	กองโครงการสังคม
6. น.ส. จีร์วัจน์	วงศาโรจน์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 5

กระทรวงศึกษาธิการ

• **สำนักงานปลัดกระทรวง**

7. น.ส. เรณู	ศิโรมาศกุล	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

• **สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ**

8. คุณเต็มดวง	ตรีธัญญพงศ์	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนานโยบายและแผน
9. นางบุษบงค์	มณีภาศ	นักวิชาการศึกษา
10. น.ส. สุภาพร	ศรีมณี	นักวิชาการศึกษา

• **กรมวิชาการ**

11. นางมัลลิกา	นิตยาพร	ผู้อำนวยการศูนย์แนะแนวทางการศึกษาและอาชีพ

• **กรมสามัญศึกษา**

12. นางศุภมาศ	ณ ฤกลาง	ศึกษานิเทศก์

รายชื่อผู้แทนกลุ่มย่อย

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

กระทรวงศึกษาธิการ

● กรมการศึกษานอกโรงเรียน

1. ดร. ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร 4
2. น.ส. นงลักษณ์ เดชะระพีพงษ์ ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอบางบาล จังหวัดศรีสะเกษ
3. นายปราโมทย์ ดั่งอ้อม นักวิชาการศึกษา ฝ่ายพัฒนานโยบาย กองแผนงาน
4. ว่าที่ ร.ต. สีน รongโสภา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง จังหวัดราชบุรี
5. นางวิลาวัดย์ ศรศิลป์ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดอุดรธานี
6. นายประเสริฐ หอมดี ผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี

● กรมสามัญศึกษา

7. นายปัญญา ทรงเสรี โรงเรียนมัธยมวัดสิงห์

ทบวงมหาวิทยาลัย

8. ผศ. สุพรรณิ สมบุญธรรม รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
9. นางพรทิพย์ โภไคยอุดม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
10. ดร. ถนอมวงศ์ ล้ำยอดมรรคผล คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
11. รศ. พรสิทธิ์ พัฒนานุรักษ์ รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
12. นายกิตติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

กรุงเทพมหานคร

13. นายโสภณ คำนิ่งเนตร สำนักการศึกษา
14. พ.ท. พญ.กมลพรรณ ชิวพันธ์ุศรี ศูนย์สาธารณสุข 10 สำนักสวัสดิการสังคม

รายชื่อผู้จัดทำรายงานสรุปการสัมมนา
เรื่อง นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย

ที่ปรึกษา

ดร. รุ่ง แก้วแดง เลขานุการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ผู้วิจัย

รศ. ดร. สุมาลี สังข์ศรี รองศาสตราจารย์ ระดับ 9
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มสธ.

คณะผู้จัดทำ

นางสาวกุลวิตรา ภักดานนท์ นางสาวชานดา ไชยรัตน์
นางสาวอมรา รสสุข นางสาวกอบสุข อัจฉิ
นางสาวสุชารัตน์ ทับทิมจรรยา นางสาวสุมาลี ไพรัชดาสกุล

ผู้สรุปและเรียบเรียง

นางสาวกุลวิตรา ภักดานนท์
นางสาวกอบสุข อัจฉิ

หน่วยงานรับผิดชอบ

สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
E-mail Address : media@onec.go.th

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล		ตำแหน่ง
ภาคเอกชน		
15. นายอุดม	เชยกีวงศ์	ข้าราชการบำนาญ ศึกษานิเทศก์ ระดับ 9 กศน.
16. นายกมล	ศรีวัฒนา	บริษัทวัชรพล จำกัด ประธานฝ่ายวิชาการ สมาคมผู้ปกครองและครู โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
17. นายประณัย	สัตยวณิช	กรรมการผู้จัดการบริษัทมหิศร จำกัด นายกสมาคมผู้ปกครองและครู โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
18. นางวราภรณ์	ไตรวิทยานุรักษ์	บริษัทเตต้า จำกัด รองประธานฝ่ายวิชาการ สมาคมผู้ปกครองและครู โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
19. นางสุจิตรา	ยิ่งถาวร	มูลนิธิเผยแพร่ชีวิตประเสริฐ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ		
20. น.ส. กุลวิตรา	ภักคานนท์	ผู้อำนวยการสถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
21. น.ส. อมรา	รสสุข	นักวิชาการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
22. นางสุชาดา	ไชยรัตน์	นักวิชาการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
23. น.ส. กอบสุข	อัติถิ	นักวิชาการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

● กรรมการศึกษานอกโรงเรียน

13. นายเรวัฒน์	สุธรรม	รองอธิบดีกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
14. นายชัยยศ	อิมสุวรรณ์	ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย
15. นายทวีศักดิ์	วิศิษฎ์กานูร	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร 3
16. นายกุลธร	เลิศสุริยะกุล	ผู้อำนวยการกองส่งเสริมปฏิบัติการ
17. ดร. ชลทิตย์	เอี่ยมสำอางค์	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร 4
18. นางวิภาพร	สุขอุดม	นักวิชาการศึกษา ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา
19. ว่าที่ ร.ต. สิ้น	รองโสภา	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง จังหวัดราชบุรี
20. นายกิจจา	ทิพย์เที่ยงแท้	ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคกลาง จังหวัดราชบุรี
21. น.ส. สุรภี	สกุรัตน์	ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคตะวันออก
22. นางอารีย์	เพชรบุตร	นักวิชาการศึกษา
23. นายปรามโทย์	ดวงอิม	นักวิชาการศึกษา ฝ่ายพัฒนานโยบาย กองแผนงาน
24. ว่าที่ ร.ต. จิรัชัย	บูรณะฤทธิ์ทวี	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอแม่ฟ้าหลวง
25. ว่าที่ ร.ต. ณรงค์ศักดิ์		ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
	กุลจินต์	
26. นายโมษิต	โมษณสันติ	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ
27. นายวิมล	จำนงบุตร	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดกาญจนบุรี
28. นายสุพล	ทองคำ	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดเชียงราย
29. นายจรรยาพงศ์	จิระมะกร	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดนครราชสีมา
30. นายการุณ	สกุลประดิษฐ์	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดนราธิวาส
31. นายกิตติศักดิ์	รัตนฉายา	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดปทุมธานี

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล		ตำแหน่ง
32. นายอุดม	พรมแก้วงาม	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดลำปาง
33. นายฉันทะ	พวงชิงงาม	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง
34. นายจรัส	หนุนอนันต์	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดปัตตานี
35. นางวิลาวัณย์	ศรศิลป์	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดอุดรธานี
36. นายเรืองฤทธิ์	ชมพุกุดผ่อง	ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎร บริเวณชายแดนจังหวัดเชียงราย
37. นายสุรพล	อรุณรัตน์	ผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
38. นายดิศกุล	เกษมสวัสดิ์	ผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาและการพัฒนาต่อเนื่อง สิรินธร
39. นายอารีเฟน	อับดุลกาเดร์	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้
40. นายเสวย	วงศ์สุวรรณ	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
41. นายอุดม	เปี่ยมเจริญ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดฉะเชิงเทรา
42. นายประเสริฐ	หอมดี	ผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี
43. นายสมยศ	เพิ่มพงศาเจริญ	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตราด
44. นายจรรยา	มะลาดวง	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ร้อยเอ็ด
45. นายทศพร	อินทรพันธ์	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดศรีสะเกษ
46. นายเอกชัย	วาสิกศิริ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดสุพรรณบุรี
47. นายองอาจ	วีรภัทรสกุล	อาจารย์ 3 ระดับ 7 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดขอนแก่น
48. นายนิคม	ทองพิทักษ์	ผู้อำนวยการอุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล		ตำแหน่ง
49. นายอนันต์	ฐิตะประ	หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอบางละมุง
50. นายอุฑู	เชื้อบ่อคา	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอท่าแซะ
51. น.ส. นงลักษณ์	เดชะระพีพงษ์	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอขุนหาญ
52. นายวิมล	ชาญชนบท	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอบ้านแพ้ว
53. นายประพันธ์	บุญสวัสดิ์	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอพะโต๊ะ
54. นายถาวร	พงษ์ชนะ	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดยะลา
55. นายศรารุช	ไชยเสน	หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอลานกระบือ
56. นายโสภณ	นาขวัญ	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอปราณบุรี
57. นายโชคชัย	ไกรนรา	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
58. นายณรงค์พล	ณ ทองสาย	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมืองพัทลุง
59. นายสุเทพ	ยิ้มละมัย	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอสะเดา
60. นางสุพิมล	พงศาพิสุทธิ์	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอมวกเหล็ก
61. นายสมเกียรติ	พุทธสุวรรณ	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมืองสระแก้ว
62. นายวิทยา	สุทธิพุ่ม	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมืองอุดรดิตถ์
63. นายประกิต	จันทร์ศรี	หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอวิเศษชัยชาญ
64. นางเบ็ญจพร	ราชวิริยารักษ์	อาจารย์ 2 ระดับ 7 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดสมุทรปราการ

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล		ตำแหน่ง
65.	นายประกอบ กุลบุตร	ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนจังหวัดสุรินทร์
66.	นายสุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์	คณะอนุกรรมการปฏิรูปการศึกษาตลอดชีวิตและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
67.	น.ส. สมจิตต์ สุกุลยังยืนเจริญ	บุคลากร 8 ว. กรมการศึกษานอกโรงเรียน
68.	นางวัชนี จันทร์โอกุล	นักวิชาการศึกษา 8 ว. กองแผนงาน กรมการศึกษานอกโรงเรียน
69.	นายขรรค์ชัย คงเสน่ห์	นักวิชาการศึกษา 8 ว. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา
70.	นายเชาวลิต ตนานนท์ชัย	อาจารย์ 2 ระดับ 7 ศูนย์การศึกษาทางไกลไทยคม
71.	นายวินัย ไชยทอง	ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครศรีธรรมราช
72.	น.ส. วรวรรณ เบ็ญจนิรัตน์	อาจารย์ 2 ระดับ 7 สถาบันส่งเสริมมาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียน
73.	นายวาสินัน ศรีสมัย	อาจารย์ 2 ระดับ 7 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง จ. ราชบุรี
74.	นายสมบูรณ์ บุรศิริรักษ์	นักวิชาการศึกษา 6 ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา
75.	น.ส. พัชรา สังข์ศรี	อาจารย์ 1 ระดับ 4 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
76.	น.ส. อภิรดี กันเดช	นักวิชาการศึกษา 4 กรมการศึกษานอกโรงเรียน
<ul style="list-style-type: none"> • กรมอาชีวศึกษา 		
77.	นางสาวเลขา คมเสวต	ศึกษานิเทศก์ 7 สำนักงานโครงการอาชีวศึกษา ระบบทวิภาคี
<ul style="list-style-type: none"> • สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 		
78.	นางรพีพรรณ เอกสุภาพันท์	หัวหน้าหน่วยนิเทศก์ ระดับ 9 กองส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
79.	นายสำรวม พฤกษ์เสถียร	ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
80.	น.ส. ก้านทิพย์ ชาติวงศ์	นักวิชาการศึกษา 7 ว. กองส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
81.	น.ส. ยุวดี กังเกิด	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6 ว. กองนโยบายและแผน

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

• สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

82. ดร. พิสิษฐ์ ศิริรักษ์ รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและฝึกอบรม
83. ผศ. วสันต์ รังรองรัตน์ หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์
84. นายประสงค์ เอี้ยวเจริญ นักวิชาการศึกษาศึกษา 8

• สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

85. น.ส. บังอร เสรีรัตน์ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 5

• ครูสภา

86. นางพรศรี จิมแก้ว ผู้อำนวยการกองวิชาชีพครู
87. นายเทพฤทธิ์ ไชยเสน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6
88. นางปิยพร ศรีนาง นักวิชาการศึกษาศึกษา 6

ทบวงมหาวิทยาลัย

• สำนักงานปลัดทบวงฯ

89. นางจิราพร สุวินทวงศ์ ผู้อำนวยการศูนย์สารสนเทศ

• จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

90. รศ. เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์ รองศาสตราจารย์
91. ผศ. สุพรรณณี สมบุญธรรม รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง
92. ศ. อุ่นตา นพคุณ คณะครุศาสตร์
93. นางพรทิพย์ โภไคยอุดม นิสิตปริญญาเอก คณะครุศาสตร์
94. นายชาญ มอทิพย์ นิสิตปริญญาเอก คณะครุศาสตร์

• มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

95. รศ. เรณูมาศ มาอ่อน รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์
96. น.ส. พิกุล เอกวารงกูร อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์

• มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

97. ผศ. ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ ผู้อำนวยการสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

98. ดร. ถนอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล คณะศิลปศาสตร์
 99. นางยุวพร วิชาวิกุล เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6

• มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

100. รศ. ดร. ชูเกียรติ ลีสุวรรณ อาจารย์ประจำภาควิชาส่งเสริมการศึกษา
 คณะศึกษาศาสตร์

• มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

101. รศ.ดร. สุมาลี สังข์ศรี รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
 102. รศ. พรสิทธิ์ พัฒนนานุรักษ์ รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 สาขาวิชานิเทศศาสตร์
 103. รศ. นฤมล ศันธุเศรษฐ์ รองศาสตราจารย์
 104. น.ส. อุษณีย์ โฉมฉายแสง สำนักการศึกษาต่อเนื่อง
 105. นางสนธิยา อินทยศ สำนักการศึกษาต่อเนื่อง
 106. ดร. สมคะเน คำจูน สำนักบริการการศึกษา

• มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

107. ดร. สนอง โลहितวิเศษ ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
 108. น.ส. สุกัญญา กาหลง ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

• มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

109. ผศ.ดร. ภาณุวัฒน์ สุริยฉัตร ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
 110. ผศ.ดร. ทวงรักษ์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
 นันทวิสารกุล
 111. น.ส. พัชริน จวนวรชัย ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง

• มหาวิทยาลัยศิลปากร

112. ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษ์ รองคณบดีคณะศึกษาศาสตร์
 113. ดร.ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ หัวหน้าภาควิชาการศึกษาภายนอกโรงเรียน

• มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

114. รศ.ดร. ประसार รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
 มาลากุล ณ อยุธยา
 115. อาจารย์สุจิตรา แดงอินทวัฒน์ หัวหน้าสำนักงานฝ่ายวิชาการ

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

• กรมกิจการพลเรือน

127. พอ.หญิง อุษณีย์ เกษมสันต์ หัวหน้าแผนกธุรการส่วนผลิตรายการและข่าว กองทัพบก
128. นายณรงค์ชัย ทิพย์มณี ส่วนผลิตรายการและข่าว ฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์ปฏิบัติการ กองทัพบก

กระทรวงมหาดไทย

• กรมการปกครอง

- สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น

129. นายเสรี ศรีหะไตร หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน

• กรุงเทพมหานคร

- สำนักการศึกษา

130. นายโสภณ คำนึ่งเนตร นักวิชาการศึกษา

- สำนักสวัสดิการสังคม

131. นางเยาวลักษณ์ สุขทัพบก บรรณารักษ์ 6 สำนักสวัสดิการสังคม
132. นางอรุณวรรณ พิมพาพัฒนโยธิน บรรณารักษ์ 6 สำนักสวัสดิการสังคม

- กรมการแพทย์

133. พ.ท.พญ.กมลพรรณ ชิวพันธ์ศิริ ศูนย์สาธารณสุข 10

องค์กร / มูลนิธิ / กองทุน

134. นางสิริรัตน์ เกษประทุม กรรมการบริหารมูลนิธิเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต
135. นายประสิทธิ์ บุญทรง กรรมการบริหารมูลนิธิเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต
136. นางวิไลวรรณ รอดไพบูลย์ ผู้จัดการแผนกความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย
137. นางนฤมล ลิ้ม ผู้อำนวยการมูลนิธิวิเทศพัฒนา
138. นางสุจิตรา ยิ่งถาวร มูลนิธิเผยแพร่ชีวิตประเสริฐ
139. น.ส. นพวรรณ มิ่งคำ เจ้าหน้าที่โครงการ มูลนิธิวิเทศพัฒนา
140. คุณเพ็ญศรี เคียงศิริ นายกสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

ภาคเอกชน

141. นายชัยณรงค์ อินทรมีทรัพย์ ประธานกรรมการ
บริษัทซี เอส เอ็น แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด
142. นายอุดม เชยกิจวงศ์ ข้าราชการบำนาญ ศึกษาพิเศษ ระดับ 9 กศน.
143. นายเถกิงศักดิ์ ธัญญู ผู้อำนวยการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคล
การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย
144. คุณสุภาพร ตรงตระกูล สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา
145. ดร. สิริกร มณีรินทร์ บริษัทยูโรเปียนโอโตโมบิลส์ จำกัด
146. น.ส. ศศิธร อุดมทรัพย์ หัวหน้าสื่อการสอน โครงการรุ่งอรุณ
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
147. นายชิตชัย มโนน้อม ผู้จัดการศูนย์การศึกษาและฝึกอบรมโตโยต้า
148. นายวารินทร์ ฤกษ์ฉวี รองประธานกรรมการบริหาร
สำนักงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
149. น.ส. ลักษณ์า ลีละยุทธโยธิน ประธานกรรมการบริหาร
บริษัทเซเรบอส (ประเทศไทย) จำกัด
150. นายอภิสิทธิ์ จิตรทนานนท์ ผู้จัดการบริหารฝ่ายการตลาด แผนบุคลากรสัมพันธ์
และส่งเสริมการศึกษา บริษัทดีทีแอมท์ จำกัด
151. น.ส. นิภาพรรณ
งามวิทยาพงศ์ เจ้าหน้าที่บริหารอาวุโสฝึกอบรม
บริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)
152. นายสุเทพ สุวรรณสมบูรณ์ พนักงานทรัพยากรบุคคลอาวุโส
การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย
153. ญ.เพียงเพ็ญ ผู้จัดการด้านกฎหมายฝ่ายเวชภัณฑ์และเครื่องมือ
แพทย์ เมฆอรุณรุ่งเรือง บริษัทเบอร์ลียูกเกอร์ จำกัด (มหาชน)
154. นายเรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์ บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

โรงเรียน

155. นายประณัย สัตยวณิช นายกสมาคมผู้ปกครองและครู
โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
156. นายกมล ศรีวัฒนา ประธานฝ่ายวิชาการ สมาคมผู้ปกครองและครู
โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
157. นางวราภรณ์ ไตรวิทยานุรักษ์ รองประธานฝ่ายวิชาการสมาคมผู้ปกครองและครู
โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

158.	นางนิตยา	เย็นบำรุง	ผู้ช่วยประธานฝ่ายวิชาการ
โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
159.	น.ส. อัจฉรา	กลิ่นขจร	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจันทรสโมสร
160.	นางอาทิตยา	ประทุมสุวรรณ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนวัดประดู่ในทรงธรรม
161.	นางเรืองรอง	ผาสุก	ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนอมรินทร์าราม
162.	นายอลงกต	โกมลเกษรภัทร์	ฝ่ายแนะแนว โรงเรียนนวมวิฑูรย์วิทยาลัย
163.	นางมนัสวี	ธาดาสิทธิ์	โรงเรียนนวมวิฑูรย์วิทยาลัย
164.	นางสินีนามู	วัชรภาสกร	อาจารย์ 3 ระดับ 8 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี
165.	น.ส. นฤดี	จารุยาวงศ์	หัวหน้าฝ่ายบุคลากร
โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
166.	คุณพรทิพย์	สุขพงษ์	โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
167.	นางประภา	เจิมมงคลอุดม	โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี
168.	นายปัญญา	ทรงเสรี	โรงเรียนมัธยมวัดสิงห์
169.	ว่าที่ ร.ต. ประดิษฐ์	ศรีรัตน์	โรงเรียนมัธยมวัดมกุฏกษัตริย์

สื่อมวลชน

170.	คุณวิภา	เพทศิริ	หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
171.	คุณศุภกิจจริย์	จันทนา	सानปฏิรูป
172.	คุณทงศักดิ์	ขมิน	กรุงเทพธุรกิจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

173.	ดร. รุ่ง	แก้วแดง	เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
174.	ดร. สิริพร	บุญญานันต์	รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
175.	นายสมพงษ์	พลະสุรย์	ที่ปรึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
176.	นางนิรมล	กิตติวิบูลย์	ผู้อำนวยการศูนย์ความสัมพันธ์และความร่วมมือ
ระหว่างประเทศเพื่อการปฏิรูปการศึกษา
177.	นางทิพย์สุดา	สุเมธเสนีย์	ผู้อำนวยการสถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษา
สำหรับเด็กปฐมวัย
178.	น.ส. กุลวิตรา	กังคานนท์	ผู้อำนวยการสถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
179.	น.ส. สุรางค์	วีรกิจพาณิชย์	ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาและวางแผนการศึกษา
แห่งชาติ
180.	น.ส. พุฒิสาร์	อัคคะพู	ผู้อำนวยการกลุ่มงานบริการข้อมูลอินเทอร์เน็ต

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล		ตำแหน่ง
181.	น.ส. นงลักษณ์ พหลเวชช์	นักวิชาการศึกษา ศูนย์พัฒนาและวางแผนการศึกษาแห่งชาติ
182.	นางเรืองรัตน์ วงศ์ปราโมทย์	นักวิชาการศึกษา สำนักงานโครงการปฏิรูปอุดมศึกษา
183.	นางประดับ สุภกิจ	นักวิชาการศึกษา สำนักงานโครงการปฏิรูปอุดมศึกษา
184.	น.ส. จิตรา มาตานุสรณ์	นักวิชาการศึกษา กลุ่มงานปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน
185.	น.ส. อังคณา สำเภาประเสริฐ	นักวิชาการศึกษา ศูนย์พัฒนาและวางแผนการศึกษาแห่งชาติ
186.	น.ส. จิรศรี อนวัชกุล	นักวิชาการศึกษา ศูนย์พัฒนาและวางแผนการศึกษาแห่งชาติ
187.	นายสมศักดิ์ จัตตุพรพงษ์	นักวิชาการศึกษา ศูนย์พัฒนาและวางแผนการศึกษาแห่งชาติ
188.	น.ส. วิไลลักษณ์ ผดุงกิตติมาลย์	นักวิชาการศึกษา กลุ่มรายงานการศึกษา
189.	นายสวัสดิ์ ภูทอง	นักวิชาการศึกษา ศูนย์เครือข่ายการศึกษาไทย
190.	นางจุรีภรณ์ จันทรมาฏ	นักวิชาการศึกษา ศูนย์เครือข่ายการศึกษาไทย
191.	น.ส. วัลภา เล็กวัฒนานนท์	นักวิชาการศึกษา สถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญา และการศึกษาไทย
192.	น.ส. วัลลภัตม์ ศรีทองสุข	นักวิชาการศึกษา ศูนย์ประชาสัมพันธการศึกษาแห่งชาติ
193.	น.ส. อมรา รสสุข	นักวิชาการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
194.	นางสุชาดา ไชยรัตน์	นักวิชาการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
195.	น.ส. กอบสุข อัดถิ	นักวิชาการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
196.	น.ส. สุชารัตน์ ทับทิมจรรยา	นักวิชาการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
197.	น.ส. สุมาลี ไพระศักดิ์สกุล	เจ้าหน้าที่สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ

กระบวนการสำคัญประการหนึ่งในการกำหนดนโยบายคือ การตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกทางด้านนโยบาย ในขณะที่เดียวกันคุณภาพของการตัดสินใจก็ขึ้นอยู่กับว่ามีข้อมูลที่จำเป็นถูกต้อง และครบถ้วน ในเรื่องนี้น่าจะกล่าวได้ว่าเรามีข้อมูลที่เป็นข้อเสนอจากนักการศึกษาในสวนที่เกี่ยวข้องอยู่พอสมควร งานวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ก็ได้รวบรวมและวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในประเทศต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ แต่ว่าความรู้ที่ถูกต้อง จำเป็นและเพียงพออย่างเป็นระบบเกี่ยวกับสถานภาพของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในประเทศไทยกลับมีไม่มากนัก ผู้ที่สนใจในการกำหนดนโยบายการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตอาจทราบว่าในปัจจุบันสถานภาพโดยทั่วไปทางด้านนโยบายและกฎหมายว่าด้วยการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทยเป็นอย่างไร แต่เราก็คงไม่มีข้อมูลที่เป็นระบบเกี่ยวกับนโยบาย และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องที่อาจมีผลต่อการกำหนดนโยบาย

การกำหนดนโยบายการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตโดยกำหนดเป้าหมายในอนาคตว่าต้องการเห็นสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ แต่หากไม่มีข้อมูลที่เพียงพอเกี่ยวกับสถานภาพปัจจุบัน ย่อมเป็นการยากที่จะกำหนดแนวทางและทิศทางการทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอย่างเหมาะสมในเวลาที่กำหนด ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการกำหนดนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตจึงน่าจะครอบคลุมถึงสภาพการณ์ด้านต่าง ๆ ของสังคมไทยในอนาคตข้างหน้า กฎหมายนโยบายด้านการศึกษาและด้านที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน ทฤษฎีการศึกษาและทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมสมัย หน่วยงานที่เคยมีส่วนและอาจมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงานการศึกษาตลอดชีวิต ความเข้มแข็งและระดับความพร้อมของสถาบันทางสังคมในการบริการการศึกษาตลอดชีวิต ภูมิปัญญาทางด้านการศึกษาเท่าที่มีในแต่ละสถาบันและแต่ละชุมชน รวมถึงเรื่องที่เป็นรายละเอียด อย่างเช่น การใช้เวลาว่าง นิสัยทางการเรียนรู้ และค่านิยมทางการศึกษา เป็นต้น ข้อมูลดังกล่าวเป็นเรื่องที่น่าจะต้องศึกษาทำความเข้าใจให้ดีก่อนที่จะกำหนดนโยบายที่เหมาะสมได้ต่อไป

ในกรณีที่ข้อมูลในด้านต่าง ๆ ที่เสนอข้างบนยังไม่พร้อม แต่มีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดนโยบาย ผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายจะต้องประมวลความรู้เท่าที่มีอยู่ เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ที่เสนอข้างบนให้มากที่สุดก่อนที่จะเสนอเป็นนโยบายต่อไป รวมทั้งยอมรับข้อจำกัดของนโยบายที่จัดทำขึ้นจากข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนดังกล่าว และเพื่อให้เป็นผลดีในระยะยาวนโยบายที่เสนอขึ้นในช่วงแรกนี้ควรเป็นนโยบายชั่วคราวที่ค่อนข้างยืดหยุ่นก่อน เมื่อมีความพร้อมด้านข้อมูลมากขึ้นจึงค่อยทบทวนพัฒนาโยบายที่ชัดเจนมากขึ้นต่อไป ในเรื่องเดียวกันนี้ หากสนใจออกกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งโดยธรรมชาติมีลักษณะค่อนข้างตายตัวให้มีผลบังคับใช้ ถึงแม้ว่าจะมีความจำเป็น แต่ก็น่าจะดำเนินการภายหลังเมื่อมีข้อมูลครบถ้วนมากขึ้น ในกรณีที่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอในการกำหนดนโยบายเช่นนี้ ความจำเป็นที่ต้องการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียยิ่งมีมากขึ้น อาจโดยการให้มีการแสดงความเห็นเพิ่มจากการยกร่างของคณะทำงานผ่านกระบวนการประชาพิจารณ์ในพื้นที่ต่าง ๆ โดยคนกลุ่มต่าง ๆ ก็ได้

ดังที่ได้เสนอในตอนแรกว่านโยบายที่มีผลกระทบอย่างกว้างขวางอย่างกรณีนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตนี้จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย แต่ในกรณีที่การยกร่างดำเนินการโดยกลุ่มคนจำนวนไม่มาก ผู้จะริเริ่มพัฒนาแนวนโยบายจะต้องยอมรับข้อจำกัดของตนและคำนึงถึงความสนใจและความคาดหวังของคนกลุ่มอื่น และระมัดระวังไม่ให้ประสบการณ์และความเคยชินจากการทำงานของตนมีผลต่อแนวนโยบายที่จะพัฒนาขึ้น

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีแนวโน้มว่าทฤษฎีในช่วงหลังได้ให้ความสนใจเรื่องกระบวนการทางการศึกษามากกว่าการสอนแบบเดิม และล่าสุดให้ความสำคัญเรื่องการเรียนรู้มากกว่าการศึกษา ในเชิงนโยบายหากไม่ต้องการใช้คำว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” แทนคำว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน แต่ก็ต้องให้ความสำคัญมากขึ้นทางด้านผู้เรียนทุกวัยและทุกสถานการณ์การเรียนรู้ นโยบายในเรื่องนี้จะต้องให้ความสำคัญทางด้านการเคลื่อนตัวทางฝ่ายผู้เรียน ซึ่งแนวทางที่ดีที่สุดน่าจะเป็นการสร้างวินัย นิสัย พื้นฐาน และทักษะในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองทางด้านผู้เรียน ซึ่งจะทำให้แน่ใจได้ว่าแต่ละคนจะได้ประสบการณ์ทางการศึกษาตลอดชีวิต มากกว่าจะฝากความหวังไปที่ฝ่ายจัดซึ่งไม่น่าจะติดตามผู้เรียนแต่ละคนอย่างต่อเนื่องได้

นักวิชาการบางท่านได้เสนอว่าการสร้างสังคมการเรียนรู้จะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ทุกคนในสังคมได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่แนวทางดังกล่าวก็เป็นนามธรรมมาก และเรื่องนี้ก็เป็ปัญหาอีกปัญหาหนึ่ง ในสังคมที่เต็มไปด้วยคนที่ไม่ใส่ใจในการใช้ปัญญาหรือไม่มีค่านิยมที่ใฝ่รู้ย่อมไม่มีทางที่จะเป็นสังคมการเรียนรู้ได้ และสังคมที่ไม่เป็นสังคมการเรียนรู้ย่อมจะสร้างคนที่ใฝ่ศึกษาหาความรู้ได้ยาก การแก้ปัญหาทางลักษณะนี้ต้องใช้ความพยายามสูงมาก และต้องการการแก้ปัญหาหลายด้านคู่กันไป ในเรื่องนี้การศึกษาขั้นพื้นฐานน่าจะเป็นช่องทางสำคัญหนึ่งในนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ให้เป็นผู้มีนิสัยใฝ่รู้ มีพื้นฐานและทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม แต่สำหรับประชากรผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนนโยบายที่จะกำหนดต้องอาศัยสถาบันที่มีอยู่ช่วยส่งเสริมนิสัยและความสามารถดังกล่าวให้ได้ นอกเหนือจากการส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องให้แก่กลุ่มคนดังกล่าว

นอกเหนือจากฝ่ายกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการแล้ว ทางด้านผู้ให้บริการก็เป็นฝ่ายที่นโยบายที่จะกำหนดขึ้นต้องพิจารณาทบทวนด้วยความรอบคอบ สถาบัน องค์กรใหม่ ๆ ที่มีศักยภาพในการให้การศึกษาตลอดชีวิตมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งต้องมีการกระตุ้น จูงใจให้เข้ามาร่วมรับผิดชอบ รวมทั้งการพัฒนาขีดความสามารถเพื่อให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตได้อย่างแข็งขัน

ภารกิจในการส่งเสริมและสนับสนุนทั้งแก่ฝ่ายกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้บริการ เพื่อให้เกิดกระบวนการทางการศึกษาตลอดชีวิตเป็นหน้าที่ของหน่วยงานกลางที่อาจจะสร้างขึ้นใหม่หรือการพัฒนาขึ้นจากหน่วยงาน/สถาบันที่มีอยู่เดิม ซึ่งต่างก็มีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน สถาบันกลางนี้มีหน้าที่ให้เกิดกระบวนการร่วมกันในการวางแผน กำหนดเป้าหมาย ประสานงาน ส่งเสริมโดย

แนวทางต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางด้านข้อมูล การพัฒนา รวมทั้งการเชื่อมโยงให้องค์กรต่าง ๆ ทำหน้าที่ให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนด รวมทั้งการติดตามและทบทวนนโยบายที่เกิดขึ้น สำหรับแนวทางที่เป็นรูปธรรมอาจดูเพิ่มเติมจากบทสรุปรายงานข้อ 4.4 ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตลอดชีวิตของไทย และข้อ 4.5 แนวปฏิบัติการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย

4) ความต้องการทรัพยากรบุคคลในศตวรรษที่ 21 สำหรับภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม คมนาคม ฯลฯ ที่เป็นกิจการเป็นทางการมีไม่ถึงหนึ่งในสี่ของแรงงานทั้งประเทศ และในบรรดาแรงงานกลุ่มดังกล่าว คาดว่า ประมาณร้อยละสิบห้าเท่านั้น ที่ควรจะมีคุณภาพตามมาตรฐานของการเปรียบเทียบนานาชาติ กล่าวคือ คนที่ทำงานระดับมีความรับผิดชอบทำนองผู้จัดการอีกร้อยละแปดสิบห้าเป็นแรงงานมีฝีมือหรือกึ่งฝีมือเท่านั้น ซึ่งประเทศไทยมีทรัพยากรบุคคลดังกล่าวอยู่มากเกินจำนวนที่อุตสาหกรรมและธุรกิจจะรับได้ ถ้ามีการจัดระบบให้สอดคล้องกันระหว่างอุปสงค์และอุปทาน นั่นคือ ข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผยมีความทันสมัยมากกว่าในปัจจุบัน เพื่อลดการบิดเบือนของการจ้างแรงงาน ตลอดจนการทำงานต่ำกว่าระดับการศึกษาที่เป็นต้นเหตุการเปลี่ยนงานบ่อย ๆ ซึ่งสร้างปัญหาแก่ทุกฝ่าย

ทรัพยากรบุคคลไทยด้วยคุณภาพจริงหรือ

ขณะนี้สังคมไทยมีความกังวลสับสนและวิตกไปต่าง ๆ นานาว่าประเทศชาติจะสามารถดำรงความมีศักยภาพที่จะแก้ไขปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจครั้งรุนแรงที่สุดขณะนี้ให้รอดพ้นไปและเจริญก้าวหน้าได้อีกครั้งอย่างที่เคยปรากฏในทศวรรษที่แล้วได้มากน้อยแค่ไหน โดยเฉพาะความปรวิติกรมารวมอยู่ที่ **ทรัพยากรบุคคล** จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เรื่อยมาจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และร่างแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฯลฯ ตลอดจนมาตรการทางสังคมขององค์กรการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก ฯลฯ ล้วนแต่ชี้ประเด็นไปที่ความบกพร่อง ไม่สอดคล้อง ลำห้หลังและอีกมากมายของระบบการศึกษาทุกระดับของประเทศ **ว่าเป็นสาเหตุแห่งวิกฤตทางทรัพยากรบุคคล** จนมีการเรียกร้องให้เร่งปฏิวัติการศึกษาไทย ด้วยเกรงว่าแม้จะปฏิรูปก็อาจไม่ทันการที่จะเผชิญกับสภาวะการณ์ของศตวรรษใหม่ที่กำลังจะมาถึงในอีก 2 ปีข้างหน้า

กระแสความคิดซึ่งชี้ให้สังคมไทย โดยเฉพาะนักวิชาการและผู้บริหารทุกระดับที่เกี่ยวข้องไม่เฉพาะแต่วงการศึกษานั้น เกิดความตื่นตัวและสับสนอาจจะเนื่องมาจาก สาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ

1) ผลงานวิจัยศึกษา เชนเปรียบเทียบจัดอันดับของหน่วยงานในระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ ที่แพร่หลาย อาทิ The World Competitiveness Year Book ของ International Institute for Management Development (IMD) ซึ่งแสดงความอ่อนด้อยของความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติของไทย Human Resource Development Outlook ของ Pacific Economic Cooperation Council ซึ่งแสดงข้อมูลเกี่ยวกับความด้อยคุณภาพของแรงงานไทย ในกลุ่มประเทศเอเชียแปซิฟิก อัตราส่วนนักวิทยาศาสตร์ วิศวกร และช่างเทคนิคต่อประชากรของประเทศต่างๆ จากรายงานของ UNESCO, การประเมินผล การเรียนของ International Association for the Evaluation of Education Achievement (IEA) รวมทั้งการจัดอันดับมหาวิทยาลัยของประเทศในเอเชียและแปซิฟิกของ Asiaweek ฯลฯ

ข้อสรุปของนักวิชาการและผู้เกี่ยวข้อง จึงไปในทางลบคือเนื่องจากระบบการจัดการศึกษาของชาติล้มเหลว และนำไปสู่ผลลัพธ์ คือ **ยอมรับว่าทรัพยากรบุคคลไทยด้วยคุณภาพ**

2) ความพยายามเรียกร้องผลักดันกระแสสังคมให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา ชนิดทั้งปฏิรูป หรือปฏิวัติ โดยอนุมานจากหลักฐานต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในประการแรก สิ่งทีปรากฏเป็นรูปธรรมมี อาทิ การกำหนดให้การศึกษาภาคบังคับเป็น 12 ปี ตามรัฐธรรมนูญ ปัจจุบัน การผลักดันร่างแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีความครอบคลุมกระบวนการต่าง ๆ อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะการประกันคุณภาพการจัดการศึกษา และการพัฒนาความทันสมัยในกลไก และอาจก้าวไปถึงการจัดการบริหารระดับชาติให้หน่วยงานต่าง ๆ เช่น

กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย ฯลฯ อยู่ภายใต้หน่วยงานกลางทางด้านการศึกษา เป็นต้น

ข้อสรุป จึงเสริมความเชื่อในผลลัพธ์ในประการแรกคือ ต้องปฏิวัติระบบการจัดการศึกษา เพราะที่ผ่านมา **ล้มเหลว ทำให้ทรัพยากรบุคคลไทยด้อยคุณภาพ**

3) ความเชื่อที่ว่า เมื่อสามารถจัดการให้ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตมีคุณภาพดี ปรับปรุงกระบวนการให้มีประสิทธิภาพดี ผลที่ได้ก็ควรจะเป็นที่ปรารถนาคือดี จึงปรากฏว่าได้มีการระดมเงินทองจำนวนมหาศาล เพื่อสนองความเชื่อดังกล่าว ทั้งด้วยงบประมาณของชาติ ด้วยเงินกู้จากนานาประเทศ ด้วยการระดมความร่วมมือของสาธารณชนทุกหมู่เหล่าอย่างต่อเนื่อง ฯลฯ

ข้อสรุป จึงสอดคล้องว่าต้องลงทุนทั้ง เงิน เวลา การยกย่อง ฯลฯ **เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือ เพื่อให้ทรัพยากรบุคคลไทยมีคุณภาพดีขึ้น**

บทความนี้ ตั้งใจจะสะท้อนมุมมองที่ต่างไปจากข้อสรุปดังกล่าว ทั้ง 3 ประการ กล่าวคือ

1) ข้อมูล งานวิจัย การจัดอันดับ บทความ ฯลฯ ที่ใช้เป็นเกณฑ์ เพื่อสรุปว่า ทรัพยากรบุคคลไทยด้อยคุณภาพนั้น ถ้านำมาวิเคราะห์ให้ลึกซึ่งถึงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินการ แหล่งที่มาของข้อมูล เทคนิคการวิเคราะห์ ฯลฯ อาจจะมีข้อสังเกตหลายประการ อาทิ องค์การระดับโลกมีวัตถุประสงค์ยกมาตรฐานกลาง และมีเจตนารมณ์ให้ทุก ๆ ประเทศได้มีโอกาสรับรู้จุดยืนของตน เพื่อนำไปปรับปรุงตามสภาพแวดล้อม และความสำคัญก่อนหลังของสังคมนั้น ๆ มิใช่จะเอามาใช้เปรียบเทียบโดยไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมของสังคม และข้อจำกัดทางด้านอื่น ๆ ทำนองประเทศร่ำรวยย่อมมีดรรชนีต่าง ๆ สูงกว่า หรือดีกว่าประเทศกำลังพัฒนาหรือยากจน หรือองค์การการค้าได้ใช้เทคนิคการจัดอันดับ ซึ่งเป็นผลของเทคนิคการจัดการในช่วง 1990 ลงมาคือ Benchmarking แล้วเผยแพร่ และมีมาตรการต่าง ๆ ที่ล้วนเป็นกิจกรรมเพื่อธุรกิจของสิ่งพิมพ์ หรือสถาบันจัดอันดับนั้น ๆ สิ่งปรากฏเสมอ ๆ มักเป็นเรื่องข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากมาตรฐานที่ใช้ของแต่ละประเทศ ความร่วมมือของการให้ข้อมูล และวัฒนธรรมองค์กรของบางประเทศที่ไม่คุ้นเคยกับการเปิดเผยข้อมูลเพื่อสาธารณะ รวมทั้งคุณภาพของผู้ดำเนินการ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีหลาย ๆ กรณีที่ข้อมูลที่ปรากฏของบางประเทศ สืบเนื่องมาจากนโยบายการปกครองของประเทศสังคมนิยมที่ละเลยเสรีภาพส่วนบุคคลในการศึกษาเยาวชนของประเทศนั้น ๆ จึงถูกฝึกฝนให้มีปมเด่นในบางเรื่องที่ประเทศจะยกมาเป็นข้ออ้างในระดับนานาชาติ เพื่อเหตุผลทางการเมือง ความเชื่อของผู้นำนานาประการ และที่รุนแรงมาก คือ ประเทศคู่แข่งของไทยในละแวกเดียวกันที่พยายามสร้างปมเด่น เพื่อผลักดันประเทศของตนให้ล้าหน้าทางเศรษฐกิจอย่างท่วมเท จนเรียกว่า ถ้าทำโคลนนิ่งคนทั้ง 3 ล้าน ได้คงดำเนินการไปนานแล้ว เป็นต้น

ดังนั้น ข้อสังเกตประการแรก คือ ไม่บรรทัดที่นำมาใช้เปรียบเทียบยังขาดความสมบูรณ์พอที่จะด่วนสรุปว่า เพราะการจัดการศึกษาที่ผ่านมามีผลโดยสิ้นเชิง ทำให้ทรัพยากรบุคคลด้อยคุณภาพ เพียงแต่น่าจะเป็นเครื่องมือเตือนสติทำนอง Early Warning ว่าระบบของเราน่าจะมีปัญหาอยู่มาก แนวโน้มของความคิดเห็นนาชาติไปในทิศทางใด หรือตรงกันนั้น ๆ ไม่สอดคล้องเพราะเหตุใด มากกว่าจะด่วนสรุปว่า *ใช่* และแม้สถาบันวิจัยระดับชาติของประเทศเราเองก็ออกมาถล่มซ้ำเติม โดยยึดผลวิจัยเหล่านั้น ชนิดเอาเป็นเอาตาย เพราะสัญญาที่ส่งออกไปในสังคมนาชาติ ซึ่งมีแนวโน้มจะใช้ข้อมูลและการจัดอันดับดังกล่าว เป็นเครื่องมือประกอบการตัดสินใจการลงทุน ทำให้เกิดภาพลักษณ์เป็นไปในทางลบเสริมเข้าไปอีกด้วย เพราะไม่เพียงนิ่งเฉยไม่ได้แฉงยังอุทิศสำหรับสนับสนุนเห็นชอบ ปรากฏการณ์เหล่านี้ ในการประชุม นานาชาติแทบทุกเวที ทั้งนักวิชาการ นักการเมือง ฯลฯ ล้วนแต่ตอกย้ำความเชื่อในทางลบนี้ อย่างสนุกสนาน จนมีคำกล่าวเสมอว่า ผู้ที่วิจารณ์ประเทศไทยได้แสนดีคือคนไทย

2) การปรับปรุงจะโดยปฏิรูปหรือปฏิวัติ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเริ่มต้นจากความเชื่อในประการแรกว่า ที่ผ่านมามีผลจึงเท่ากับยอมรับแนวทางปฏิบัติของประเทศ หรือสังคมอื่นที่มีอันดับสูงกว่า หรือคิดว่าน่าิยมกว่า ผลคือมาตรการเพิ่มจำนวนปีในสถานศึกษา การเพิ่มประสิทธิภาพของหลักสูตรผู้สอบโดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ วิศวกรรม เทคโนโลยี การใช้เทคนิคสารสนเทศ การปรับปรุงคุณภาพและวิธีการเรียนการสอน ฯลฯ จึงเท่ากับยอมรับว่ามีสายสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่นำเข้าและกระบวนการกับผลผลิต และถ้าสมการดังกล่าวได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น ผลผลิตที่ดีขึ้น จะหมายถึง ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพขึ้น น่าจะเป็นตรงกันที่ยังไม่สมบูรณ์ เพราะคุณภาพของทรัพยากรบุคคลนั้น ช่วงชีวิตของการทำงานการประกอบอาชีพมีระยะเวลา และนัยสำคัญกับบุคคลมากกว่า ช่วงชีวิตของการเรียนการศึกษาจะเป็นในสถาบันนอกสถาบันหรือตามอัธยาศัยก็ตาม เพราะความหมายแท้จริงของการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นมีมากกว่ากิจกรรมหรือความพยายามของบุคคลผู้เรียน ที่จริงเป็น **ปฏิริยาโต้ตอบระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมของการทำงานการประกอบอาชีพ** ผลที่เกิดขึ้นเรียกว่า **"ศักยภาพในการทำงาน"** ซึ่งมีความละเอียดอ่อนและซับซ้อนมากกว่า **ทักษะ** หรือ **ความถนัด** ซึ่งเรียนรู้และถ่ายทอดส่งเสริมได้จากกระบวนการศึกษาเล่าเรียน แต่ยังรวมลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ในการทำงาน มาตรฐานความคิด จริยธรรม โลกทัศน์ วิสัยทัศน์ ฯลฯ และหลาย ๆ คุณลักษณะที่ลึกลงไป ถ้าเทียบจากแนวคิดของนักจิตวิทยาที่ว่า องค์ความรู้ของบุคคลนั้น ๆ เริ่มจากการศึกษา ซึ่งเป็นยอดของภูเขาน้ำแข็งเรื่อย ๆ ไปจนถึงระดับกลางและฐานล่างของความคิด และลักษณะนิสัยของความเป็นมนุษย์ ฯลฯ

"ศักยภาพในการทำงาน" จะเกิดขึ้นช้าหรือเร็ว ชัดเจนหรือคลุมเครือเป็นไปตามปัจเจกบุคคล แต่ที่สำคัญขึ้นอยู่กับการจัดสภาพแวดล้อมและการมีปฏิริยาโต้ตอบ ในสภาพจริง ๆ ของการทำงานการประกอบอาชีพ ดังนั้น การทดลองทำ การฝึกงาน การเรียนและสลับการทำงาน ฯลฯ ที่แม้จะมีปรากฏในหลักสูตรบ้าง ก็ยังไม่อาจทดแทนและประกันว่า **"ศักยภาพในการทำงาน"** เมื่อทำงานจริง ๆ จะถ่ายทอดกันได้ ตัวอย่างที่พบเสมอ คือ คนที่เรียน

เก่งเรียนดี แต่ไม่ประสบความสำเร็จในการทำงานประกอบอาชีพ หรือ วิชาการที่เรียน ที่ฝึกอบรม ที่เรียนเพิ่มเติม ฯลฯ ไม่ได้ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน ในอัตราที่คาดคะเนได้เสมอไป

ดังนั้น ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพจากระบบการศึกษาทั้งในสถาบัน นอกสถาบัน และตามอัยาศัย รวมทั้งความเชื่อว่าจะต้องมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมิได้ประกันว่า บุคคลนั้น ๆ จะประสบความสำเร็จในการทำงาน เพราะ **"ศักยภาพในการทำงาน"** ผันแปรไปตามปัจจัยของสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งประกอบด้วย วัฒนธรรมองค์กรที่หลากหลาย ค่านิยม มาตรฐานความคิด ฯลฯ มากมายทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้งที่เลือกได้และเลือกไม่ได้ รวมทั้งไม่ได้เกิดขึ้นอย่างมีระบบมีขั้นตอนที่จะวัดเชิงปริมาณได้ แท้จริงจะปรากฏเป็นรูปธรรมก็ต่อเมื่อได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบภารกิจเป็นหัวหน้า เป็นผู้จัดการ เป็นประธาน ฯลฯ ขององค์กรนั้น หรือเมื่อได้รับค่าตอบแทนรางวัล สิทธิประโยชน์ ฯลฯ เหนือกว่าผู้อื่นโดยเฉพาะเมื่อมีการดำรงชีพที่มีความสุข เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นต้น

3) ความสูญเปล่ามหาศาลได้เกิดขึ้นกับการลงทุนเพื่อการศึกษา ทั้งของรัฐบาลและส่วนตัวบุคคลนั่นเอง เนื่องจากมองข้าม **"ศักยภาพในการทำงาน"** ดังมีตัวอย่างมากมายของบุคลากรต่างระดับการศึกษาในองค์กรเมื่อเริ่มทำงานภายหลัง 5-10 ปี หรือ 15 ปี เมื่อ **"ศักยภาพในการทำงาน"** บรรลุขีดที่พัฒนาสมบูรณ์ตามสภาพของแต่ละคนจะเห็นความแตกต่างชัดเจนว่า ระดับการศึกษาเมื่อเริ่มทำงาน หรือแม้กระทั่งพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ก็ไม่สามารถรับประกันความสำเร็จของบุคคลนั้น ๆ ทั้ง ๆ ที่แน่นอนว่า **ต้นทุนที่สังคมหรือบุคคลเองได้ลงไปมากมาย กว่า บุคคลอื่น** และเมื่อมองภายในระดับชาติจะพบว่างบประมาณทางด้านการศึกษาโดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาทางด้านวิศวกรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีของประเทศไทย หรือประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ได้ทุ่มเทไปมากมายอาจจะสูญเปล่าถ้าแนวคิดทางด้าน **"ศักยภาพในการทำงาน"** หรือการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาของบุคคลกับบัณฑิตอาชีพ ค่าตอบแทน การยอมรับของการทำงาน เข้าด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพยังขาดการเชื่อมโยงกัน อาทิ บัณฑิตวิศวกรรมคนแรกมีผลการเรียนดีเลิศระดับดุษฎีบัณฑิต องค์กรต่าง ๆ ประมูลตัวเข้าทำงานและภายใต้กลไกตลาดแรงงานเสรี ค่าตอบแทนที่ได้รับจึงสูงมาก แต่เปลี่ยนสถานที่ทำงานเกือบทุก 2-3 ปี ด้วยสาเหตุนานาประการ เมื่อ 15-20 ปีต่อมา บุคคลผู้นี้อาจจะประสบความสำเร็จที่จุดหนึ่งขณะที่บัณฑิตรัฐศาสตร์อีกคนหนึ่งเริ่มทำงานในบริษัทข้ามชาติกิจการพลังงาน ตั้งแต่จบปริญญาตรีระดับธรรมดาไม่มีอะไรโดดเด่น แต่เพราะวัฒนธรรมองค์กรของบริษัทข้ามชาติสัญชาติสหรัฐฯ นี้ **"ศักยภาพในการทำงาน"** ของบุคคลผู้นี้ได้รับการจัดเตรียมให้เหมาะสม เริ่มจากหน้าที่การขาย การบริหาร การดูแลสถานที่ ฯลฯ ประกอบกับการพัฒนาที่ต่อเนื่อง 25 ปีต่อมา ได้ดำรงตำแหน่งสูงสุดขององค์กรระดับแนวหน้าของโลก ตัวอย่างทำนองนี้มีมากมาย

4) การแข่งขันภายใต้กติกาสากลที่กำหนดโดยประเทศพัฒนาแล้ว ทำให้ประเทศที่กำลังพัฒนาต่าง ๆ ทุ่มเททรัพยากรเพื่อสร้างบุคลากรให้มีคุณภาพตามที่บริษัทข้ามชาติต้องการ

กล่าวคือ มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมและเทคโนโลยีระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ซึ่งเป็นที่มาของการนิยมจัดอันดับทั้งด้านงบประมาณของประเทศ ทางด้านวิจัยและพัฒนา จำนวนนักวิทยาศาสตร์ต่อประชากร ฯลฯ และบริษัทข้ามชาติต่าง ๆ ก็เคลื่อนย้ายฐานการผลิตจากประเทศของตนทั้งสหรัฐฯ และยุโรป ซึ่งค่าจ้างแรงงานและมาตรฐานสวัสดิการสูง 20-30 เท่าของประเทศกำลังพัฒนาในเอเชีย ยุโรปตะวันออก และลาตินอเมริกา หรือนับเป็น 70-100 เท่าของประเทศใหญ่ ๆ เช่น จีน หรืออินเดีย นอกเหนือไปจากปัจจัยทางด้านการควบคุมสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยาที่แทบจะไม่มีเอาเลย การตัดสินใจผลการได้รับสิทธิพิเศษทั้งทางตรงและทางอ้อม ฯลฯ ประเทศที่ได้ชานนามว่า เสือต่าง ๆ ในเอเชียล้วนมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจไปในทิศทางดังกล่าว

ดังนั้น เมื่อเอาข้อมูลของประเทศไทย ซึ่งโดยโครงสร้างแตกต่างจากฮ่องกง สิงคโปร์ ไต้หวัน เกาหลี โดยสิ้นเชิง มาเปรียบเทียบกับทำนองความเร็วของนักวิ่ง 100 เมตร เมื่อเทียบกับนักวิ่งมาราธอน แต่ตัดจากเฉพาะจุดเดียวเท่านั้น หลังจากบริษัทข้ามชาติที่แข่งขันกันในอุตสาหกรรมระดับโลกต่าง ๆ เช่น สิ่งทอและเสื้อผ้า สินค้าพลาสติก อุปกรณ์ไฟฟ้า เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ ยานยนต์ และพลังงาน เป็นต้น เห็นว่าค่าจ้างแรงงานและเงื่อนไขของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมาตรฐานการครองชีพของประเทศเสือ ๆ ทั้งหลายสูงขึ้น ประเทศไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย เวียดนาม จีนบางส่วน ฯลฯ จึง**ถูกเลือก**เพื่อรับโอกาสไป เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังการประชุมนานาชาติ **พลาซ่าแอคคอร์ด** ที่กดดันให้ค่าเงินเยนสูงมากขึ้น จนญี่ปุ่นต้องขยายฐานการผลิตอุตสาหกรรมต่าง ๆ ออกนอกประเทศ และสิงคโปร์ ฮ่องกง และไต้หวัน ไม่ได้รับสิทธิพิเศษทางศุลกากรหรือจีเอสพีของสหรัฐฯ ตั้งแต่ปี 1985 ทำให้จากปี 1986 มาจนปัจจุบัน ความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย จึงเป็นที่ประจักษ์ในสังคมโลก แต่เนื่องจากลักษณะของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวมีวัฏจักรและลำดับขั้นตอนของตนเอง การเคลื่อนย้ายฐานการผลิตจึงมักจะเริ่มจากกิจกรรมง่าย ๆ การประกอบหรือพื้นฐานที่ธรรมดา ส่วนขั้นตอนสูง ๆ หรือการประกอบสำเร็จสุดท้าย ยังคงอยู่ในประเทศพัฒนาแล้ว หรือแม้แต่ในเสือทั้งหลายในเอเชีย อันเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของการบริหารจัดการยุคโลกาภิวัตน์ ประเทศที่เสนอตัวเข้ารับอานิสงส์ทำนองนี้ ได้ถูกตั้งเงื่อนไขมากมาย อาทิ สิทธิประโยชน์ทางภาษีโดยการส่งเสริมการลงทุน เงื่อนไขทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ลดน้อยลง สาธารณูปโภคที่เอื้ออำนวย เช่น ถนน ไฟฟ้า ท่าเรือ ระบบการเงินการธนาคาร การผลิตบุคลากรระดับมัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา และบัณฑิตหรือสูงกว่า โดยเฉพาะทางด้านวิศวกรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีงบประมาณทางด้านวิจัยและพัฒนา ซึ่งล้วนเป็นต้นทุนทางสังคมมากมาย เพื่อแลกเปลี่ยนการจ้างงาน การส่งออกและเงินตราต่างประเทศ การสู้อุตสาหกรรม การยกระดับมาตรฐานการครองชีพโดยเน้นการอุตสาหกรรมมากกว่า เกษตรกรรม

ในช่วง 10-15 ปีที่ประเทศไทยได้เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ความสูญเปล่าทางการศึกษาจำนวนมากมหาศาลได้เกิดขึ้น อาทิ

ก. ผลผลิตด้านวิศวกรรม และวิทยาศาสตร์ระดับอุดมศึกษาได้ถูกจ้างเข้าสู่ระบบการผลิต การจัดทำหน้าย การบริหารจัดการ ฯลฯ ของบริษัทข้ามชาติจำนวนมาก แต่ลักษณะงานที่ปฏิบัติจริง ๆ ไม่ว่าจะเป็น สายการผลิตในโรงงาน ในห้องปฏิบัติการ หรือในสำนักงาน ล้วนแต่เป็นงานที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษา หรืออาชีวศึกษาก็ปฏิบัติได้ เพียงแต่เพื่อความสะดวกและราคาถูก ที่ทำให้ธุรกิจในระดับนานาชาติจ้างบุคลากรเหล่านี้ได้ เช่น วิศวกรรม จบใหม่ด้วยราคา 15,000-20,000 บาท ที่อาจจะสูงมากในสังคมไทย แต่ถูกกว่าเด็กมัธยมที่เขาต้องจ่ายในสหรัฐ ยุโรป หรือแม้แต่ในสิงคโปร์ หรือไต้หวัน ในขณะที่จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่โรงงานมีช่องทางด้านการประกอบเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีคนงานหลาย ๆ หมื่นคนในประเทศ เราจะมีวิศวกรที่จบปริญญาเป็นร้อย บางแห่งสูงจนแทบไม่น่าเชื่อ เพราะในการปฏิบัติส่วนใหญ่ บัณฑิตเหล่านั้น ทำหน้าที่หัวหน้าคนงาน หรือควบคุมคนงาน ซึ่งในสิงคโปร์หรือไต้หวันใช้ระดับอาชีวศึกษาทำทั้งสิ้น แต่เป็นเพราะค่าจ้างถูก และใช้ภาษาอังกฤษได้พอสมควร หรือบัณฑิตทางด้านเกษตรกรรมเกือบร้อยละ 50 ทำหน้าที่พนักงานขายในบริษัทฯ และเครื่องมือเวชภัณฑ์ ด้วยรายได้สูงถึง 30,000-40,000 บาท ทั้ง ๆ ที่ในยุโรปหรือสหรัฐฯ ใช้แต่ระดับมัธยมศึกษา หรือ อาชีวศึกษาเท่านั้น ฯลฯ

ข. บุคลากรระดับอุดมศึกษาทั้งหลายที่เข้าสู่ตลาดแรงงานในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่เริ่มก่อตัว และขึ้นสูง จุดสูงสุดก่อนเดือนกรกฎาคม 1997 จะมีพฤติกรรมซึ่งสวนทางกับ **"ศักยภาพในการทำงาน"** กล่าวคือ ส่วนใหญ่จะเปลี่ยนงานเกือบทุก ๆ 1-2 ปี โดยเฉพาะทางด้านวิศวกรรม เพราะเกิดปัญหา ขัดแย้งความคาดหวังที่ต้องมาทำงานลักษณะหัวหน้าคนงานในสายการผลิต หรือ เป็นพนักงานขาย ในคราบของนักวิเคราะห์ รวมทั้งความต้องการบุคลากรในอุตสาหกรรมการเงิน/การธนาคาร และธุรกิจ เกี่ยวข้องกับตลาดหลักทรัพย์ ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ กิจการจัดตั้งระบบคอมพิวเตอร์ในสำนักงาน และงานด้านโทรคมนาคม ฯลฯ บัณฑิตสายวิศวกรรม และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี จึงผันตัวเองเข้าสู่สายงานเหล่านี้มากมาย ทั้งประสบความสำเร็จและเป็นเพียงทางผ่าน เพราะอัตราการย้ายงานอยู่ในระดับสูง แต่เมื่อเวลาผ่านไปประสบการณ์ทำงานหลากหลายในสายอาชีพต่าง ๆ **"ศักยภาพในการทำงาน"** ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดปรากฏการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจ และการปลดพนักงานจากกลุ่มพนักงานประเภทคอปกขาว ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน บุคลากรเหล่านี้ จึงอยู่ในสภาพสิ้นหวัง เพราะบินสูงเกินกว่าจะหวนกลับไปสู่สายอาชีพที่ศึกษาเล่าเรียนมา

ค. บุคลากรที่มัวแต่ชื่นชมยินดีกับโอกาสของการจ้างงานและค่าตอบแทนสูงมาก ทำให้แบบแผนการใช้ชีวิตของคนชั้นกลางในวัยต่ำกว่า 40-45 ปี โดยเฉพาะปลาย ๆ 30 ปี มีลักษณะเป็นนักบริโภคนิยม และลืมนัดตามความก้าวหน้าของ **องค์ความรู้** ในสาขาที่เคยศึกษามา ทำให้ไม่สามารถได้รับการจ้างงานได้อีก เพราะล้าพั้งความรู้ที่ศึกษามากี่ล้าสมัยหรือใช้ไม่ได้แล้ว เมื่อไม่มี **"ศักยภาพในการทำงาน"** มาเสริมให้มี **คุณค่าเพิ่ม** ทำให้องค์กรต่าง ๆ เลือกจ้างคนรุ่นใหม่มากกว่า เหตุการณ์ทำนองนี้ปรากฏในยุโรปกล่าวคือ คนรุ่นนี้เมื่อออกจากงานแล้วจะไม่มีโอกาสได้รับการว่าจ้างอีกเลย เพราะในช่วงของวัฏจักรการทำงานอยู่ในระดับสูง

แต่ถ้าขาดคุณค่าเพิ่มที่สะสมมาก่อนหน้านั้น 10-15 ปี บุคลากรกลุ่มนี้จึงอยู่ในสภาพตกเกรดไป ขบวนการสุดท้าย และวิถีชีวิตจะเลือนลอยทำนองจมน้ำนิ่ง ทั้งศักดิ์ศรีของตำแหน่งงานและค่าตอบแทนที่เคยได้รับมาในอดีต ฯลฯ

สรุป ทรัพยากรบุคคลไทยอาจดูเหมือนด้อยคุณภาพ ถ้าใช้มาตรฐานและเกณฑ์เปรียบเทียบทางด้านระบบการจัดการศึกษาและอัตราส่วนของจำนวนปีในสถานศึกษา จำนวนผู้เรียนสายวิศวกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนงบประมาณวิจัยและพัฒนาของประเทศ ฯลฯ แต่สาเหตุที่กำหนดคุณภาพของทรัพยากรบุคคล น่าจะมาจากปัจจัยภายนอกที่ประเทศไทยควบคุมได้ลำบาก คือ การจ้างงานในกลไกตลาดเสรีของธุรกิจยุคโลกาภิวัตน์ ที่มาตรฐานการครองชีพ และค่าจ้างแรงงานของไทยอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะระบบราชการซึ่งเป็นนายจ้างรายสำคัญ ไม่ปรับค่าจ้างข้าราชการระดับกลางและสูง ให้สะท้อนตามความต้องการของตลาดแรงงานในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จึงเกิดการจ้างงานผิดระดับและบิดเบือนคุณภาพของแรงงาน โดยเฉพาะ**"ศักยภาพในการทำงาน"** ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ชี้ออกคุณภาพทรัพยากรบุคคลนั้น ยังขาดการศึกษาและประมวลเข้าไว้ในระบบการจัดการศึกษาของชาติ

ข้อเสนอแนะ

1) เพื่อให้การจัดระบบการศึกษาของชาติในระยะ 10-20 ปีข้างหน้ามีความสัมพันธ์กับระบบการจ้างแรงงานในตลาดแรงงานเสรีที่การแข่งขันมีสูงมาก เพราะประเทศเพื่อนบ้านมีแนวโน้มจะเข้ามาแทนที่การผลิตในหลาย ๆ อุตสาหกรรมด้วยความได้เปรียบที่ประเทศไทยไม่อาจแข่งขันได้ อาทิ ในระดับบนของอุตสาหกรรมไฮเทค ที่มีการลงทุนด้านเครื่องจักรสูง และต้องการบุคลากรมีพื้นฐานทางวิศวกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิงคโปร์ มาเลเซีย ใต้หวัน ฮองกง คงมีความได้เปรียบและเป็นคู่แข่งสำคัญ ในขณะที่ระดับล่างของอุตสาหกรรมใช้กรรมวิธีพื้นฐาน เช่น สิ่งทอและเสื้อผ้า รองเท้า พลาสติก ฯลฯ เป็นโอกาสของอินโดนีเซีย, เวียดนาม บังคลาเทศ อินเดีย จีน ดังนั้น ประเทศไทยจะต้องเลือกตลาดเฉพาะเจาะจงของอุตสาหกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น ตามศักยภาพของทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ และเมื่อผนวกอุตสาหกรรมประเภทที่ไทยมีความได้เปรียบ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การแปรรูปสินค้าเกษตร อาหารทะเล อาหาร/ผลไม้กระป๋อง ปศุสัตว์แปรรูป อาหารกึ่งสำเร็จ อุตสาหกรรมยานยนต์และเครื่องประกอบ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ธรรมชาติ ฯลฯ

ยุทธศาสตร์การผลิตบุคลากรควรอยู่ที่ระดับ **อาชีวศึกษาต้น/สูง** มิใช่ **อุดมศึกษา** เพราะมีโอกาสและปัจจัยทำให้ผลิตได้จำนวนหมื่นๆ แต่ต้องปรับปรุงคุณภาพอย่างมาก เพื่อให้สอดคล้องกับ **"ศักยภาพในการทำงาน"** และความคาดหวังของผู้ต้องการใช้จริง ๆ โดยเป็น **ทักษะ 4** ประการ คือ

1. ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษที่เฉพาะเจาะจงในสายอาชีพและความเข้าใจของ มีใจรักและกล้าใช้
2. ทักษะการใช้เครื่องมือประมวลผลข้อมูลทั้งด้านการผลิต การเงิน การบริหาร ฯลฯ
3. ทักษะการผลิตในกระบวนการผลิตต่อเนื่อง รวมถึงการควบคุมคุณภาพ ฯลฯ
4. ทักษะการแสวงหาลูกค้า การสร้างความพึงพอใจของการบริการ ฯลฯ

เพราะทักษะทั้ง 4 ประการเป็นความต้องการเบื้องต้นของธุรกิจอุตสาหกรรมที่ 21

2) เพื่อให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาบุคลากรในการทำงานที่ต่อเนื่อง จะต้องผนวก บันไดอาชีพและการเจริญก้าวหน้าในสายอาชีพ/อุตสาหกรรมให้ชัดเจน คือ

1. ความพยายามผลักดันนโยบายให้อุตสาหกรรมต่าง ๆ มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ในการผลิตบุคลากร ตามความต้องการและเทคนิคเฉพาะเพิ่มขึ้นตามลำดับขั้น อาทิ อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมโทรคมนาคม อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์ อุตสาหกรรมอาหาร สำเร็จ ฯลฯ โดยพยายามลดจำนวนบุคลากรที่ *ข้ามไปข้ามมา* จากสายอาชีพ/การผลิตอื่น ๆ ให้น้อยที่สุด เช่น การส่งเสริมระบบพัฒนาบุคลากรร่วมกันเป็น 3 ฝ่ายทั้ง นายจ้าง ลูกจ้าง รัฐบาล และมีกลไกให้บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาแล้วก้าวสูงขึ้นตามบันไดอาชีพ รวมทั้งกำหนด มาตรการลงโทษ เมื่อมีการซื้อตัวบุคคลที่อุตสาหกรรมนั้น ๆ ได้ลงทุนพัฒนาไว้ไปใช้ใน อุตสาหกรรม/สายอาชีพอื่น ๆ เช่น ปฏิบัติในมาเลเซีย เกาหลี ฯลฯ

แนวความคิดนี้อาจจะดูเหมือนเป็นการลิดรอนสิทธิของปัจเจกชนในระบบ กลไกตลาดเสรีที่มองผิวเผิน แต่ต้นทุนของสังคมโดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศกำลังพัฒนานั้น ควรถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด มากกว่าจะปล่อยให้ไปไปตามกลไกของระบบ มือใครยาวสาวได้สาวเอา ดังเช่นที่เป็นอยู่ในระบบการจ้างงานของประเทศไทย ในช่วง 10-15 ปีที่ผ่านมา เพราะบริษัทข้ามชาติจะสามารถดึงดูดบุคลากรที่มีคุณภาพได้เท่ากับเงินภาษีของประชาชน ถูกนำมาใช้เพื่อให้บริการแก่บุคลากรกลุ่มเดียวเท่านั้น

2. พยายามผลักดันในการลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ ๆ และการส่งเสริมการลงทุนประกอบการที่ได้รับสิทธิพิเศษทางด้านภาษีอากร และอื่น ๆ ได้มีบทบาทในการพัฒนา บุคลากร ในลักษณะการถ่ายทอดเทคโนโลยีแขนงนั้น ๆ อย่างจริงจังมากกว่าความนิยมลักษณะ ซื้อสำเร็จรูป ที่ผู้ซื้อต้องตกเป็นเบี้ยล่างไปตลอด เพราะไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตหรือ ถ่ายทอดเทคโนโลยีนั้นเลย

แนวความคิดนี้อาจจะดูเหมือนทำให้การส่งเสริมการลงทุนมีข้อจำกัดไม่สามารถ แข่งขันได้กับนานาประเทศที่ต้องการเชิญให้มีการลงทุนในประเทศของตน แต่จากการ ประเมินแนวโน้มของการลงทุนในประเทศที่ใช้นโยบายนี้ เช่น สิงคโปร์ กลับสวนทางเพราะ บริษัทข้ามชาติต่างนิยมลงทุนในระดับการผลิตที่สูงขึ้น เพราะมีบุคลากรที่ได้รับการพัฒนารอง รับ เช่น โมโตโรล่า มีศูนย์พัฒนาบุคลากรที่ทันสมัยที่สุดนอกจากสหรัฐฯ ที่สิงคโปร์ และแม้

เวลาจะผ่านมาเป็น 10 ปี แม้การลงทุนของกิจการสาขาต่าง ๆ ของโมโตโรล่าในประเทศอื่น ๆ ในเอเชียจะเพิ่มขึ้น การลงทุนในสิงคโปร์มิได้ลดลง อุตสาหกรรมอื่น ๆ อาทิ น้ำมันและการพลังงาน คอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ เครื่องใช้ไฟฟ้าสำหรับในครัวเรือน ฯลฯ ล้วนแต่มีศูนย์พัฒนาบุคลากรอย่างสมบูรณ์ในสิงคโปร์ และเมื่อการผลิตขั้นต่ำๆ ต้องโยกย้ายออกไป เพราะต้นทุนลดลง กิจกรรมที่สูงขึ้นยังคงสามารถดำรงอยู่ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับราคาคาดหมายของการส่งเสริมการลงทุนที่ประเทศคาดหมายในเชิงคุณภาพ หรือปริมาณ ขณะนี้อุตสาหกรรมหลากหลายที่ย้ายฐานการผลิตออกนอกประเทศมีแนวโน้มจะมากขึ้นทุกที การคาดหมายระยะยาวและกิจการที่มีคุณภาพน่าจะเหมาะสมกว่ากิจการที่พร้อมจะโยกย้ายไปได้ง่าย ๆ หรือเอาประโยชน์ระยะสั้นๆ เท่านั้น

3) พยายามผลักดันให้ระบบเงินสะสมเลี้ยงชีพมีความนิยม และนำมาใช้มากขึ้นระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง โดยรัฐบาลเอื้ออำนวยด้านระบบภาษี เพราะการสะสมหรือออมทรัพย์ทางอ้อม โดยระบบเงินสะสมเป็นเครื่องมือการบริหารทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บุคคลมีความต่อเนื่องในการทำงานและสะสม **ศักยภาพในการทำงาน** รวมทั้งลดการบริโภคฟุ่มเฟือยระหว่างช่วงต้น ๆ ของการทำงานทำให้ธุรกิจต่าง ๆ ดำเนินไปตามปรกติมากกว่าจะต้องเผชิญภาวะฟองสบู่เป็นช่วง ๆ ไป

แนวคิดนี้ได้พิสูจน์แล้วว่า สิงคโปร์ประสบความสำเร็จ ในขณะที่ต้นตำรับความคิด คือ เยอรมัน อังกฤษ สหรัฐฯ และประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวีย ตลอดจนออสเตรเลีย ฯลฯ ล้มเหลว เนื่องจากระบบเงินสะสมเลี้ยงชีพที่บุคคลต้องหักไว้ 15-20% และบริษัทต้องสมทบในจำนวนเท่า ๆ กัน ทำให้อัตราเงินเฟ้อและการบริโภคฟุ่มเฟือยของคนสิงคโปร์มีน้อยกว่าชาติอื่น ๆ เนื่องจากถูกบังคับให้สะสมไว้สำหรับอนาคต และเงินที่สะสมไว้นั้น สามารถนำมาสร้างที่อยู่อาศัยให้ทุก ๆ คนได้มีสภาพการดำรงชีพตามฐานะได้อย่างวิเศษที่สุด รวมทั้งเวลามีวิกฤตเศรษฐกิจก็สามารถปรับตัวได้ง่าย เพราะการลดเงินสะสมที่หักไว้จากเดิม 20% ลงเป็น 15-10% กระทบการบริหารการเงินของบริษัทและบุคคลน้อยกว่าการลดเงินเดือน ซึ่งกำลังดำเนินอยู่ในประเทศไทย เกาหลี มาเลเซีย ฯลฯ ขณะนี้ การผูกพันบุคคลกับองค์กร ด้วยระบบเงินสะสมเลี้ยงชีพที่ทุก ๆ คนรับผิดชอบ อนาคตของตนเองน่าจะเหมาะสมกว่า การให้ทั้งสังคมร่วมกันรับผิดชอบดังที่กล่าวถึงความล้มเหลวของประเทศพัฒนาแล้ว และประเทศไทยกำลังจะพัฒนาระบบการประกันสังคมรูปแบบที่ล้มเหลวอีก เพราะขาดความรู้ทางด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลและระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ ที่กระแสเงินสดมีความสำคัญมากที่สุดต่อความอยู่รอดของธุรกิจและประเทศ และอนาคตควรเป็นภาระของแต่ละคนที่จะต้องดูแลมิใช่สังคม

4) พยายามผลักดันให้ความคิดเรื่อง **ศักยภาพในการทำงาน** มีความต่อเนื่องในระบบการจัดการศึกษาและการจ้างงานหรือการประกอบอาชีพ ดังนั้นไม่เพียงแต่การจัดการศึกษาในอนาคตควรจะถูกจัดให้อยู่ภายใต้หน่วยงานกลางที่ดูแลทั้งระดับประถม มัธยม อาชีวและอุดมศึกษาแล้ว ยังต้องผนวกงานของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเข้าด้วย เพราะในความหมายกว้าง ๆ ของธุรกิจ ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพนั้น หมายถึง ทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพเมื่อ

ทำงาน และพัฒนาสูงขึ้นเมื่อประสบการณ์ผ่านไป เท่ากับเป็นภาพรวมของความเป็นมนุษย์ในสังคมมากกว่า

แนวคิดนี้อาจจะสวนทางกับวัฒนธรรมไทยที่ให้น้ำหนัก และความคาดหวังของความสำเร็จของบุคคลที่ปริญญาบัตร และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในทำนองเป็นการเริ่มต้นที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ตามมา คือ ช่วงชีวิตของการทำงานประกอบอาชีพไม่ว่าจะอยู่ในองค์กรแบบใดหรือประกอบกิจการเองก็ตาม การสร้างกฎเกณฑ์ของชีวิตการศึกษาโดยยึดติดรูปแบบการสอบปริญญาบัตร พิธีกรรม สถาบันการศึกษา ฯลฯ ทำให้ **ศักยภาพในการทำงาน** ถูกลดความสำคัญลงทำนองได้รับการประกันความสำเร็จของชีวิตไว้แล้ว ในศตวรรษที่ 21 รูปแบบการจ้างงานจะเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง **ศักยภาพในการทำงาน** เท่านั้นจะเป็นเครื่องวัดความสำเร็จของบุคคล ดังคำกล่าวที่ว่า **การมีงานทำยังเป็นรองการมีศักยภาพที่จะทำงานได้เสมอ**

สรุป การที่เมืองไทยจะตามทันศตวรรษใหม่ได้หรือไม่นั้น ทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด คุณภาพของทรัพยากรบุคคลมิได้มาจากระบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับเกณฑ์สากลเท่านั้น ประเทศไทยจะต้องละทิ้งพฤติกรรมบางอย่างในอดีตที่สร้างค่านิยม และความหลงผิดให้ทรัพยากรบุคคลจำนวนมากผูกพันกับปริญญาบัตร พิธีกรรม สถาบันการศึกษา ฯลฯ แล้วเร่งพัฒนากระบวนการต่อเนื่องของศักยภาพในการทำงานเข้ากับระบบการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานของประเทศในระยะ 10-20 ปี อย่างจริง ๆ จัง ๆ

กัน พ่อแม่จะสอนลูกตั้งแต่เกิด ครูจะสอนเด็กเมื่อไปเรียนหนังสือที่โรงเรียน ที่สถาบันการศึกษา ที่มหาวิทยาลัย พระก็สอนพระและเณร ทำงานก็ต้องเรียนรู้วิธีที่จะทำงานให้สำเร็จ แก่เฒ่าก็ต้องเรียนการดำรงชีวิตตามประสาผู้สูงอายุ พ่อเจ็บป่วยวัยชราาก็ไปให้หมอสอน และเมื่อถึงเวลาก็ตาย เป็นอันว่าเรียนจบแล้ว

2. ผมพยายาม “ครู” ว่า ครูมี 2 แบบ คือ ครูอาชีพ และอาชีพครู

ครูอาชีพ คือ ครูที่เป็นครูที่ใจรัก เป็นครูด้วยจิตและวิญญาณ มีความเป็นครูทุกกลมหายใจ ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นครูที่รักห่วงแหน ห่วงใย อาหาร ต่อนักเรียน ต่อศิษย์ดุจลูกในไส้ของตนเอง จะทำทุกวิถีทางที่จะให้ศิษย์เป็นคนดี ไม่ยินยอมให้ศิษย์เป็นคนไม่ดีเป็นอันขาด จะติดตาม สอดส่องศิษย์ทุกเมื่อเชือวัน โดยไม่ละทิ้งและมีความสุขมากในการที่ได้เกิดมาเป็นครูรักเกียรติ เทิดทูนสถาบันครู อย่างภาคภูมิใจ

อาชีพครู คือ ครูที่ใช้วิชาที่ร่ำเรียนมาเป็นเครื่องมือในการหาเลี้ยงชีพ ไม่ได้เป็นครูด้วยความรักสมัครใจ ครูประเภทนี้ ไม่จำเป็นต้องเรียนรู้วิชาครู ไม่จำเป็นต้องมีความเข้าใจวิชาที่ตนสอนมากนัก แต่สอนไปวัน ๆ หนึ่งก็พอแล้ว ศิษย์จะเข้าใจ หรือไม่เข้าใจก็ช่างศิษย์ ไม่สนใจขอให้เงินเดือนตามวิทยฐานะก็พอ ศิษย์จะดีไม่ตี ไม่เป็นธุระ บางคนก็หาอาชีพเสริมทำ เช่น รับจ้างสอนพิเศษ บางรายหนักลงไปอีกถึงรับจ้างแหงหวาย จนแม้แต่ขายยาบ้าก็มี ครูประเภทนี้รัฐได้ประโยชน์ตอบแทนไม่คุ้มค่าและหลายรายนำความความเสียหายมาสู่สถาบันอีกโสดหนึ่งด้วย

ผมโชคดีเหลือเกินที่ได้อยู่ในความดูแลของ “ครูอาชีพ” มาตั้งแต่ ป.1 ถึง ม.6 ที่โรงเรียนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ชื่อ “เคล้า คชาฉัตร” ชีวิตผมที่เติบโตใหญ่มาจนถึงทุกวันนี้ ครูเคล้ามีส่วนสำคัญยิ่ง และผมจะไม่มีวันลืมท่าน

3. ผมเสนอว่า เพื่อให้คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สามารถกำกับนโยบายกำกับดูแลการปฏิบัติงานได้อย่างรัดกุม สมบูรณ์ ต่อเนื่อง และไม่ติดขัด สมควรจะยุบเลิกทบวงมหาวิทยาลัย และต่อไปมหาวิทยาลัยก็จะเป็นอิสระอยู่แล้ว

นอกจาก 3 เรื่อง ที่ผมยกขึ้นมาคุยกันแล้ว เรายังติดลมออกนอกกระเปาะบวาระไปถึงเรื่องการศึกษาของคนจน (สมัยนี้เขาเรียกว่าผู้ด้อยโอกาส) ผมเล่าให้ท่านทั้งหลายเหล่านั้นฟังว่าปรัชญาของผมเมื่อยังอยู่ในทำเนียบมีว่า **“ปัญหาสำคัญที่สุดและยากที่สุดของชาติบ้านเมืองคือ ความยากจน ถ้าเราแก้ปัญหาคความยากจนได้ เราจะแก้ปัญหาคอื่นได้ทั้งหมด”** แต่ผมก็ไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ นั่นไม่ได้หมายความว่า ผมยอมแพ้ เพราะแม้ว่า ขณะนี้ผมมีข้อจำกัดในการช่วยเหลือคนยากจนมาก แต่ผมก็จะทำ และกำลังทำโดยไม่ลดละ ภายในขีดความสามารถและข้อจำกัดที่ผมมีอยู่ ผมและเพื่อน ๆ ช่วยกันทำอย่างมีความสุขและสนุกสนาน ไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย

ผมเล่าให้ท่านเหล่านั้นฟังว่า ผมไปเห็นภาพิตฝรั่งบทหนึ่ง เขาเขียนไว้ตั้งแต่ต้น ค.ศ. 1800 ช่างบังเอิญเหลือเกินที่เกิดมาตรงกับปรัชญาของผมเข้า เขาเขียนไว้ดังนี้

ถ้าอยากมีความสุขสัก 1 ชั่วโมง ก็ให้นอนหลับเสียงีบหนึ่ง
 ถ้าอยากมีความสุขสัก 1 วัน ก็ให้ไปนั่งตากปลา (ฝรั่งเขาคิดอย่างนั้น)
 ถ้าอยากมีความสุขสัก 1 เดือน ก็ให้ไปแต่งงาน
 ถ้าอยากมีความสุขสัก 1 ปี ก็ขอให้ภาวนาให้ได้รับมรดกก่อนใหญ่สักก่อนหนึ่ง
และถ้าอยากมีความสุขต่อชีวิต ก็ให้ช่วยเหลือคนยากจน

ผมยังให้ความเห็นต่อไปอีกว่า สถานการณ์ปัจจุบัน บ่งชี้ชัดว่า ปัญหาที่สำคัญที่สองรองจากปัญหาความยากจน คือ ปัญหายาเสพติด และเมื่อพูดถึงปัญหายาเสพติดแล้ว กระทรวงศึกษาธิการก็ต้องคิด ต้องปรับต้องแก้ หนีไปไหนไม่ได้ เพราะยาเสพติดเกี่ยวข้องกับเยาวชน เพราะยาเสพติดคือภัยอันตรายยิ่งใหญ่ของชาติ ยาเสพติดมิใช่อาชญากรรมสามัญธรรมดา แต่เป็นสิ่งที่อาจจะทำให้ชาติของเราล่มสลายได้

ผมบอกว่าท่านทั้งหลายที่อยู่ด้วยกันว่า ผู้ที่ผลิต คำ และให้ความร่วมมือในธุรกิจสกปรกนี้ ผมเรียกว่า **“ผู้ทรยศต่อชาติ”**

ยิ่งผู้ที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประพฤติปฏิบัติเสียเอง หรือให้ความร่วมมือช่วยเหลือหรือไม่สนใจ เอาหูไปนาเอาตาไปไร่ ยิ่งต้องประณามให้สาสม ให้ได้อาย ไม่กราบไหว้ ไม่คบค้าสมาคมด้วย และพิจารณาโทษเป็นทวีคูณ ตริคูณ การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจึงจะเป็นไปได้

ขอเชิญชวนกระทรวงศึกษาธิการ มาช่วย **“เยาวชนของเรา”** มิให้เข้าไปใกล้ยาเสพติด โดยเด็ดขาดและร่วมกันเล่นงาน **“ผู้ทรยศต่อชาติ”** ให้สูญพันธุ์ไป

กลับมาพูดเรื่องการศึกษาต่อกันอีกนิด ผมอ่าน **“48 ปี กับ ก้าวที่กล้า”** ของคุณสมศักดิ์ จบไป 1 จบแล้ว และพลิกไปพลิกมาอีก 2-3 เที้ยว ผมนิยมคุณสมศักดิ์มานานแล้ว ผมเห็นว่า คุณสมศักดิ์เป็นนักการเมืองหนุ่มที่น่าจะมีอนาคตไกลและแจ่มใส คุณสมศักดิ์ กล้าพูดว่า **“นักการเมืองไม่ใช่เทวดา ไม่ต้องกลัวนักการเมือง”** ผมชอบใจและชื่นใจจริง ๆ ผมเองเคยถามข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มาคนหนึ่งว่า **“คุณกลัวนักการเมืองไหม?”** ข้าราชการผู้นั้นทั้งตกใจและแปลกใจ ไม่คาดคิดมาก่อนว่า จะถูกถามเช่นนั้น คำตอบ คือ เจียบ ไม่ตอบ ผมได้พูดกับท่านผู้นั้นต่อไปอีกว่า **“ถ้าคุณกลัวนักการเมือง คุณอาจจะเจริญก้าวหน้า แต่คุณไม่มีวันจะปฏิบัติหน้าที่ได้สำเร็จ และยิ่งประโยชน์ ยิ่งความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนได้”**

คุณสมศักดิ์ เชื่อว่า **“การศึกษาคือปัจจัยชี้ขาดอนาคตการเมืองการปกครองของไทย”**

คุณสมศักดิ์ เชื่อว่า “อนาคตของประเทศมิได้อยู่ที่อนาคต” แต่อยู่ที่ “ปัจจุบัน”

ผมเชื่อเหมือนกันกับที่คุณสมศักดิ์เชื่อ

หวังว่าคุณสมศักดิ์จะเชื่อผมว่า “ครูอาชีพคือปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการศึกษาของชาติบ้านเมืองของเรา”

โครงการสัมมนา

เรื่อง นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย

1. ความเป็นมา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติความหมายของ “การศึกษาตลอดชีวิต” ไว้ว่า เป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และได้กำหนดความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาว่า ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ ในการจัดการศึกษาให้ยึดหลัก 3 ประการ คือ (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตหรือการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาโดยลำดับ ซึ่งขณะนี้ในหลายประเทศก็ให้ความสำคัญและมีความเคลื่อนไหวเป็นอย่างมาก ทั้งในเชิงของนโยบายและยุทธศาสตร์ ในการสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตแก่ประชาชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ที่ผ่านมาในเดือนกุมภาพันธ์ 2543 สำนักงานฯ ได้จัดสัมมนา เรื่อง “ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต” ซึ่งเป็นการนำเสนอรายงานเรื่อง ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของประเทศสหราชอาณาจักร ผลจากการสัมมนาในวันนั้น สำนักงานฯ จึงได้ขอให้ รศ. ดร. สุมาลี สังข์ศรี ดำเนินการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทยที่คัดสรรเพิ่มเติม ทั้งประเทศในภูมิภาคเอเชีย ยุโรป อเมริกา และออสเตรเลีย รวม 6 ประเทศ และศึกษาสถานภาพปัจจุบันของประเทศไทยที่เกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต แล้วสรุปบทเรียนพร้อมจัดทำข้อเสนอแนะทางในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย

ดังนั้น เพื่อให้มีการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนจนประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิต อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ 2 ประการ คือ 1. เป็นเวทีเพื่อการปรึกษาหารือ พร้อมร่วมกันพิจารณาเสนอแนะนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย และ 2. เพื่อร่วมกันจัดทำสาระของการศึกษาตลอดชีวิต ในแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยสถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ ร่วมกับ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ จึงเห็นสมควรจัดให้มีการสัมมนา เรื่อง “นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย” ขึ้น

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเรียนรู้หลักการและแนวปฏิบัติของการศึกษาตลอดชีวิต ตลอดจนบทเรียนของประเทศที่คิดสรร
- 2) เพื่อร่วมกันระดมความคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และพิจารณาเสนอแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย
- 3) เพื่อร่วมกันจัดทำแผนส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ

3. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้บริหารในเชิงนโยบายและแผนงานของหน่วยงานการศึกษาโดยตรงทุกระดับและประเภทการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ผู้จัดสรรงบประมาณ ผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคเอกชน องค์กร มูลนิธิต่างๆ นักวิชาการ และข้าราชการของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จำนวนรวมทั้งสิ้นประมาณ 200 คน

4. วิธีดำเนินการ

1. นำเสนอผลงานวิจัย เรื่อง “การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ”
2. เสนอประเด็นบทเรียนเพื่อการประยุกต์ใช้จากผลงานวิจัย พร้อมเปิดประเด็นแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย
3. อภิปรายทั่วไป
4. การประชุมกลุ่มย่อยใน 2 หัวข้อ คือ 1) พัฒนาแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย และ 2) จัดทำสาระการศึกษาตลอดชีวิต ในแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ

5. วัน เวลา สถานที่

วันศุกร์ที่ 26 พฤษภาคม 2543 เวลา 08.30 – 16.30 น. ณ ห้องรามอินทรา 2 โรงแรมหลุยส์ แทเวิร์น

6. งบประมาณ

1. กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบค่าใช้จ่ายของผู้เข้าร่วมสัมมนาจากส่วนภูมิภาค

2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดสัมมนา รวมทั้งสิ้นประมาณ 68,000 บาท

7. ผู้รับผิดชอบ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ และสถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ แนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิต
2. ได้ร่วมกันสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ พร้อมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และพิจารณาเสนอแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย
3. ได้ร่วมกันระดมความคิดเพื่อจัดทำแผนส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต
4. ได้ร่วมเป็นเครือข่ายซึ่งกันและกันในการนำพาสังคมไทยไปสู่สังคมการเรียนรู้

กำหนดการสัมมนาทางวิชาการ
เรื่อง นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย
วันศุกร์ที่ 26 พฤษภาคม 2543
เวลา 08.30 – 16.30 น.
ณ ห้องรามอินทรา 2 โรงแรมทูลุส แทเวอร์น

- 08.30-09.00 น. ลงทะเบียน
- 09.00-09.40 น. นำเสนอผลงานวิจัย
“การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21”
 โดย รศ. ดร. สุมาลี สังข์ศรี
 อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- 9.40-10.00 น. พัก – รับประทานอาหารว่าง
- 10.00-11.00 น. อภิปรายนำ เรื่อง **“แนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต”**
 โดย 1. ดร. ชูเกียรติ ลีสุวรรณ
 อาจารย์ประจำภาควิชาส่งเสริมการศึกษา
 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 2. นายชัยณรงค์ อินทรมีทรัพย์
 ประธานกรรมการ บริษัท ซี เอส เอ็น แอนด์ แอสโซซิเอทส์ จำกัด
 ผู้ดำเนินการอภิปราย : ดร. รุ่ง แก้วแดง
 เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- 11.00-12.00 น. อภิปรายทั่วไป
- 12.00-13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00-16.30 น. ประชุมปฏิบัติการ 4 กลุ่ม คือ
 - กลุ่มที่ 1.1 และ 1.2 เน้นแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต
 - กลุ่มที่ 2.1 และ 2.2 เน้นสาระของการศึกษาตลอดชีวิตในแผนการ
 ศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ
- 16.30 น. ปิดการสัมมนา

*ภาคบ่าย น้ำชา – กาแฟ อาหารว่างในห้องประชุม

ทางเลือกของคุณ*

พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์
ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ

“ถ้าคุณกลัวนักการเมือง คุณอาจจะเจริญก้าวหน้า
แต่คุณไม่มีวันจะปฏิบัติหน้าที่ได้สำเร็จ
และยังประโยชน์
ยังความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนได้”

เมื่อคุณสมศักดิ์ ปริตนานันท์กุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ส่งร่าง “คำนำ
เกียรติยศ” มาให้ผมลงนามพร้อมกับร่างหนังสือ “48 ปีกับก้าวที่กล้า” มาให้ผมดู ผมก็นึกขึ้นได้
ว่าวันที่ผมได้รับเชิญจากคุณสมศักดิ์ ให้ไปเปิดงานมหกรรมการศึกษาปี 2000 ที่เมืองทองธานี

หลังจากนั้น ผมก็ไปดูร้านการแสดงของเครื่องเจริญโภคภัณฑ์ มีเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของ
กระทรวงศึกษาธิการตามไปด้วยหลายคน เท่าที่จำได้มี **คุณพนม พงษ์ไพบูลย์** ปลัดกระทรวง
คุณกว้าง รอบคอบ **คุณสุวัฒน์ เงินน้ำ** อธิบดีกรมสามัญศึกษา และ**คุณวีระศักดิ์**
วงศ์สมบัติ รองอธิบดีกรมอาชีวศึกษา กับอีก 2-3 คน ที่ผมต้องขอโทษ เพราะจำชื่อไม่ได้
จำได้ว่ามีข้าราชการผู้หญิงคนหนึ่ง และจากการพูดคุยกันคิดว่าน่าจะเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่
เช่นกัน

เราคุยกันเรื่องการศึกษาระดับต่าง ๆ คุยกันเรื่องคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และ
เรื่องอื่น ๆ หลายเรื่อง

เสียดายที่คุณสมศักดิ์ มิได้อยู่ในวงสนทนาครั้งด้วย

เมื่อคุณสมศักดิ์ ส่งร่างคำนำมาให้ผมลงนาม ผมคิดว่าผมน่าจะนำสาระที่เราคุยกันในวัน
นั้นเติมลงในคำนำด้วย แต่ผมไม่ได้ทำ เพราะเข้าใจว่าคุณสมศักดิ์น่าจะประสงค์ให้หนังสือนี้ออก
โดยเร็ว ไม่สมควรที่จะให้คุณสมศักดิ์ต้องรอนาน จึงควรยกเลิกความคิดนั้นเสีย

การสนทนาในวันนั้นค่อนข้างสนุก และคิดว่าน่าจะมีประโยชน์ เพราะเราคุยกันแบบ
กันเอง ไม่อ้างอิงวิชาการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตรงไปตรงมาจากประสบการณ์ที่ต่างคนต่างมี

ผมให้ความเห็นไป ดังนี้

1. ผมเห็นว่า การศึกษาของคนเริ่มต้นตั้งแต่เกิด และจบลงเมื่อตาย ถ้าสภา
การศึกษาแห่งชาติ เชื่อตามที่ผมมีความเห็นก็ชอบที่จะกำหนดนโยบายการศึกษาให้สอดคล้อง

* บทความจากหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ปีที่ 50 ฉบับที่ 17185 หน้า 20 วันจันทร์ที่ 15 พฤษภาคม 2543

กัน พ่อแม่จะสอนลูกตั้งแต่เกิด ครูจะสอนเด็กเมื่อไปเรียนหนังสือที่โรงเรียน ที่สถาบันการศึกษา ที่มหาวิทยาลัย พระก็สอนพระและเณร ทำงานก็ต้องเรียนรู้วิธีที่จะทำงานให้สำเร็จ แก่เฒ่าก็ต้องเรียนการดำรงชีวิตตามประสาผู้สูงอายุ พ่อเจ็บป่วยวัยชราาก็ไปให้หมอสอน และเมื่อถึงเวลาก็ตาย เป็นอันว่าเรียนจบแล้ว

2. ผมพยายาม “ครู” ว่า ครูมี 2 แบบ คือ ครูอาชีพ และอาชีพครู

ครูอาชีพ คือ ครูที่เป็นครูที่ใจรัก เป็นครูด้วยจิตและวิญญาณ มีความเป็นครูทุกกลมหายใจ ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นครูที่รักห่วงแหน ห่วงใย อาหาร ต่อนักเรียน ต่อศิษย์ดุจลูกในไส้ของตนเอง จะทำทุกวิถีทางที่จะให้ศิษย์เป็นคนดี ไม่ยินยอมให้ศิษย์เป็นคนไม่ดีเป็นอันขาด จะติดตาม สอดส่องศิษย์ทุกเมื่อเชือวัน โดยไม่ละทิ้งและมีความสุขมากในการที่ได้เกิดมาเป็นครูรักเกียรติ เทิดทูนสถาบันครู อย่างภาคภูมิใจ

อาชีพครู คือ ครูที่ใช้วิชาที่ร่ำเรียนมาเป็นเครื่องมือในการหาเลี้ยงชีพ ไม่ได้เป็นครูด้วยความรักสมัครใจ ครูประเภทนี้ ไม่จำเป็นต้องเรียนรู้วิชาครู ไม่จำเป็นต้องมีความเข้าใจวิชาที่ตนสอนมากนัก แต่สอนไปวัน ๆ หนึ่งก็พอแล้ว ศิษย์จะเข้าใจ หรือไม่เข้าใจก็ช่างศิษย์ ไม่สนใจขอให้เงินเดือนตามวิทยฐานะก็พอ ศิษย์จะดีไม่ตี ไม่เป็นธุระ บางคนก็หาอาชีพเสริมทำ เช่น รับจ้างสอนพิเศษ บางรายหนักลงไปอีกถึงรับจ้างแหงหวาย จนแม้แต่ขายยาบ้าก็มี ครูประเภทนี้รัฐได้ประโยชน์ตอบแทนไม่คุ้มค่าและหลายรายนำความความเสียหายมาสู่สถาบันอีกโสดหนึ่งด้วย

ผมโชคดีเหลือเกินที่ได้อยู่ในความดูแลของ “ครูอาชีพ” มาตั้งแต่ ป.1 ถึง ม.6 ที่โรงเรียนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ชื่อ “เคล้า คชาฉัตร” ชีวิตผมที่เติบโตใหญ่มาจนถึงทุกวันนี้ ครูเคล้ามีส่วนสำคัญยิ่ง และผมจะไม่มีวันลืมท่าน

3. ผมเสนอว่า เพื่อให้คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สามารถกำกับนโยบายกำกับดูแลการปฏิบัติงานได้อย่างรัดกุม สมบูรณ์ ต่อเนื่อง และไม่ติดขัด สมควรจะยุบเลิกทบวงมหาวิทยาลัย และต่อไปมหาวิทยาลัยก็จะเป็นอิสระอยู่แล้ว

นอกจาก 3 เรื่อง ที่ผมยกขึ้นมาคุยกันแล้ว เรายังติดลมออกนอกกระเปาะบวาระไปถึงเรื่องการศึกษาของคนจน (สมัยนี้เขาเรียกว่าผู้ด้อยโอกาส) ผมเล่าให้ท่านทั้งหลายเหล่านั้นฟังว่าปรัชญาของผมเมื่อยังอยู่ในทำเนียบมีว่า **“ปัญหาสำคัญที่สุดและยากที่สุดของชาติบ้านเมืองคือ ความยากจน ถ้าเราแก้ปัญหาคความยากจนได้ เราจะแก้ปัญหาคอื่นได้ทั้งหมด”** แต่ผมก็ไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ นั่นไม่ได้หมายความว่า ผมยอมแพ้ เพราะแม้ว่า ขณะนี้ผมมีข้อจำกัดในการช่วยเหลือคนยากจนมาก แต่ผมก็จะทำ และกำลังทำโดยไม่ลดละ ภายในขีดความสามารถและข้อจำกัดที่ผมมีอยู่ ผมและเพื่อน ๆ ช่วยกันทำอย่างมีความสุขและสนุกสนาน ไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย

ผมเล่าให้ท่านเหล่านั้นฟังว่า ผมไปเห็นภาพิตฝรั่งบทหนึ่ง เขาเขียนไว้ตั้งแต่ต้น ค.ศ. 1800 ช่างบังเอิญเหลือเกินที่เกิดมาตรงกับปรัชญาของผมเข้า เขาเขียนไว้ดังนี้

ถ้าอยากมีความสุขสัก 1 ชั่วโมง ก็ให้นอนหลับเสียงีบหนึ่ง
 ถ้าอยากมีความสุขสัก 1 วัน ก็ให้ไปนั่งตากปลา (ฝรั่งเขาคิดอย่างนั้น)
 ถ้าอยากมีความสุขสัก 1 เดือน ก็ให้ไปแต่งงาน
 ถ้าอยากมีความสุขสัก 1 ปี ก็ขอให้ภาวนาให้ได้รับมรดกก่อนใหญ่สักก่อนหนึ่ง
และถ้าอยากมีความสุขต่อชีวิต ก็ให้ช่วยเหลือคนยากจน

ผมยังให้ความเห็นต่อไปอีกว่า สถานการณ์ปัจจุบัน บ่งชี้ชัดว่า ปัญหาที่สำคัญที่สองรองจากปัญหาความยากจน คือ ปัญหายาเสพติด และเมื่อพูดถึงปัญหายาเสพติดแล้ว กระทรวงศึกษาธิการก็ต้องคิด ต้องปรับต้องแก้ หนีไปไหนไม่ได้ เพราะยาเสพติดเกี่ยวข้องกับเยาวชน เพราะยาเสพติดคือภัยอันตรายยิ่งใหญ่ของชาติ ยาเสพติดมิใช่อาชญากรรมสามัญธรรมดา แต่เป็นสิ่งที่อาจจะทำให้ชาติของเราล่มสลายได้

ผมบอกว่าท่านทั้งหลายที่อยู่ด้วยกันว่า ผู้ที่ผลิต ค้า และให้ความร่วมมือในธุรกิจสกปรกนี้ ผมเรียกว่า **“ผู้ทรยศต่อชาติ”**

ยิ่งผู้ที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประพฤติปฏิบัติเสียเอง หรือให้ความร่วมมือช่วยเหลือหรือไม่สนใจ เอาหูไปนาเอาตาไปไร่ ยิ่งต้องประณามให้สาสม ให้ได้อาย ไม่กราบไหว้ ไม่คบค้าสมาคมด้วย และพิจารณาโทษเป็นทวีคูณ ตริคูณ การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจึงจะเป็นไปได้

ขอเชิญชวนกระทรวงศึกษาธิการ มาช่วย **“เยาวชนของเรา”** มิให้เข้าใกล้ยาเสพติด โดยเด็ดขาดและร่วมกันเล่นงาน **“ผู้ทรยศต่อชาติ”** ให้สูญพันธุ์ไป

กลับมาพูดเรื่องการศึกษาต่อกันอีกนิด ผมอ่าน **“48 ปี กับ ก้าวที่กล้า”** ของคุณสมศักดิ์ จบไป 1 จบแล้ว และพลิกไปพลิกมาอีก 2-3 เที้ยว ผมนิยมคุณสมศักดิ์มานานแล้ว ผมเห็นว่า คุณสมศักดิ์เป็นนักการเมืองหนุ่มที่น่าจะมีอนาคตไกลและแจ่มใส คุณสมศักดิ์ กล้าพูดว่า **“นักการเมืองไม่ใช่เทวดา ไม่ต้องกลัวนักการเมือง”** ผมชอบใจและชื่นใจจริง ๆ ผมเองเคยถามข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มาคนหนึ่งว่า **“คุณกลัวนักการเมืองไหม?”** ข้าราชการผู้นั้นทั้งตกใจและแปลกใจ ไม่คาดคิดมาก่อนว่า จะถูกถามเช่นนั้น คำตอบ คือ เจียบ ไม่ตอบ ผมได้พูดกับท่านผู้นั้นต่อไปอีกว่า **“ถ้าคุณกลัวนักการเมือง คุณอาจจะเจริญก้าวหน้า แต่คุณไม่มีวันจะปฏิบัติหน้าที่ได้สำเร็จ และยิ่งประโยชน์ ยังความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนได้”**

คุณสมศักดิ์ เชื่อว่า **“การศึกษาคือปัจจัยชี้ขาดอนาคตการเมืองการปกครองของไทย”**

คุณสมศักดิ์ เชื่อว่า “อนาคตของประเทศมิได้อยู่ที่อนาคต” แต่อยู่ที่ “ปัจจุบัน”

ผมเชื่อเหมือนกันกับที่คุณสมศักดิ์เชื่อ

หวังว่าคุณสมศักดิ์จะเชื่อผมว่า “ครูอาชีพคือปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการศึกษาของชาติบ้านเมืองของเรา”

ทรัพยากรบุคคลไทยต่อคุณภาพจริงหรือ*

ชัยณรงค์ อินทรมีทรัพย์

ประธานกรรมการบริษัท ซี เอส เอ็น แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด

บทสรุปผู้บริหาร

1) ทรัพยากรบุคคลของประเทศไทยยังน่าจะมีศักยภาพในการเผชิญสถานการณ์ของศตวรรษที่ 21 ที่กำลังจะมาถึงในอีก 2 ปีข้างหน้าได้ เพราะความห่วงใยและวิตกในคุณภาพของทรัพยากรบุคคลนั้นมีสาเหตุมาจากการยอมรับเปรียบเทียบ ค่านิยมของการจัดการ และเงื่อนไขของการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้ว ฯลฯ ทั้ง ๆ ที่ยังมีอาจพิสูจน์ได้ว่าการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างทรัพยากรบุคคลไปเพื่อรับใช้กิจการของธุรกิจข้ามชาติในยุคโลกาภิวัตน์นั้น มีนัยสำคัญกับศักยภาพในการทำงานของทรัพยากรบุคคล

2) ความสำคัญเร่งด่วนของการปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษา ควรจะอยู่ที่ระดับมัธยม และอาชีวศึกษา เพราะเป็นความต้องการแท้จริงของตลาดแรงงานที่สอดคล้องกับวัฏจักรของเทคโนโลยี และการดำเนินกิจการของธุรกิจข้ามชาติ โอกาสที่ประเทศไทยจะมีความได้เปรียบเชิงการผลิตอยู่ที่กลุ่มเทคนิคไม่สูง หรือต่ำจนเกินไปของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ภาพลวงตา คือ ทักษะ 4 ประการที่แรงงานไทยขาดมาก คือ ภาษาอังกฤษ การใช้เครื่องมือ ประมวลผลการผลิตในกระบวนการผลิตต่อเนื่อง และการเสาะแสวงหาลูกค้า/การสร้างความพึงพอใจของการบริการ มีใช้ขีดความสามารถทางด้านวิจัยและพัฒนา หรือ กิจกรรมด้านเทคโนโลยีขั้นสูง

3) ความรู้ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลโดยเฉพาะการสร้างศักยภาพในการทำงาน เช่น การจัดโอกาสให้บุคคลได้มีปฏิริยาเพื่อการเรียนรู้ขณะทำงานเพื่อได้พัฒนาขีดความสามารถของตน การบริหารระบบค่าตอบแทน ทั้งระยะสั้น ปานกลาง และระยะยาว ตลอดจนเสริมสร้างบันไดอาชีพในแต่ละอุตสาหกรรมเพื่อลดการสูญเสียโอกาส เนื่องจากการโยกย้ายหรือเปลี่ยนงานบ่อย ๆ น่าจะเป็นกลไกสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการควบคู่ไปกับการปฏิรูประบบการศึกษา โดยมีภาพรวมของการใช้บุคลากรสาขาต่าง ๆ ที่ชัดเจนตามความเป็นจริง เพื่อลดการสูญเสียเปล่าทางด้านต้นทุนสังคม และสร้างเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยให้บุคคลในสังคม

* เอกสารประกอบประเด็นการอภิปรายในการสัมมนา เรื่อง นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย 26 พฤษภาคม 2543 ปรับจากคำบรรยายสาธตในโอกาสสมุณิธิประชากร ครอบรอบ 15 ปี 16 มีนาคม 2541

4) ความต้องการทรัพยากรบุคคลในศตวรรษที่ 21 สำหรับภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม คมนาคม ฯลฯ ที่เป็นกิจการเป็นทางการมีไม่ถึงหนึ่งในสี่ของแรงงานทั้งประเทศ และในบรรดาแรงงานกลุ่มดังกล่าว คาดว่า ประมาณร้อยละสิบห้าเท่านั้น ที่ควรจะมีคุณภาพตามมาตรฐานของการเปรียบเทียบนานาชาติ กล่าวคือ คนที่ทำงานระดับมีความรับผิดชอบทำนองผู้จัดการอีกร้อยละแปดสิบห้าเป็นแรงงานมีฝีมือหรือกึ่งฝีมือเท่านั้น ซึ่งประเทศไทยมีทรัพยากรบุคคลดังกล่าวอยู่มากเกินจำนวนที่อุตสาหกรรมและธุรกิจจะรับได้ ถ้ามีการจัดระบบให้สอดคล้องกันระหว่างอุปสงค์และอุปทาน นั่นคือ ข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผยมีความทันสมัยมากกว่าในปัจจุบัน เพื่อลดการบิดเบือนของการจ้างแรงงาน ตลอดจนการทำงานต่ำกว่าระดับการศึกษาที่เป็นต้นเหตุการเปลี่ยนงานบ่อย ๆ ซึ่งสร้างปัญหาแก่ทุกฝ่าย

ทรัพยากรบุคคลไทยด้วยคุณภาพจริงหรือ

ขณะนี้สังคมไทยมีความกังวลสับสนและวิตกไปต่าง ๆ นานาว่าประเทศชาติจะสามารถดำรงความมีศักยภาพที่จะแก้ไขปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจครั้งรุนแรงที่สุดขณะนี้ให้รอดพ้นไปและเจริญก้าวหน้าได้อีกครั้งอย่างที่เคยปรากฏในทศวรรษที่แล้วได้มากน้อยแค่ไหน โดยเฉพาะความปรวิติกรมารวมอยู่ที่ **ทรัพยากรบุคคล** จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เรื่อยมาจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และร่างแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฯลฯ ตลอดจนมาตรการทางสังคมขององค์กรการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก ฯลฯ ล้วนแต่ชี้ประเด็นไปที่ความบกพร่อง ไม่สอดคล้อง ลำห้หลังและอีกมากมายของระบบการศึกษาทุกระดับของประเทศ **ว่าเป็นสาเหตุแห่งวิกฤตทางทรัพยากรบุคคล** จนมีการเรียกร้องให้เร่งปฏิวัติการศึกษาไทย ด้วยเกรงว่าแม้จะปฏิรูปก็อาจไม่ทันการที่จะเผชิญกับสภาวะการณ์ของศตวรรษใหม่ที่กำลังจะมาถึงในอีก 2 ปีข้างหน้า

กระแสความคิดซึ่งชี้ให้สังคมไทย โดยเฉพาะนักวิชาการและผู้บริหารทุกระดับที่เกี่ยวข้องไม่เฉพาะแต่วงการศึกษานั้น เกิดความตื่นตัวและสับสนอาจจะเนื่องมาจาก สาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ

1) ผลงานวิจัยศึกษา เชนเปรียบเทียบจัดอันดับของหน่วยงานในระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ ที่แพร่หลาย อาทิ The World Competitiveness Year Book ของ International Institute for Management Development (IMD) ซึ่งแสดงความอ่อนด้อยของความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติของไทย Human Resource Development Outlook ของ Pacific Economic Cooperation Council ซึ่งแสดงข้อมูลเกี่ยวกับความด้อยคุณภาพของแรงงานไทย ในกลุ่มประเทศเอเชียแปซิฟิก อัตราส่วนนักวิทยาศาสตร์ วิศวกร และช่างเทคนิคต่อประชากรของประเทศต่างๆ จากรายงานของ UNESCO, การประเมินผล การเรียนของ International Association for the Evaluation of Education Achievement (IEA) รวมทั้งการจัดอันดับมหาวิทยาลัยของประเทศในเอเชียและแปซิฟิกของ Asiaweek ฯลฯ

ข้อสรุปของนักวิชาการและผู้เกี่ยวข้อง จึงไปในทางลบคือเนื่องจากระบบการจัดการศึกษาของชาติล้มเหลว และนำไปสู่ผลลัพธ์ คือ **ยอมรับว่าทรัพยากรบุคคลไทยด้วยคุณภาพ**

2) ความพยายามเรียกร้องผลักดันกระแสสังคมให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา ชนิดทั้งปฏิรูป หรือปฏิวัติ โดยอนุมานจากหลักฐานต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในประการแรก สิ่งทีปรากฏเป็นรูปธรรมมี อาทิ การกำหนดให้การศึกษาภาคบังคับเป็น 12 ปี ตามรัฐธรรมนูญ ปัจจุบัน การผลักดันร่างแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีความครอบคลุมกระบวนการต่าง ๆ อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะการประกันคุณภาพการจัดการศึกษา และการพัฒนาความทันสมัยในกลไก และอาจก้าวไปถึงการจัดการบริหารระดับชาติให้หน่วยงานต่าง ๆ เช่น

กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย ฯลฯ อยู่ภายใต้หน่วยงานกลางทางด้านการศึกษา เป็นต้น

ข้อสรุป จึงเสริมความเชื่อในผลลัพธ์ในประการแรกคือ ต้องปฏิวัติระบบการจัดการศึกษา เพราะที่ผ่านมา **ล้มเหลว ทำให้ทรัพยากรบุคคลไทยด้อยคุณภาพ**

3) ความเชื่อที่ว่า เมื่อสามารถจัดการให้ปัจจัยที่ใช้ในการผลิตมีคุณภาพดี ปรับปรุงกระบวนการให้มีประสิทธิภาพดี ผลที่ได้ก็ควรจะเป็นที่ปรารถนาคือดี จึงปรากฏว่าได้มีการระดมเงินทองจำนวนมหาศาล เพื่อสนองความเชื่อดังกล่าว ทั้งด้วยงบประมาณของชาติ ด้วยเงินกู้จากนานาประเทศ ด้วยการระดมความร่วมมือของสาธารณชนทุกหมู่เหล่าอย่างต่อเนื่อง ฯลฯ

ข้อสรุป จึงสอดคล้องว่าต้องลงทุนทั้ง เงิน เวลา การยกย่อง ฯลฯ **เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือ เพื่อให้ทรัพยากรบุคคลไทยมีคุณภาพดีขึ้น**

บทความนี้ ตั้งใจจะสะท้อนมุมมองที่ต่างไปจากข้อสรุปดังกล่าว ทั้ง 3 ประการ กล่าวคือ

1) ข้อมูล งานวิจัย การจัดอันดับ บทความ ฯลฯ ที่ใช้เป็นเกณฑ์ เพื่อสรุปว่า ทรัพยากรบุคคลไทยด้อยคุณภาพนั้น ถ้านำมาวิเคราะห์ให้ลึกซึ่งถึงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินการ แหล่งที่มาของข้อมูล เทคนิคการวิเคราะห์ ฯลฯ อาจจะมีข้อสังเกตหลายประการ อาทิ องค์การระดับโลกมีวัตถุประสงค์ยกมาตรฐานกลาง และมีเจตนารมณ์ให้ทุก ๆ ประเทศได้มีโอกาสรับรู้จุดยืนของตน เพื่อนำไปปรับปรุงตามสภาพแวดล้อม และความสำคัญก่อนหลังของสังคมนั้น ๆ มิใช่จะเอามาใช้เปรียบเทียบโดยไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมของสังคม และข้อจำกัดทางด้านอื่น ๆ ทำนองประเทศร่ำรวยย่อมมีดรรชนีต่าง ๆ สูงกว่า หรือดีกว่าประเทศกำลังพัฒนาหรือยากจน หรือองค์การการค้าได้ใช้เทคนิคการจัดอันดับ ซึ่งเป็นผลของเทคนิคการจัดการในช่วง 1990 ลงมาคือ Benchmarking แล้วเผยแพร่ และมีมาตรการต่าง ๆ ที่ล้วนเป็นกิจกรรมเพื่อธุรกิจของสิ่งพิมพ์ หรือสถาบันจัดอันดับนั้น ๆ สิ่งปรากฏเสมอ ๆ มักเป็นเรื่องข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากมาตรฐานที่ใช้ของแต่ละประเทศ ความร่วมมือของการให้ข้อมูล และวัฒนธรรมองค์กรของบางประเทศที่ไม่คุ้นเคยกับการเปิดเผยข้อมูลเพื่อสาธารณะ รวมทั้งคุณภาพของผู้ดำเนินการ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีหลาย ๆ กรณีที่ข้อมูลที่ปรากฏของบางประเทศ สืบเนื่องมาจากนโยบายการปกครองของประเทศสังคมนิยมที่ละเลยเสรีภาพส่วนบุคคลในการศึกษาเยาวชนของประเทศนั้น ๆ จึงถูกฝึกฝนให้มีปมเด่นในบางเรื่องที่ประเทศจะยกมาเป็นข้ออ้างในระดับนานาชาติ เพื่อเหตุผลทางการเมือง ความเชื่อของผู้นำนานาประการ และที่รุนแรงมาก คือ ประเทศคู่แข่งของไทยในละแวกเดียวกันที่พยายามสร้างปมเด่น เพื่อผลักดันประเทศของตนให้ล้าหน้าทางเศรษฐกิจอย่างท่วมท้น จนเรียกว่า ถ้าทำโคลนนิ่งคนทั้ง 3 ล้าน ได้คงดำเนินการไปนานแล้ว เป็นต้น

ดังนั้น ข้อสังเกตประการแรก คือ ไม่บรรทัดที่นำมาใช้เปรียบเทียบยังขาดความสมบูรณ์พอที่จะด่วนสรุปว่า เพราะการจัดการศึกษาที่ผ่านมามีผลโดยสิ้นเชิง ทำให้ทรัพยากรบุคคลด้อยคุณภาพ เพียงแต่น่าจะเป็นเครื่องมือเตือนสติทำนอง Early Warning ว่าระบบของเราน่าจะมีปัญหาอยู่มาก แนวโน้มของความคิดเห็นนาชาติไปในทิศทางใด หรือตรงกันนั้น ๆ ไม่สอดคล้องเพราะเหตุใด มากกว่าจะด่วนสรุปว่า *ใช่* และแม้สถาบันวิจัยระดับชาติของประเทศเราเองก็ออกมาถล่มซ้ำเติม โดยยึดผลวิจัยเหล่านั้น ชนิดเอาเป็นเอาตาย เพราะสัญญาที่ส่งออกไปในสังคมนานาชาติ ซึ่งมีแนวโน้มจะใช้ข้อมูลและการจัดอันดับดังกล่าว เป็นเครื่องมือประกอบการตัดสินใจการลงทุน ทำให้เกิดภาพลักษณ์เป็นไปในทางลบเสริมเข้าไปอีกด้วย เพราะไม่เพียงนิ่งเฉยไม่ได้แฉงยังอุทิศสำหรับสนับสนุนเห็นชอบ ปรากฏการณ์เหล่านี้ ในการประชุมนานาชาติแทบทุกเวที ทั้งนักวิชาการ นักการเมือง ฯลฯ ล้วนแต่ตอกย้ำความเชื่อในทางลบนี้ อย่างสนุกสนาน จนมีคำกล่าวเสมอว่า ผู้ที่วิจารณ์ประเทศไทยได้แสนดีคือคนไทย

2) การปรับปรุงจะโดยปฏิรูปหรือปฏิวัติ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเริ่มต้นจากความเชื่อในประการแรกว่า ที่ผ่านมามีผลจึงเท่ากับยอมรับแนวทางปฏิบัติของประเทศ หรือสังคมอื่นที่มีอันดับสูงกว่า หรือคิดว่าน่านิยมกว่า ผลคือมาตรการเพิ่มจำนวนปีในสถานศึกษา การเพิ่มประสิทธิภาพของหลักสูตรผู้สอบโดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ วิศวกรรม เทคโนโลยี การใช้เทคนิคสารสนเทศ การปรับปรุงคุณภาพและวิธีการเรียนการสอน ฯลฯ จึงเท่ากับยอมรับว่ามีสายสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่นำเข้าและกระบวนการกับผลผลิต และถ้าสมการดังกล่าวได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น ผลผลิตที่ดีขึ้น จะหมายถึง ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพขึ้น น่าจะเป็นตรงกันที่ยังไม่สมบูรณ์ เพราะคุณภาพของทรัพยากรบุคคลนั้น ช่วงชีวิตของการทำงานการประกอบอาชีพมีระยะเวลา และนัยสำคัญกับบุคคลมากกว่า ช่วงชีวิตของการเรียนการศึกษาจะเป็นในสถาบันนอกสถาบันหรือตามอัธยาศัยก็ตาม เพราะความหมายแท้จริงของการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นมีมากกว่ากิจกรรมหรือความพยายามของบุคคลผู้เรียน ที่จริงเป็น **ปฏิริยาโต้ตอบระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมของการทำงานการประกอบอาชีพ** ผลที่เกิดขึ้นเรียกว่า **"ศักยภาพในการทำงาน"** ซึ่งมีความละเอียดอ่อนและซับซ้อนมากกว่า **ทักษะ** หรือ **ความถนัด** ซึ่งเรียนรู้และถ่ายทอดส่งเสริมได้จากกระบวนการศึกษาเล่าเรียน แต่ยังรวมลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ในการทำงาน มาตรฐานความคิด จริยธรรม โลกทัศน์ วิสัยทัศน์ ฯลฯ และหลาย ๆ คุณลักษณะที่ลึกลงไป ถ้าเทียบจากแนวคิดของนักจิตวิทยาที่ว่า องค์ความรู้ของบุคคลนั้น ๆ เริ่มจากการศึกษา ซึ่งเป็นยอดของภูเขาน้ำแข็งเรื่อย ๆ ไปจนถึงระดับกลางและฐานล่างของความคิด และลักษณะนิสัยของความเป็นมนุษย์ ฯลฯ

"ศักยภาพในการทำงาน" จะเกิดขึ้นช้าหรือเร็ว ชัดเจนหรือคลุมเครือเป็นไปตามปัจเจกบุคคล แต่ที่สำคัญขึ้นอยู่กับการจัดสภาพแวดล้อมและการมีปฏิริยาโต้ตอบ ในสภาพจริง ๆ ของการทำงานการประกอบอาชีพ ดังนั้น การทดลองทำ การฝึกงาน การเรียนและสลับการทำงาน ฯลฯ ที่แม้จะมีปรากฏในหลักสูตรบ้าง ก็ยังไม่อาจทดแทนและประกันว่า **"ศักยภาพในการทำงาน"** เมื่อทำงานจริง ๆ จะถ่ายทอดกันได้ ตัวอย่างที่พบเสมอ คือ คนที่เรียน

เก่งเรียนดี แต่ไม่ประสบความสำเร็จในการทำงานประกอบอาชีพ หรือ วิชาการที่เรียน ที่ฝึกอบรม ที่เรียนเพิ่มเติม ฯลฯ ไม่ได้ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน ในอัตราที่คาดคะเนได้เสมอไป

ดังนั้น ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพจากระบบการศึกษาทั้งในสถาบัน นอกสถาบัน และตามอัยาศัย รวมทั้งความเชื่อว่าจะต้องมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมิได้ประกันว่า บุคคลนั้น ๆ จะประสบความสำเร็จในการทำงาน เพราะ **"ศักยภาพในการทำงาน"** ผันแปรไปตามปัจจัยของสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งประกอบด้วย วัฒนธรรมองค์กรที่หลากหลาย ค่านิยม มาตรฐานความคิด ฯลฯ มากมายทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้งที่เลือกได้และเลือกไม่ได้ รวมทั้งไม่ได้เกิดขึ้นอย่างมีระบบมีขั้นตอนที่จะวัดเชิงปริมาณได้ แท้จริงจะปรากฏเป็นรูปธรรมก็ต่อเมื่อได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบภารกิจเป็นหัวหน้า เป็นผู้จัดการ เป็นประธาน ฯลฯ ขององค์กรนั้น หรือเมื่อได้รับค่าตอบแทนรางวัล สิทธิประโยชน์ ฯลฯ เหนือกว่าผู้อื่นโดยเฉพาะเมื่อมีการดำรงชีพที่มีความสุข เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นต้น

3) ความสูญเปล่ามหาศาลได้เกิดขึ้นกับการลงทุนเพื่อการศึกษา ทั้งของรัฐบาลและส่วนตัวบุคคลนั่นเอง เนื่องจากมองข้าม **"ศักยภาพในการทำงาน"** ดังมีตัวอย่างมากมายของบุคลากรต่างระดับการศึกษาในองค์กรเมื่อเริ่มทำงานภายหลัง 5-10 ปี หรือ 15 ปี เมื่อ **"ศักยภาพในการทำงาน"** บรรลุขีดที่พัฒนาสมบูรณ์ตามสภาพของแต่ละคนจะเห็นความแตกต่างชัดเจนว่า ระดับการศึกษาเมื่อเริ่มทำงาน หรือแม้กระทั่งพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ก็ไม่สามารถรับประกันความสำเร็จของบุคคลนั้น ๆ ทั้ง ๆ ที่แน่นอนว่า **ต้นทุนที่สังคมหรือบุคคลเองได้ลงไปมากมาย กว่า บุคคลอื่น** และเมื่อมองภายในระดับชาติจะพบว่างบประมาณทางด้านการศึกษาโดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาทางด้านวิศวกรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีของประเทศไทย หรือประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ได้ทุ่มเทไปมากมายอาจจะสูญเปล่าถ้าแนวคิดทางด้าน **"ศักยภาพในการทำงาน"** หรือการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาของบุคคลกับบัณฑิตอาชีพ ค่าตอบแทน การยอมรับของการทำงาน เข้าด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพยังขาดการเชื่อมโยงกัน อาทิ บัณฑิตวิศวกรรมคนแรกมีผลการเรียนดีเลิศระดับดุษฎีบัณฑิต องค์กรต่าง ๆ ประมูลตัวเข้าทำงานและภายใต้กลไกตลาดแรงงานเสรี ค่าตอบแทนที่ได้รับจึงสูงมาก แต่เปลี่ยนสถานที่ทำงานเกือบทุก 2-3 ปี ด้วยสาเหตุนานาประการ เมื่อ 15-20 ปีต่อมา บุคคลผู้นี้อาจจะประสบความสำเร็จที่จุดหนึ่งขณะที่บัณฑิตรัฐศาสตร์อีกคนหนึ่งเริ่มทำงานในบริษัทข้ามชาติกิจการพลังงาน ตั้งแต่จบปริญญาตรีระดับธรรมดาไม่มีอะไรโดดเด่น แต่เพราะวัฒนธรรมองค์กรของบริษัทข้ามชาติสัญชาติสหรัฐฯ นี้ **"ศักยภาพในการทำงาน"** ของบุคคลผู้นี้ได้รับการจัดเตรียมให้เหมาะสม เริ่มจากหน้าที่การขาย การบริหาร การดูแลสถานที่ ฯลฯ ประกอบกับการพัฒนาที่ต่อเนื่อง 25 ปีต่อมา ได้ดำรงตำแหน่งสูงสุดขององค์กรระดับแนวหน้าของโลก ตัวอย่างทำนองนี้มีมากมาย

4) การแข่งขันภายใต้กติกาสากลที่กำหนดโดยประเทศพัฒนาแล้ว ทำให้ประเทศที่กำลังพัฒนาต่าง ๆ ทุ่มเททรัพยากรเพื่อสร้างบุคลากรให้มีคุณภาพตามที่บริษัทข้ามชาติต้องการ

กล่าวคือ มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมและเทคโนโลยีระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ซึ่งเป็นที่มาของการนิยามจัดอันดับทั้งด้านงบประมาณของประเทศ ทางด้านวิจัยและพัฒนา จำนวนนักวิทยาศาสตร์ต่อประชากร ฯลฯ และบริษัทข้ามชาติต่าง ๆ ก็เคลื่อนย้ายฐานการผลิตจากประเทศของตนทั้งสหรัฐฯ และยุโรป ซึ่งค่าจ้างแรงงานและมาตรฐานสวัสดิการสูง 20-30 เท่าของประเทศกำลังพัฒนาในเอเชีย ยุโรปตะวันออก และลาตินอเมริกา หรือนับเป็น 70-100 เท่าของประเทศใหญ่ ๆ เช่น จีน หรืออินเดีย นอกเหนือไปจากปัจจัยทางด้านการควบคุมสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยาที่แทบจะไม่มีเอาเลย การตัดสินใจผลการได้รับสิทธิพิเศษทั้งทางตรงและทางอ้อม ฯลฯ ประเทศที่ได้ชานนามว่า เสือต่าง ๆ ในเอเชียล้วนมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจไปในทิศทางดังกล่าว

ดังนั้น เมื่อเอาข้อมูลของประเทศไทย ซึ่งโดยโครงสร้างแตกต่างจากฮ่องกง สิงคโปร์ ไต้หวัน เกาหลี โดยสิ้นเชิง มาเปรียบเทียบกับทำนองความเร็วของนักวิ่ง 100 เมตร เมื่อเทียบกับนักวิ่งมาราธอน แต่ตัดจากเฉพาะจุดเดียวเท่านั้น หลังจากบริษัทข้ามชาติที่แข่งขันกันในอุตสาหกรรมระดับโลกต่าง ๆ เช่น สิ่งทอและเสื้อผ้า สินค้าพลาสติก อุปกรณ์ไฟฟ้า เครื่องมือ อิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ ยานยนต์ และพลังงาน เป็นต้น เห็นว่าค่าจ้างแรงงานและเงื่อนไขของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมาตรฐานการครองชีพของประเทศเสือ ๆ ทั้งหลายสูงขึ้น ประเทศไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย เวียดนาม จีนบางส่วน ฯลฯ จึง**ถูกเลือก**เพื่อรับโอกาสไป เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังการประชุมนานาชาติ **พลาซ่าแอคคอร์ด** ที่กดดันให้ค่าเงินเยนสูงมากขึ้น จนญี่ปุ่นต้องขยายฐานการผลิตอุตสาหกรรมต่าง ๆ ออกนอกประเทศ และสิงคโปร์ ฮ่องกง และไต้หวัน ไม่ได้รับสิทธิพิเศษทางศุลกากรหรือจีเอสพีของสหรัฐฯ ตั้งแต่ปี 1985 ทำให้จากปี 1986 มาจนปัจจุบัน ความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย จึงเป็นที่ประจักษ์ในสังคมโลก แต่เนื่องจากลักษณะของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวมีวัฏจักรและลำดับขั้นตอนของตนเอง การเคลื่อนย้ายฐานการผลิตจึงมักจะเริ่มจากกิจกรรมง่าย ๆ การประกอบหรือพื้นฐานที่ธรรมดา ส่วนขั้นตอนสูง ๆ หรือการประกอบสำเร็จสุดท้าย ยังคงอยู่ในประเทศพัฒนาแล้ว หรือแม้แต่ในเสือทั้งหลายในเอเชีย อันเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของการบริหารจัดการยุคโลกาภิวัตน์ ประเทศที่เสนอตัวเข้ารับอานิสงส์ทำนองนี้ ได้ถูกตั้งเงื่อนไขมากมาย อาทิ สิทธิประโยชน์ทางภาษีโดยการส่งเสริมการลงทุน เงื่อนไขทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ลดน้อยลง สาธารณูปโภคที่เอื้ออำนวย เช่น ถนน ไฟฟ้า ท่าเรือ ระบบการเงินการธนาคาร การผลิตบุคลากรระดับมัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา และบัณฑิตหรือสูงกว่า โดยเฉพาะทางด้านวิศวกรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี งบประมาณทางด้านวิจัยและพัฒนา ซึ่งล้วนเป็นต้นทุนทางสังคมมากมาย เพื่อแลกเปลี่ยนการจ้างงาน การส่งออกและเงินตราต่างประเทศ การสู้อุตสาหกรรม การยกระดับมาตรฐานการครองชีพโดยเน้นการอุตสาหกรรมมากกว่า เกษตรกรรม

ในช่วง 10-15 ปีที่ประเทศไทยได้เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ความสูญเปล่าทางการศึกษา จำนวนมหาศาลได้เกิดขึ้น อาทิ

ก. ผลผลิตด้านวิศวกรรม และวิทยาศาสตร์ระดับอุดมศึกษาได้ถูกจ้างเข้าสู่ระบบการผลิต การจัดทำหน้าย การบริหารจัดการ ฯลฯ ของบริษัทข้ามชาติจำนวนมาก แต่ลักษณะงานที่ปฏิบัติจริง ๆ ไม่ว่าจะเป็น สายการผลิตในโรงงาน ในห้องปฏิบัติการ หรือในสำนักงาน ล้วนแต่เป็นงานที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษา หรืออาชีวศึกษาก็ปฏิบัติได้ เพียงแต่เพื่อความสะดวกและราคาถูก ที่ทำให้ธุรกิจในระดับนานาชาติจ้างบุคลากรเหล่านี้ได้ เช่น วิศวกรรม จบใหม่ด้วยราคา 15,000-20,000 บาท ที่อาจจะสูงมากในสังคมไทย แต่ถูกกว่าเด็กมัธยมที่เขาต้องจ่ายในสหรัฐ ยุโรป หรือแม้แต่ในสิงคโปร์ หรือไต้หวัน ในขณะที่จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่โรงงานมีช่องทางด้านการประกอบเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีคนงานหลาย ๆ หมื่นคนในประเทศ เราจะมีวิศวกรที่จบปริญญาเป็นร้อย บางแห่งสูงจนแทบไม่น่าเชื่อ เพราะในการปฏิบัติส่วนใหญ่ บัณฑิตเหล่านั้น ทำหน้าที่หัวหน้าคนงาน หรือควบคุมคนงาน ซึ่งในสิงคโปร์หรือไต้หวันใช้ระดับอาชีวศึกษาทำทั้งสิ้น แต่เป็นเพราะค่าจ้างถูก และใช้ภาษาอังกฤษได้พอสมควร หรือบัณฑิตทางด้านเกษตรกรรมเกือบร้อยละ 50 ทำหน้าที่พนักงานขายในบริษัทฯ และเครื่องมือเวชภัณฑ์ ด้วยรายได้สูงถึง 30,000-40,000 บาท ทั้ง ๆ ที่ในยุโรปหรือสหรัฐฯ ใช้แต่ระดับมัธยมศึกษา หรือ อาชีวศึกษาเท่านั้น ฯลฯ

ข. บุคลากรระดับอุดมศึกษาทั้งหลายที่เข้าสู่ตลาดแรงงานในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่เริ่มก่อตัว และขึ้นสูง จุดสูงสุดก่อนเดือนกรกฎาคม 1997 จะมีพฤติกรรมซึ่งสวนทางกับ **"ศักยภาพในการทำงาน"** กล่าวคือ ส่วนใหญ่จะเปลี่ยนงานเกือบทุก ๆ 1-2 ปี โดยเฉพาะทางด้านวิศวกรรม เพราะเกิดปัญหา ขัดแย้งความคาดหวังที่ต้องมาทำงานลักษณะหัวหน้าคนงานในสายการผลิต หรือ เป็นพนักงานขาย ในคราบของนักวิเคราะห์ รวมทั้งความต้องการบุคลากรในอุตสาหกรรมการเงิน/การธนาคาร และธุรกิจ เกี่ยวข้องกับตลาดหลักทรัพย์ ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ กิจการจัดตั้งระบบคอมพิวเตอร์ในสำนักงาน และงานด้านโทรคมนาคม ฯลฯ บัณฑิตสายวิศวกรรม และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี จึงผันตัวเองเข้าสู่สายงานเหล่านี้มากมาย ทั้งประสบความสำเร็จและเป็นเพียงทางผ่าน เพราะอัตราการย้ายงานอยู่ในระดับสูง แต่เมื่อเวลาผ่านไปประสบการณ์ทำงานหลากหลายในสายอาชีพต่าง ๆ **"ศักยภาพในการทำงาน"** ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดปรากฏการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจ และการปลดพนักงานจากกลุ่มพนักงานประเภทคอปกขาว ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน บุคลากรเหล่านี้ จึงอยู่ในสภาพสิ้นหวัง เพราะบินสูงเกินกว่าจะหวนกลับไปสู่สายอาชีพที่ศึกษาเล่าเรียนมา

ค. บุคลากรที่มัวแต่ชื่นชมยินดีกับโอกาสของการจ้างงานและค่าตอบแทนสูงมาก ทำให้แบบแผนการใช้ชีวิตของคนชั้นกลางในวัยต่ำกว่า 40-45 ปี โดยเฉพาะปลาย ๆ 30 ปี มีลักษณะเป็นนักบริโภคนิยม และลืมนัดตามความก้าวหน้าของ **องค์ความรู้** ในสาขาที่เคยศึกษามา ทำให้ไม่สามารถได้รับการจ้างงานได้อีก เพราะล้าพั้งความรู้ที่ศึกษามากี่ล้าสมัยหรือใช้ไม่ได้แล้ว เมื่อไม่มี **"ศักยภาพในการทำงาน"** มาเสริมให้มี **คุณค่าเพิ่ม** ทำให้องค์กรต่าง ๆ เลือกจ้างคนรุ่นใหม่มากกว่า เหตุการณ์ทำนองนี้ปรากฏในยุโรปกล่าวคือ คนรุ่นนี้เมื่อออกจากงานแล้วจะไม่มีโอกาสได้รับการว่าจ้างอีกเลย เพราะในช่วงของวัฏจักรการทำงานอยู่ในระดับสูง

แต่ถ้าขาดคุณค่าเพิ่มที่สะสมมาก่อนหน้านั้น 10-15 ปี บุคลากรกลุ่มนี้จึงอยู่ในสภาพตกอับไป ขบวนการสุดท้าย และวิถีชีวิตจะเลือนลอยทำนองจมน้ำไม่ลง ทั้งศักดิ์ศรีของตำแหน่งงานและค่าตอบแทนที่เคยได้รับมาในอดีต ฯลฯ

สรุป ทรัพยากรบุคคลไทยอาจดูเหมือนด้อยคุณภาพ ถ้าใช้มาตรฐานและเกณฑ์เปรียบเทียบทางด้านระบบการจัดการศึกษาและอัตราส่วนของจำนวนปีในสถานศึกษา จำนวนผู้เรียนสายวิศวกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนงบประมาณวิจัยและพัฒนาของประเทศ ฯลฯ แต่สาเหตุที่กำหนดคุณภาพของทรัพยากรบุคคล น่าจะมาจากปัจจัยภายนอกที่ประเทศไทยควบคุมได้ลำบาก คือ การจ้างงานในกลไกตลาดเสรีของธุรกิจยุคโลกาภิวัตน์ ที่มาตรฐานการครองชีพ และค่าจ้างแรงงานของไทยอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะระบบราชการซึ่งเป็นนายจ้างรายสำคัญ ไม่ปรับค่าจ้างข้าราชการระดับกลางและสูง ให้สะท้อนตามความต้องการของตลาดแรงงานในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จึงเกิดการจ้างงานผิดระดับและบิดเบือนคุณภาพของแรงงาน โดยเฉพาะ**"ศักยภาพในการทำงาน"** ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ชี้ออกคุณภาพทรัพยากรบุคคลนั้น ยังขาดการศึกษาและประมวลเข้าไว้ในระบบการจัดการศึกษาของชาติ

ข้อเสนอแนะ

1) เพื่อให้การจัดระบบการศึกษาของชาติในระยะ 10-20 ปีข้างหน้ามีความสัมพันธ์กับระบบการจ้างแรงงานในตลาดแรงงานเสรีที่การแข่งขันมีสูงมาก เพราะประเทศเพื่อนบ้านมีแนวโน้มจะเข้ามาแทนที่การผลิตในหลาย ๆ อุตสาหกรรมด้วยความได้เปรียบที่ประเทศไทยไม่อาจแข่งขันได้ อาทิ ในระดับบนของอุตสาหกรรมไฮเทค ที่มีการลงทุนด้านเครื่องจักรสูง และต้องการบุคลากรมีพื้นฐานทางวิศวกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิงคโปร์ มาเลเซีย ใต้หวัน ฮองกง คงมีความได้เปรียบและเป็นคู่แข่งสำคัญ ในขณะที่ระดับล่างของอุตสาหกรรมใช้กรรมวิธีพื้นฐาน เช่น สิ่งทอและเสื้อผ้า รองเท้า พลาสติก ฯลฯ เป็นโอกาสของอินโดนีเซีย, เวียดนาม บังคลาเทศ อินเดีย จีน ดังนั้น ประเทศไทยจะต้องเลือกตลาดเฉพาะเจาะจงของอุตสาหกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ตามศักยภาพของทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ และเมื่อผนวกอุตสาหกรรมประเภทที่ไทยมีความได้เปรียบ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การแปรรูปสินค้าเกษตร อาหารทะเล อาหาร/ผลไม้กระป๋อง ปศุสัตว์แปรรูป อาหารกึ่งสำเร็จ อุตสาหกรรมยานยนต์และเครื่องประกอบ อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ธรรมชาติ ฯลฯ

ยุทธศาสตร์การผลิตบุคลากรควรอยู่ที่ระดับ **อาชีวศึกษาต้น/สูง** มิใช่ **อุดมศึกษา** เพราะมีโอกาสและปัจจัยทำให้ผลิตได้จำนวนหมื่นๆ แต่ต้องปรับปรุงคุณภาพอย่างมาก เพื่อให้สอดคล้องกับ **"ศักยภาพในการทำงาน"** และความคาดหวังของผู้ต้องการใช้จริง ๆ โดยเป็น **ทักษะ 4** ประการ คือ

1. ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษที่เฉพาะเจาะจงในสายอาชีพและความเข้าใจของ มีใจรักและกล้าใช้
2. ทักษะการใช้เครื่องมือประมวลผลข้อมูลทั้งด้านการผลิต การเงิน การบริหาร ฯลฯ
3. ทักษะการผลิตในกระบวนการผลิตต่อเนื่อง รวมถึงการควบคุมคุณภาพ ฯลฯ
4. ทักษะการแสวงหาลูกค้า การสร้างความพึงพอใจของการบริการ ฯลฯ

เพราะทักษะทั้ง 4 ประการเป็นความต้องการเบื้องต้นของธุรกิจอุตสาหกรรมที่ 21

2) เพื่อให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาบุคลากรในการทำงานที่ต่อเนื่อง จะต้องผนวก บันไดอาชีพและการเจริญก้าวหน้าในสายอาชีพ/อุตสาหกรรมให้ชัดเจน คือ

1. ความพยายามผลักดันนโยบายให้อุตสาหกรรมต่าง ๆ มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ในการผลิตบุคลากร ตามความต้องการและเทคนิคเฉพาะเพิ่มขึ้นตามลำดับขั้น อาทิ อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมโทรคมนาคม อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์ อุตสาหกรรมอาหาร สำเร็จ ฯลฯ โดยพยายามลดจำนวนบุคลากรที่ *ข้ามไปข้ามมา* จากสายอาชีพ/การผลิตอื่น ๆ ให้น้อยที่สุด เช่น การส่งเสริมระบบพัฒนาบุคลากรร่วมกันเป็น 3 ฝ่ายทั้ง นายจ้าง ลูกจ้าง รัฐบาล และมีกลไกให้บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาแล้วก้าวสูงขึ้นตามบันไดอาชีพ รวมทั้งกำหนด มาตรการลงโทษ เมื่อมีการซื้อตัวบุคคลที่อุตสาหกรรมนั้น ๆ ได้ลงทุนพัฒนาไว้ไปใช้ใน อุตสาหกรรม/สายอาชีพอื่น ๆ เช่น ปฏิบัติในมาเลเซีย เกาหลี ฯลฯ

แนวความคิดนี้อาจจะดูเหมือนเป็นการลิดรอนสิทธิของปัจเจกชนในระบบ กลไกตลาดเสรีที่มองผิวเผิน แต่ต้นทุนของสังคมโดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศกำลังพัฒนานั้น ควรถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด มากกว่าจะปล่อยให้ไปไปตามกลไกของระบบ มือใครยาวสาวได้สาวเอา ดังเช่นที่เป็นอยู่ในระบบการจ้างงานของประเทศไทย ในช่วง 10-15 ปีที่ผ่านมา เพราะบริษัทข้ามชาติจะสามารถดึงดูดบุคลากรที่มีคุณภาพได้เท่ากับเงินภาษีของประชาชน ถูกนำมาใช้เพื่อให้บริการแก่บุคลากรกลุ่มเดียวเท่านั้น

2. พยายามผลักดันในการลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ ๆ และการส่งเสริมการลงทุนประกอบการที่ได้รับสิทธิพิเศษทางด้านภาษีอากร และอื่น ๆ ได้มีบทบาทในการพัฒนา บุคลากร ในลักษณะการถ่ายทอดเทคโนโลยีแขนงนั้น ๆ อย่างจริงจังมากกว่าความนิยมลักษณะ ซื้อสำเร็จรูป ที่ผู้ซื้อต้องตกเป็นเบี้ยล่างไปตลอด เพราะไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตหรือ ถ่ายทอดเทคโนโลยีนั้นเลย

แนวความคิดนี้อาจจะดูเหมือนทำให้การส่งเสริมการลงทุนมีข้อจำกัดไม่สามารถ แข่งขันได้กับนานาประเทศที่ต้องการเชิญให้มีการลงทุนในประเทศของตน แต่จากการ ประเมินแนวโน้มของการลงทุนในประเทศที่ใช้นโยบายนี้ เช่น สิงคโปร์ กลับสวนทางเพราะ บริษัทข้ามชาติต่างนิยมลงทุนในระดับการผลิตที่สูงขึ้น เพราะมีบุคลากรที่ได้รับการพัฒนารอง รับ เช่น โมโตโรล่า มีศูนย์พัฒนาบุคลากรที่ทันสมัยที่สุดนอกจากสหรัฐฯ ที่สิงคโปร์ และแม้

เวลาจะผ่านมาเป็น 10 ปี แม้การลงทุนของกิจการสาขาต่าง ๆ ของโมโตโรล่าในประเทศอื่น ๆ ในเอเชียจะเพิ่มขึ้น การลงทุนในสิงคโปร์มีได้ลดลง อุตสาหกรรมอื่น ๆ อาทิ น้ำมันและการพลังงาน คอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ เครื่องใช้ไฟฟ้าสำหรับในครัวเรือน ฯลฯ ล้วนแต่มีศูนย์พัฒนาบุคลากรอย่างสมบูรณ์ในสิงคโปร์ และเมื่อการผลิตชิ้นต่ำๆ ต้องโยกย้ายออกไป เพราะต้นทุนลดลง กิจกรรมที่สูงขึ้นยังคงสามารถดำรงอยู่ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับราคาคาดหมายของการส่งเสริมการลงทุนที่ประเทศคาดหมายในเชิงคุณภาพ หรือปริมาณ ขณะนี้อุตสาหกรรมหลากหลายที่ย้ายฐานการผลิตออกนอกประเทศมีแนวโน้มจะมากขึ้นทุกที การคาดหมายระยะยาวและกิจการที่มีคุณภาพน่าจะเหมาะสมกว่ากิจการที่พร้อมจะโยกย้ายไปได้ง่าย ๆ หรือเอาประโยชน์ระยะสั้นๆ เท่านั้น

3) พยายามผลักดันให้ระบบเงินสะสมเลี้ยงชีพมีความนิยม และนำมาใช้มากขึ้นระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง โดยรัฐบาลเอื้ออำนวยด้านระบบภาษี เพราะการสะสมหรือออมทรัพย์ทางอ้อม โดยระบบเงินสะสมเป็นเครื่องมือการบริหารทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บุคคลมีความต่อเนื่องในการทำงานและสะสม **ศักยภาพในการทำงาน** รวมทั้งลดการบริโภคฟุ่มเฟือยระหว่างช่วงต้น ๆ ของการทำงานทำให้ธุรกิจต่าง ๆ ดำเนินไปตามปรกติมากกว่าจะต้องเผชิญภาวะฟองสบู่เป็นช่วง ๆ ไป

แนวคิดนี้ได้พิสูจน์แล้วว่า สิงคโปร์ประสบความสำเร็จ ในขณะที่ต้นตำรับความคิด คือ เยอรมัน อังกฤษ สหรัฐฯ และประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวีย ตลอดจนออสเตรเลีย ฯลฯ ล้มเหลว เนื่องจากระบบเงินสะสมเลี้ยงชีพที่บุคคลต้องหักไว้ 15-20% และบริษัทต้องสมทบในจำนวนเท่า ๆ กัน ทำให้อัตราเงินเฟ้อและการบริโภคฟุ่มเฟือยของคนสิงคโปร์มีน้อยกว่าชาติอื่น ๆ เนื่องจากถูกบังคับให้สะสมไว้สำหรับอนาคต และเงินที่สะสมไว้นั้น สามารถนำมาสร้างที่อยู่อาศัยให้ทุก ๆ คนได้มีสภาพการดำรงชีพตามฐานะได้อย่างพิเศษที่สุด รวมทั้งเวลามีวิกฤตเศรษฐกิจก็สามารถปรับตัวได้ง่าย เพราะการลดเงินสะสมที่หักไว้จากเดิม 20% ลงเป็น 15-10% กระทบการบริหารการเงินของบริษัทและบุคคลน้อยกว่าการลดเงินเดือน ซึ่งกำลังดำเนินอยู่ในประเทศไทย เกาหลี มาเลเซีย ฯลฯ ขณะนี้ การผูกพันบุคคลกับองค์กร ด้วยระบบเงินสะสมเลี้ยงชีพที่ทุก ๆ คนรับผิดชอบ อนาคตของตนเองน่าจะเหมาะสมกว่า การให้ทั้งสังคมร่วมกันรับผิดชอบดังที่กล่าวถึงความล้มเหลวของประเทศพัฒนาแล้ว และประเทศไทยกำลังจะพัฒนาระบบการประกันสังคมรูปแบบที่ล้มเหลวอีก เพราะขาดความรู้ทางด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลและระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ ที่กระแสเงินสดมีความสำคัญมากที่สุดต่อความอยู่รอดของธุรกิจและประเทศ และอนาคตควรเป็นภาระของแต่ละคนที่จะต้องดูแลมิใช่สังคม

4) พยายามผลักดันให้ความคิดเรื่อง **ศักยภาพในการทำงาน** มีความต่อเนื่องในระบบการจัดการศึกษาและการจ้างงานหรือการประกอบอาชีพ ดังนั้นไม่เพียงแต่การจัดการศึกษาในอนาคตควรจะถูกจัดให้อยู่ภายใต้หน่วยงานกลางที่ดูแลทั้งระดับประถม มัธยม อาชีวและอุดมศึกษาแล้ว ยังต้องผนวกงานของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเข้าด้วย เพราะในความหมายกว้าง ๆ ของธุรกิจ ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพนั้น หมายถึง ทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพเมื่อ

ทำงาน และพัฒนาสูงขึ้นเมื่อประสบการณ์ผ่านไป เท่ากับเป็นภาพรวมของความเป็นมนุษย์ในสังคมมากกว่า

แนวคิดนี้อาจจะสวนทางกับวัฒนธรรมไทยที่ให้น้ำหนัก และความคาดหวังของความสำเร็จของบุคคลที่ปริญญาบัตร และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในทำนองเป็นการเริ่มต้นที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ตามมา คือ ช่วงชีวิตของการทำงานประกอบอาชีพไม่ว่าจะอยู่ในองค์กรแบบใดหรือประกอบกิจการเองก็ตาม การสร้างกฎเกณฑ์ของชีวิตการศึกษาโดยยึดติดรูปแบบการสอบปริญญาบัตร พิธีกรรม สถาบันการศึกษา ฯลฯ ทำให้ **ศักยภาพในการทำงาน** ถูกลดความสำคัญลงทำนองได้รับการประกันความสำเร็จของชีวิตไว้แล้ว ในศตวรรษที่ 21 รูปแบบการจ้างงานจะเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง **ศักยภาพในการทำงาน** เท่านั้นจะเป็นเครื่องวัดความสำเร็จของบุคคล ดังคำกล่าวที่ว่า **การมีงานทำยังเป็นรองการมีศักยภาพที่จะทำงานได้เสมอ**

สรุป การที่เมืองไทยจะตามทันศตวรรษใหม่ได้หรือไม่ั้น ทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด คุณภาพของทรัพยากรบุคคลมิได้มาจากระบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับเกณฑ์สากลเท่านั้น ประเทศไทยจะต้องละทิ้งพฤติกรรมบางอย่างในอดีตที่สร้างค่านิยม และความหลงผิดให้ทรัพยากรบุคคลจำนวนมากผูกพันกับปริญญาบัตร พิธีกรรม สถาบันการศึกษา ฯลฯ แล้วเร่งพัฒนากระบวนการต่อเนื่องของศักยภาพในการทำงานเข้ากับระบบการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับตลาดแรงงานของประเทศในระยะ 10-20 ปี อย่างจริง ๆ จัง ๆ

“การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21”

: บทเรียนจากผลงานวิจัยและแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษา ตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย

รศ. ดร. ชูเกียรติ ลิสุวรรณ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จากรายงานการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ได้สะท้อนให้เห็นความจำเป็นที่สังคมไทยจะต้องใช้แนวคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศ และได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับแนวนโยบาย เป้าหมาย หลักการ ยุทธศาสตร์ และแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมและน่าจะยึดถือเป็นแนวทางในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทยได้ต่อไป ประเด็นที่ควรจะช่วยกันพิจารณาทบทวนเพิ่มเติมจากข้อเสนอแนวทางดังกล่าวก็คือจะจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของสิ่งที่จะต้องทำเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในแต่ละช่วงเวลากันอย่างไร

จากความจำเป็นที่จะต้องกำหนดแนวนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ที่จะมีผลผูกพันในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มและตลอดช่วงอายุของทุกคน มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายและต้องใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก ทำให้กระบวนการกำหนดนโยบายในเรื่องนี้จะต้องรอบคอบ และเนื่องจากนโยบายที่กำหนดขึ้นเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายจึงน่าจะมาจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

นโยบายที่มีผลกระทบอย่างกว้างขวางและยาวนานอย่างกรณีของการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตนี้จะต้องเป็นนโยบายที่ยืดหยุ่นสามารถใช้ได้กับเงื่อนไขและสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เป็นนโยบายที่ครอบคลุม มีความชัดเจน และสนองตอบความต้องการจำเป็นในการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับคนไทยและสังคมไทยอย่างแท้จริง

นโยบายที่ดีจะต้องวางอยู่บนหลักการที่ทุกคนยอมรับได้ และมีกรอบ ทิศทางการทำงานที่ทำให้เป็นไปตามหลักการและเป้าหมายของนโยบายนั้น ประเด็นเฉพาะหน้าที่น่าจะช่วยกันพิจารณาก็คือ ในเมื่อ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ใช้หลักการของการศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศ ดังนั้น นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตควรจะยึดถือหลักการหรือแนวคิดหลักอะไร จากเอกสารบทสรุปรายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตข้อ 4.3 หลักการของการศึกษา ได้เสนอหลักการจำนวน 15 ประการ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านนโยบายและการดำเนินการในส่วนที่เป็นรายละเอียด ผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบายอาจเลือกพิจารณาว่าหลักการในข้อใดบ้างที่น่าจะยึดถือเป็นหลักการสำหรับนโยบายการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทยต่อไป

กระบวนการสำคัญประการหนึ่งในการกำหนดนโยบายคือ การตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกทางด้านนโยบาย ในขณะที่เดียวกันคุณภาพของการตัดสินใจก็ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่เป็นถูกต้อง และครบถ้วน ในเรื่องนี้น่าจะกล่าวได้ว่าเรามีข้อมูลที่เป็นข้อเสนอจากนักการศึกษาในสวนที่เกี่ยวข้องอยู่พอสมควร งานวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ก็ได้รวบรวมและวิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในประเทศต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ แต่ความรู้ที่ถูกต้อง จำเป็นและเพียงพออย่างเป็นระบบเกี่ยวกับสถานการณ์ของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในประเทศไทยกลับมีไม่มากนัก ผู้ที่สนใจในการกำหนดนโยบายการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตอาจทราบว่าในปัจจุบันสถานการณ์โดยทั่วไปทางด้านนโยบายและกฎหมายว่าด้วยการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทยเป็นอย่างไร แต่เราก็คงไม่มีข้อมูลที่เป็นระบบเกี่ยวกับนโยบาย และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องที่อาจมีผลต่อการกำหนดนโยบาย

การกำหนดนโยบายการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตโดยกำหนดเป้าหมายในอนาคตว่าต้องการเห็นสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ แต่หากไม่มีข้อมูลที่เพียงพอเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน ย่อมเป็นการยากที่จะกำหนดแนวทางและทิศทางการทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอย่างเหมาะสมในเวลาที่กำหนด ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการกำหนดนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตจึงน่าจะครอบคลุมถึงสภาพการณ์ด้านต่าง ๆ ของสังคมไทยในอนาคตข้างหน้า กฎหมายนโยบายด้านการศึกษาและด้านที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน ทฤษฎีการศึกษาและทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมสมัย หน่วยงานที่เคยมีส่วนและอาจมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงานการศึกษาตลอดชีวิต ความเข้มแข็งและระดับความพร้อมของสถาบันทางสังคมในการบริการการศึกษาตลอดชีวิต ภูมิปัญญาทางด้านการศึกษาเท่าที่มีในแต่ละสถาบันและแต่ละชุมชน รวมถึงเรื่องที่เป็นรายละเอียด อย่างเช่น การใช้เวลาว่าง นิสัยทางการเรียนรู้ และค่านิยมทางการศึกษา เป็นต้น ข้อมูลดังกล่าวเป็นเรื่องที่น่าจะต้องศึกษาทำความเข้าใจให้ดีก่อนที่จะกำหนดนโยบายที่เหมาะสมได้ต่อไป

ในกรณีที่ข้อมูลในด้านต่าง ๆ ที่เสนอข้างบนยังไม่พร้อม แต่มีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดนโยบาย ผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายจะต้องประมวลความรู้เท่าที่มีอยู่ เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ที่เสนอข้างบนให้มากที่สุดก่อนที่จะเสนอเป็นนโยบายต่อไป รวมทั้งยอมรับข้อจำกัดของนโยบายที่จัดทำขึ้นจากข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนดังกล่าว และเพื่อให้เป็นผลดีในระยะยาวนโยบายที่เสนอขึ้นในช่วงแรกนี้ควรเป็นนโยบายชั่วคราวที่ค่อนข้างยืดหยุ่นก่อน เมื่อมีความพร้อมด้านข้อมูลมากขึ้นจึงค่อยทบทวนพัฒนาโยบายที่ชัดเจนมากขึ้นต่อไป ในเรื่องเดียวกันนี้ หากสนใจออกกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งโดยธรรมชาติมีลักษณะค่อนข้างตายตัวให้มีผลบังคับใช้ ถึงแม้ว่าจะมีความจำเป็น แต่ก็น่าจะดำเนินการภายหลังเมื่อมีข้อมูลครบถ้วนมากขึ้น ในกรณีที่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอในการกำหนดนโยบายเช่นนี้ ความจำเป็นที่ต้องการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียยิ่งมีมากขึ้น อาจโดยการให้มีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มจากการยกร่างของคณะทำงานผ่านกระบวนการประชาพิจารณ์ในพื้นที่ต่าง ๆ โดยคนกลุ่มต่าง ๆ ก็ได้

ดังที่ได้เสนอในตอนแรกว่านโยบายที่มีผลกระทบอย่างกว้างขวางอย่างกรณีนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตนี้จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย แต่ในกรณีที่การยกร่างดำเนินการโดยกลุ่มคนจำนวนไม่มาก ผู้จะริเริ่มพัฒนาแนวนโยบายจะต้องยอมรับข้อจำกัดของตนและคำนึงถึงความสนใจและความคาดหวังของคนกลุ่มอื่น และระมัดระวังไม่ให้ประสบการณ์และความเคยชินจากการทำงานของตนมีผลต่อแนวนโยบายที่จะพัฒนาขึ้น

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีแนวโน้มว่าทฤษฎีในช่วงหลังได้ให้ความสนใจเรื่องกระบวนการทางการศึกษามากกว่าการสอนแบบเดิม และล่าสุดให้ความสำคัญเรื่องการเรียนรู้มากกว่าการศึกษา ในเชิงนโยบายหากไม่ต้องการใช้คำว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” แทนคำว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน แต่ก็ต้องให้ความสำคัญมากขึ้นทางด้านผู้เรียนทุกวัยและทุกสถานการณ์การเรียนรู้ นโยบายในเรื่องนี้จะต้องให้ความสำคัญทางด้านการเคลื่อนตัวทางฝ่ายผู้เรียน ซึ่งแนวทางที่ดีที่สุดน่าจะเป็นการสร้างวินัย นิสัย พื้นฐาน และทักษะในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองทางด้านผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้แน่ใจได้ว่าแต่ละคนจะได้ประสบการณ์ทางการศึกษาตลอดชีวิต มากกว่าจะฝากความหวังไปที่ฝ่ายจัดซึ่งไม่น่าจะติดตามผู้เรียนแต่ละคนอย่างต่อเนื่องได้

นักวิชาการบางท่านได้เสนอว่าการสร้างสังคมการเรียนรู้จะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ทุกคนในสังคมได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่แนวทางดังกล่าวก็เป็นนามธรรมมาก และเรื่องนี้ก็เป็ปัญหาอีกปัญหาหนึ่ง ในสังคมที่เต็มไปด้วยคนที่ไม่ใส่ใจในการใช้ปัญญาหรือไม่มีค่านิยมที่ใฝ่รู้ย่อมไม่มีทางที่จะเป็นสังคมการเรียนรู้ได้ และสังคมที่ไม่เป็นสังคมการเรียนรู้ย่อมจะสร้างคนที่ใฝ่ศึกษาหาความรู้ได้ยาก การแก้ปัญหาทางลักษณะนี้ต้องใช้ความพยายามสูงมาก และต้องการการแก้ปัญหาหลายด้านคู่กันไป ในเรื่องนี้การศึกษาขั้นพื้นฐานน่าจะเป็นช่องทางสำคัญหนึ่งในนโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ให้เป็นผู้มีนิสัยใฝ่รู้ มีพื้นฐานและทักษะที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม แต่สำหรับประชากรผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนนโยบายที่จะกำหนดต้องอาศัยสถาบันที่มีอยู่ช่วยส่งเสริมนิสัยและความสามารถดังกล่าวให้ได้ นอกเหนือจากการส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องให้แก่กลุ่มคนดังกล่าว

นอกเหนือจากฝ่ายกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการแล้ว ทางด้านผู้ให้บริการก็เป็นฝ่ายที่นโยบายที่จะกำหนดขึ้นต้องพิจารณาทบทวนด้วยความรอบคอบ สถาบัน องค์กรใหม่ ๆ ที่มีศักยภาพในการให้การศึกษาตลอดชีวิตมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งต้องมีการกระตุ้น จูงใจให้เข้ามาร่วมรับผิดชอบ รวมทั้งการพัฒนาขีดความสามารถเพื่อให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตได้อย่างแข็งขัน

ภารกิจในการส่งเสริมและสนับสนุนทั้งแก่ฝ่ายกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้บริการ เพื่อให้เกิดกระบวนการทางการศึกษาตลอดชีวิตเป็นหน้าที่ของหน่วยงานกลางที่อาจจะสร้างขึ้นใหม่หรือการพัฒนาขึ้นจากหน่วยงาน/สถาบันที่มีอยู่เดิม ซึ่งต่างก็มีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน สถาบันกลางนี้มีหน้าที่ให้เกิดกระบวนการร่วมกันในการวางแผน กำหนดเป้าหมาย ประสานงาน ส่งเสริมโดย

แนวทางต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางด้านข้อมูล การพัฒนา รวมทั้งการเชื่อมโยงให้องค์กรต่าง ๆ ทำหน้าที่ให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนด รวมทั้งการติดตามและทบทวนนโยบายที่เกิดขึ้น สำหรับแนวทางที่เป็นรูปธรรมอาจดูเพิ่มเติมจากบทสรุปรายงานข้อ 4.4 ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาตลอดชีวิตของไทย และข้อ 4.5 แนวปฏิบัติการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา
เรื่อง “นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย”
วันศุกร์ที่ 26 พฤษภาคม 2543
โรงแรมหลุยส์ แทเวิร์น กรุงเทพฯ

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

สำนักนายกรัฐมนตรี

• **สำนักงบประมาณ**

1. นายธีรเดช	ฉิรพร	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณ 6
2. น.ส. สมจิตติ	จรรกา	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณ 5

• **สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**

3. นายจิระพันธ์	กัลลประวิทย์	ผู้อำนวยการกองวางแผนทรัพยากรมนุษย์
4. นางวรรณิ	วรรณชาติ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7
5. นางสุจิตราภรณ์		เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7
	นาคะลักษณ์	กองโครงการสังคม
6. น.ส. จีรวัจน์	วงศาโรจน์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 5

กระทรวงศึกษาธิการ

• **สำนักงานปลัดกระทรวง**

7. น.ส. เรณู	ศิโรมาศกุล	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

• **สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ**

8. คุณเต็มดวง	ตรีธัญญพงศ์	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนานโยบายและแผน
9. นางบุษบงค์	มณีภาศ	นักวิชาการศึกษา
10. น.ส. สุภาพร	ศรีมณี	นักวิชาการศึกษา

• **กรมวิชาการ**

11. นางมัลลิกา	นิตยาพร	ผู้อำนวยการศูนย์แนะแนวทางการศึกษาและอาชีพ

• **กรมสามัญศึกษา**

12. นางศุภมาศ	ณ ฤกลาง	ศึกษานิเทศก์

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

● กรรมการศึกษานอกโรงเรียน

13. นายเรวัฒน์	สุธรรม	รองอธิบดีกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
14. นายชัยยศ	อิมสุวรรณ์	ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย
15. นายทวีศักดิ์	วิศิษฎ์กานูร	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร 3
16. นายกุลธร	เลิศสุริยะกุล	ผู้อำนวยการกองส่งเสริมปฏิบัติการ
17. ดร. ชลทิตย์	เอี่ยมสำอางค์	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร 4
18. นางวิภาพร	สุขอุดม	นักวิชาการศึกษา ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา
19. ว่าที่ ร.ต. สิ้น	รองโสภา	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง จังหวัดราชบุรี
20. นายกิจจา	ทิพย์เที่ยงแท้	ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคกลาง จังหวัดราชบุรี
21. น.ส. สุรภี	สกุรัตน์	ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคตะวันออก
22. นางอารีย์	เพชรบุตร	นักวิชาการศึกษา
23. นายปรามโทย์	ด้วงอิม	นักวิชาการศึกษา ฝ่ายพัฒนานโยบาย กองแผนงาน
24. ว่าที่ ร.ต. จิรัชัย	บูรณะฤทธิ์ทวี	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอแม่ฟ้าหลวง
25. ว่าที่ ร.ต. ณรงค์ศักดิ์		ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
	กุลจินต์	
26. นายโมษิต	โมษณสันติ	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ
27. นายวิมล	จำนงบุตร	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดกาญจนบุรี
28. นายสุพล	ทองคำ	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดเชียงราย
29. นายจรรยาพงศ์	จิระมะกร	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดนครราชสีมา
30. นายการุณ	สกุลประดิษฐ์	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดนราธิวาส
31. นายกิตติศักดิ์	รัตนฉายา	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดปทุมธานี

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล		ตำแหน่ง
32.	นายอุดม พรหมแก้วงาม	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดลำปาง
33.	นายฉันทะ พ่วงชิงงาม	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดอ่างทอง
34.	นายจรัส หุ่นอนันต์	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดปัตตานี
35.	นางวิลาวัณย์ ศรศิลป์	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดอุดรธานี
36.	นายเรืองฤทธิ์ ชมพุดมือง	ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎร บริเวณชายแดนจังหวัดเชียงราย
37.	นายสุรพล อรุณรัตน์	ผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
38.	นายดิศกุล เกษมสวัสดิ์	ผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาและการพัฒนาต่อเนื่อง สิรินธร
39.	นายอารีเฟน อับดุลกาเดร์	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้
40.	นายเสวย วงศ์สุวรรณ	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
41.	นายอุดม เปี่ยมเจริญ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดฉะเชิงเทรา
42.	นายประเสริฐ หอมดี	ผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี
43.	นายสมยศ เพิ่มพงศาเจริญ	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตราด
44.	นายจรรยา มะลาดวง	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ร้อยเอ็ด
45.	นายทศพร อินทรพันธ์	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดศรีสะเกษ
46.	นายเอกชัย วาสิกศิริ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดสุพรรณบุรี
47.	นายองอาจ วีรภัทรสกุล	อาจารย์ 3 ระดับ 7 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดขอนแก่น
48.	นายนิคม ทองพิทักษ์	ผู้อำนวยการอุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล		ตำแหน่ง
49. นายอนันต์	ฐิตะประ	หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอบางละมุง
50. นายอุฑู	เชื้อบ่อคา	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอท่าแซะ
51. น.ส. นงลักษณ์	เดชะระพีพงษ์	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอขุนหาญ
52. นายวิมล	ชาญชนบท	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอบ้านแพ้ว
53. นายประพันธ์	บุญสวัสดิ์	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอพะโต๊ะ
54. นายถาวร	พงษ์ชนะ	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดยะลา
55. นายศรารุช	ไชยเสน	หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอลานกระบือ
56. นายโสภณ	นาขวัญ	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอปราณบุรี
57. นายโชคชัย	ไกรนรา	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
58. นายณรงค์พล	ณ ทองสาย	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมืองพัทลุง
59. นายสุเทพ	ยิ้มละมัย	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอสะเดา
60. นางสุพิมล	พงศาพิสุทธิ์	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอมวกเหล็ก
61. นายสมเกียรติ	พุทธสุวรรณ	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมืองสระแก้ว
62. นายวิทยา	สุทธิพุ่ม	ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมืองอุดรดิตถ์
63. นายประกิต	จันทร์ศรี	หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอวิเศษชัยชาญ
64. นางเบ็ญจพร	ราชวิริยารักษ์	อาจารย์ 2 ระดับ 7 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดสมุทรปราการ

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล		ตำแหน่ง
65. นายประกอบ	กุลบุตร	ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนจังหวัดสุรินทร์
66. นายสุรินทร์	กิจนิตย์ชีวี	คณะอนุกรรมการปฏิรูปการศึกษาตลอดชีวิตและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
67. น.ส. สมจิตต์	สกุลยังยืนเจริญ	บุคลากร 8 ว. กรมการศึกษานอกโรงเรียน
68. นางวัชนี	จันทร์โอกุล	นักวิชาการศึกษา 8 ว. กองแผนงานกรมการศึกษานอกโรงเรียน
69. นายขรรค์ชัย	คงเสนห์	นักวิชาการศึกษา 8 ว. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา
70. นายเชาวลิต	ตนานนท์ชัย	อาจารย์ 2 ระดับ 7 ศูนย์การศึกษาทางไกลไทยคม
71. นายวินัย	ไชยทอง	ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครศรีธรรมราช
72. น.ส. วรวรรณ	เบ็ญจนิรัตน์	อาจารย์ 2 ระดับ 7 สถาบันส่งเสริมมาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียน
73. นายวาสินันท์	ศรีสมัย	อาจารย์ 2 ระดับ 7 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง จ. ราชบุรี
74. นายสมบูรณ์	บุรศิริรักษ์	นักวิชาการศึกษา 6 ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา
75. น.ส. พัชรา	สังข์ศรี	อาจารย์ 1 ระดับ 4 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
76. น.ส. อภิรดี	กันเดช	นักวิชาการศึกษา 4 กรมการศึกษานอกโรงเรียน
<ul style="list-style-type: none"> • กรมอาชีวศึกษา 		
77. นางสาวเลขา	คมเสวต	ศึกษานิเทศก์ 7 สำนักงานโครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี
<ul style="list-style-type: none"> • สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 		
78. นางรพีพรรณ	เอกสุภาพันท์	หัวหน้าหน่วยนิเทศก์ ระดับ 9 กองส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
79. นายสำรวม	พฤกษ์เสถียร	ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
80. น.ส. ก้านทิพย์	ชาติวงศ์	นักวิชาการศึกษา 7 ว. กองส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
81. น.ส. ยุวดี	กั้งเกิด	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6 ว. กองนโยบายและแผน

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

• สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

82. ดร. พิสิษฐ์ ศิริรักษ์ รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและฝึกอบรม
83. ผศ. วสันต์ รังรองรัตน์ หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์
84. นายประสงค์ เอี้ยวเจริญ นักวิชาการศึกษาศึกษา 8

• สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

85. น.ส. บังอร เสรีรัตน์ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 5

• ครูสภา

86. นางพรศรี จิมแก้ว ผู้อำนวยการกองวิชาชีพครู
87. นายเทพฤทธิ์ ไชยเสน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6
88. นางปิยพร ศรีนาง นักวิชาการศึกษาศึกษา 6

ทบวงมหาวิทยาลัย

• สำนักงานปลัดทบวงฯ

89. นางจิราพร สุวินทวงศ์ ผู้อำนวยการศูนย์สารสนเทศ

• จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

90. รศ. เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์ รองศาสตราจารย์
91. ผศ. สุพรรณณี สมบุญธรรม รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง
92. ศ. อุ๋นตา นพคุณ คณะครุศาสตร์
93. นางพรทิพย์ โภไคยอุดม นิสิตปริญญาเอก คณะครุศาสตร์
94. นายชาญ มอทิพย์ นิสิตปริญญาเอก คณะครุศาสตร์

• มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

95. รศ. เรณูมาศ มาอุ๋น รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์
96. น.ส. พิภูล เอกวารงกูร อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์

• มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

97. ผศ. ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ ผู้อำนวยการสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

98. ดร. ถนอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล คณะศิลปศาสตร์
 99. นางยุวพร วิชาวิกุล เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6

• มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

100. รศ. ดร. ชูเกียรติ ลีสุวรรณ อาจารย์ประจำภาควิชาส่งเสริมการศึกษา
 คณะศึกษาศาสตร์

• มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

101. รศ.ดร. สุมาลี สังข์ศรี รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
 102. รศ. พรสิทธิ์ พัฒนนานุรักษ์ รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา
 103. รศ. นฤมล ศันสุเรษฐ รองศาสตราจารย์
 104. น.ส. อุษณีย์ โฉมฉายแสง สำนักการศึกษาต่อเนื่อง
 105. นางสนธิยา อินทยศ สำนักการศึกษาต่อเนื่อง
 106. ดร. สมคะเน คำจูน สำนักบริการการศึกษา

• มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

107. ดร. สนอง โลหิตพิเศษ ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
 108. น.ส. สุกัญญา กาหลง ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

• มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

109. ผศ.ดร. ภาณุวัฒน์ สุริยฉัตร ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
 110. ผศ.ดร. ดวงรักษ์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
 นันทวิสารกุล
 111. น.ส. พัชริน จวนวรชัย ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง

• มหาวิทยาลัยศิลปากร

112. ดร.ประเสริฐ อินทร์รักษ์ รองคณบดีคณะศึกษาศาสตร์
 113. ดร.ศิริบุญ งามวิเศษย์ หัวหน้าภาควิชาการศึกษาภายนอกโรงเรียน

• มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

114. รศ.ดร. ประสาร รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
 มาลากุล ณ อยุธยา
 115. อาจารย์สุจิตรา แดงอินทวัฒน์ หัวหน้าสำนักงานฝ่ายวิชาการ

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

• กรมกิจการพลเรือน

127. พอ.หญิง อุษณีย์ เกษมสันต์ หัวหน้าแผนกธุรการส่วนผลิตรายการและข่าว กองทัพบก
128. นายณรงค์ชัย ทิพย์มณี ส่วนผลิตรายการและข่าว ฝ่ายกิจการพลเรือน ศูนย์ปฏิบัติการ กองทัพบก

กระทรวงมหาดไทย

• กรมการปกครอง

- สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น

129. นายเสรี ศรีหะไตร หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน

• กรุงเทพมหานคร

- สำนักการศึกษา

130. นายโสภณ คำนึ่งเนตร นักวิชาการศึกษา

- สำนักสวัสดิการสังคม

131. นางเยาวลักษณ์ สุขทัพบก บรรณารักษ์ 6 สำนักสวัสดิการสังคม
132. นางอรุณวรรณ พิมพาพัฒนโยธิน บรรณารักษ์ 6 สำนักสวัสดิการสังคม

- กรมการแพทย์

133. พ.ท.พญ.กมลพรรณ ชิวพันธ์ศิริ ศูนย์สาธารณสุข 10

องค์กร / มูลนิธิ / กองทุน

134. นางสิริรัตน์ เกษประทุม กรรมการบริหารมูลนิธิเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต
135. นายประสิทธิ์ บุญทรง กรรมการบริหารมูลนิธิเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต
136. นางวิไลวรรณ รอดไพบูลย์ ผู้จัดการแผนกความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย
137. นางนฤมล ลิ้ม ผู้อำนวยการมูลนิธิวิเทศพัฒนา
138. นางสุจิตรา ยิ่งถาวร มูลนิธิเผยแพร่ชีวิตประเสริฐ
139. น.ส. นพวรรณ มิ่งคำ เจ้าหน้าที่โครงการ มูลนิธิวิเทศพัฒนา
140. คุณเพ็ญศรี เคียงศิริ นายกสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

ภาคเอกชน

141. นายชัยณรงค์ อินทรมีทรัพย์ ประธานกรรมการ
บริษัทซี เอส เอ็น แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด
142. นายอุดม เชยกิจวงศ์ ข้าราชการบำนาญ ศึกษาพิเศษ ระดับ 9 กศน.
143. นายเถกิงศักดิ์ ธัญญู ผู้อำนวยการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคล
การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย
144. คุณสุภาพร ตรงตระกูล สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา
145. ดร. สิริกร มณีรินทร์ บริษัทยูโรเปียนโอโตโมบิลส์ จำกัด
146. น.ส. ศศิธร อุดมทรัพย์ หัวหน้าสื่อการสอน โครงการรุ่งอรุณ
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
147. นายชิตชัย มโนน้อม ผู้จัดการศูนย์การศึกษาและฝึกอบรมโตโยต้า
148. นายวารินทร์ ฤกษ์ฉวี รองประธานกรรมการบริหาร
สำนักงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
149. น.ส. ลักษณ์า ลีละยุทธโยธิน ประธานกรรมการบริหาร
บริษัทเซเรบอส (ประเทศไทย) จำกัด
150. นายอภิสิทธิ์ จิตรทนานนท์ ผู้จัดการบริหารฝ่ายการตลาด แผนบุคลากรสัมพันธ์
และส่งเสริมการศึกษา บริษัทดีทีแอมท์ จำกัด
151. น.ส. นิภาพรรณ เจ้าหน้าที่บริหารอาวุโสฝึกอบรม
งามวิทยาพงศ์ บริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)
152. นายสุเทพ สุวรรณสมบูรณ์ พนักงานทรัพยากรบุคคลอาวุโส
การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย
153. ญ.เพียงเพ็ญ ผู้จัดการด้านกฎหมายฝ่ายเวชภัณฑ์และเครื่องมือ
แพทย์ เมฆอรุณรุ่งเรือง บริษัทเบอร์ลีย์คเกอร์ จำกัด (มหาชน)
154. นายเรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์ บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

โรงเรียน

155. นายประณัย สัตยวณิช นายกสมาคมผู้ปกครองและครู
โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
156. นายกมล ศรีวัฒนา ประธานฝ่ายวิชาการ สมาคมผู้ปกครองและครู
โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
157. นางวราภรณ์ ไตรวิทยานุรักษ์ รองประธานฝ่ายวิชาการสมาคมผู้ปกครองและครู
โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

158.	นางนิตยา	เย็นบำรุง	ผู้ช่วยประธานฝ่ายวิชาการ
โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
159.	น.ส. อัจฉรา	กลิ่นขจร	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจันทรสโมสร
160.	นางอาทิตยา	ประทุมสุวรรณ	ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนวัดประดู่ในทรงธรรม
161.	นางเรืองรอง	ผาสุก	ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนอมรินทร์าราม
162.	นายอลงกต	โกมลเกษรภัทร์	ฝ่ายแนะแนว โรงเรียนนวมวิฑูรย์วิทยาลัย
163.	นางมนัสวี	ธาดาสิทธิ์	โรงเรียนนวมวิฑูรย์วิทยาลัย
164.	นางสินีนภา	วัชรภาสกร	อาจารย์ 3 ระดับ 8 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี
165.	น.ส. นฤดี	จารุยาวงศ์	หัวหน้าฝ่ายบุคลากร
โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
166.	คุณพรทิพย์	สุขพงษ์	โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
167.	นางประภา	เจิมมงคลอุดม	โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี
168.	นายปัญญา	ทรงเสรี	โรงเรียนมัธยมวัดสิงห์
169.	ว่าที่ ร.ต. ประดิษฐ์	ศรีรัตน์	โรงเรียนมัธยมวัดมกุฏกษัตริย์

สื่อมวลชน

170.	คุณวิภา	เพทศิริ	หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
171.	คุณศุภกิจฉรีย์	จันทนา	सानปฏิรูป
172.	คุณทงศักดิ์	ขมิน	กรุงเทพธุรกิจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

173.	ดร. รุ่ง	แก้วแดง	เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
174.	ดร. สิริพร	บุญญานันต์	รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
175.	นายสมพงษ์	พละสุรีย์	ที่ปรึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
176.	นางนิรมล	กิตติวิบูลย์	ผู้อำนวยการศูนย์ความสัมพันธ์และความร่วมมือ
ระหว่างประเทศเพื่อการปฏิรูปการศึกษา
177.	นางทิพย์สุดา	สุเมธเสนีย์	ผู้อำนวยการสถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษา
สำหรับเด็กปฐมวัย
178.	น.ส. กุลวิตรา	กังคานนท์	ผู้อำนวยการสถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
179.	น.ส. สุรางค์	วีรกิจพาณิชย์	ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาและวางแผนการศึกษา
แห่งชาติ
180.	น.ส. พุฒิสาร์	อัคคะพู	ผู้อำนวยการกลุ่มงานบริการข้อมูลอินเทอร์เน็ต

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล		ตำแหน่ง
181.	น.ส. นงลักษณ์ พหลเวชช์	นักวิชาการศึกษา ศูนย์พัฒนาและวางแผนการศึกษาแห่งชาติ
182.	นางเรืองรัตน์ วงศ์ปราโมทย์	นักวิชาการศึกษา สำนักงานโครงการปฏิรูปอุดมศึกษา
183.	นางประดับ สุภกิจ	นักวิชาการศึกษา สำนักงานโครงการปฏิรูปอุดมศึกษา
184.	น.ส. จิตรา มาตานุสรณ์	นักวิชาการศึกษา กลุ่มงานปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน
185.	น.ส. อังคณา สำเภาประเสริฐ	นักวิชาการศึกษา ศูนย์พัฒนาและวางแผนการศึกษาแห่งชาติ
186.	น.ส. จิรศรี อนวัชกุล	นักวิชาการศึกษา ศูนย์พัฒนาและวางแผนการศึกษาแห่งชาติ
187.	นายสมศักดิ์ จัตตุพรพงษ์	นักวิชาการศึกษา ศูนย์พัฒนาและวางแผนการศึกษาแห่งชาติ
188.	น.ส. วิไลลักษณ์ ผดุงกิตติมาลย์	นักวิชาการศึกษา กลุ่มรายงานการศึกษา
189.	นายสวัสดิ์ ภูทอง	นักวิชาการศึกษา ศูนย์เครือข่ายการศึกษาไทย
190.	นางจุรีภรณ์ จันทรมาฏ	นักวิชาการศึกษา ศูนย์เครือข่ายการศึกษาไทย
191.	น.ส. วัลภา เล็กพัฒนานนท์	นักวิชาการศึกษา สถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญา และการศึกษาไทย
192.	น.ส. วัลลภัตม์ ศรีทองสุข	นักวิชาการศึกษา ศูนย์ประชาสัมพันธการศึกษาแห่งชาติ
193.	น.ส. อมรา รสสุข	นักวิชาการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
194.	นางสุชาดา ไชยรัตน์	นักวิชาการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
195.	น.ส. กอบสุข อัดถิ	นักวิชาการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
196.	น.ส. สุชารัตน์ ทับทิมจรรยา	นักวิชาการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
197.	น.ส. สุมาลี ไพระศักดิ์สกุล	เจ้าหน้าที่สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ

รายชื่อผู้แทนกลุ่มย่อย

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล

ตำแหน่ง

กระทรวงศึกษาธิการ

● กรมการศึกษานอกโรงเรียน

1. ดร. ชลทิตย์ เอี่ยมสำอางค์ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร 4
2. น.ส. นงลักษณ์ เดชะระพีพงษ์ ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอบางบาล จังหวัดสระเกษ
3. นายปราโมทย์ ดั่งอ้อม นักวิชาการศึกษา ฝ่ายพัฒนานโยบาย กองแผนงาน
4. ว่าที่ ร.ต. สีน รongโสภา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง จังหวัดราชบุรี
5. นางวิลาวัดย์ ศรศิลป์ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดอุดรธานี
6. นายประเสริฐ หอมดี ผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี

● กรมสามัญศึกษา

7. นายปัญญา ทรงเสรี โรงเรียนมัธยมวัดสิงห์

ทบวงมหาวิทยาลัย

8. ผศ. สุพรรณิ สมบุญธรรม รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
9. นางพรทิพย์ โภไคยอุดม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
10. ดร. ถนอมวงศ์ ล้ำยอดมรรคผล คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
11. รศ. พรสิทธิ์ พัฒนานุรักษ์ รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
12. นายกิตติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

กรุงเทพมหานคร

13. นายโสภณ คำนิ่งเนตร สำนักการศึกษา
14. พ.ท. พญ.กมลพรรณ ชิวพันธ์ุศรี ศูนย์สาธารณสุข 10 สำนักสวัสดิการสังคม

สังกัด / ชื่อ – นามสกุล		ตำแหน่ง
ภาคเอกชน		
15. นายอุดม	เชยกีวงศ์	ข้าราชการบำนาญ ศึกษานิเทศก์ ระดับ 9 กศน.
16. นายกมล	ศรีวัฒนา	บริษัทวัชรพล จำกัด ประธานฝ่ายวิชาการ สมาคมผู้ปกครองและครู โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
17. นายประณัย	สัตยวณิช	กรรมการผู้จัดการบริษัทมหิศร จำกัด นายกสมาคมผู้ปกครองและครู โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
18. นางวราภรณ์	ไตรวิทยานุรักษ์	บริษัทเตต้า จำกัด รองประธานฝ่ายวิชาการ สมาคมผู้ปกครองและครู โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์
19. นางสุจิตรา	ยิ่งถาวร	มูลนิธิเผยแพร่ชีวิตประเสริฐ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ		
20. น.ส. กุลวิตรา	ภักคานนท์	ผู้อำนวยการสถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
21. น.ส. อมรา	รสสุข	นักวิชาการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
22. นางสุชาดา	ไชยรัตน์	นักวิชาการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
23. น.ส. กอบสุข	อัติถิ	นักวิชาการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ

รายชื่อผู้จัดทำรายงานสรุปการสัมมนา
เรื่อง นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย

ที่ปรึกษา

ดร. รุ่ง แก้วแดง เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ผู้วิจัย

รศ. ดร. สุมาลี สังข์ศรี รองศาสตราจารย์ ระดับ 9
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มสธ.

คณะผู้จัดทำ

นางสาวกุลวิตรา ภักดานนท์ นางสาวชานดา ไชยรัตน์
นางสาวอมรา รสสุข นางสาวกอบสุข อัจฉิ
นางสาวสุชารัตน์ ทับทิมจรรยา นางสาวสุมาลี ไพรัชกิตติคุณ

ผู้สรุปและเรียบเรียง

นางสาวกุลวิตรา ภักดานนท์
นางสาวกอบสุข อัจฉิ

หน่วยงานรับผิดชอบ

สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
E-mail Address : media@onec.go.th